

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

3ος ΟΔΗΓΟΣ

ΜΟΥΣΕΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ- ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΣΠΑ 2014 - 2020

ΠΡΑΞΗ: «ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΓΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ»

Κωδικός ΟΠΣ (MIS) 5033016

**Υποέργο 3 «Προσαρμογή της λειτουργίας της “Στέγης Ελληνικών Ιδεών”
στις Μουσειοπαιδαγωγικές Αρχές» - Εκτελέστηκε απολογιστικά και με αυτεπιστασία
από τη Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς.**

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ: 1090205

Ε.Υ.Δ. Ε.Π. «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ»

Πηγή Χρηματοδότησης: Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων

Κωδικός ΠΔΕ 2019ΣΕ11410002 της ΣΑΕ1141

Συνολική Δημόσια Δαπάνη: (4 Υποέργα) 2.223.321,77 €

Υποέργο 3 –Δικαιούχος (1010820) Δ/ση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς: 101.890,00 €

**Σταυρούλα Φωτοπούλου, μόνιμη υπάλληλος, με βαθμό Α΄, ΠΕ Λαογράφων- Εθνολόγων-
Κοινωνικών Ανθρωπολόγων, Προϊσταμένη της Δ/σης Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς**

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ ΥΠΠΟ:

Μαρία Ζαχαράκη, υπάλληλος ΙΔΑΧ, με βαθμό Α΄, ΠΕ Πολιτιστικής Διαχείρισης, Επικεφαλής της Ομάδας Επίβλεψης

Αθανασία Παπαγιάννη, μόνιμη υπάλληλος με βαθμό Α΄, ΠΕ Διοικητικού-Οικονομικού (Υπεύθυνη Λογαριασμού)

Βασιλική Χατζησπύρου, μόνιμη υπάλληλος με βαθμό Β΄ ΠΕ Αρχαιολόγων-Μουσειολόγων

Στέλλα Ντουράκη, μόνιμη υπάλληλος με βαθμό Β΄, ΠΕ Διοικητικού-Οικονομικού

Προσωπικό ΙΔΟΧ Αυτεπιστασίας:

Μαρία-Νίκη Κουτσούκου, Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος,

Δήμητρα Μαζαράκη, Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος,

Μαρία Τσιριμώννα, Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος,

Ιωάννα Παπουτσή, Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος,

Ελένη Σπυράκη, υπάλληλος ΙΔΑΧ, με βαθμό Α΄, ειδικότητας ΠΕ Διοικητικού-Οικονομικού,

Προϊσταμένη Τμ. Υποστήριξης Λειτουργίας, Εισηγήτρια Εκκαθάρισης

**3^{ος} Οδηγός: Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις και
πρακτικές στον χώρο των Μουσείων
Μουσεία Φιλοσοφίας - Καλές Πρακτικές
(3^ο Παραδοτέο)**

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

3ος ΟΔΗΓΟΣ

ΜΟΥΣΕΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ- ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΚΕΙΜΕΝΑ:

ΜΑΡΙΑ-ΝΙΚΗ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΥ: 1, 3, 5, 6 & ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΖΑΡΑΚΗ: 4, 7, 5

ΜΑΡΙΑ ΤΣΙΡΙΜΩΝΑ: 2 ΚΑΙ 8

ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΠΟΥΤΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ & ΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ:

ΜΑΡΙΑ ΖΑΧΑΡΑΚΗ

ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΠΟΥΤΣΗ

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ:

GARDEN

Περιεχόμενα Οδηγού

ΕΙΣΑΓΩΓΗ [4](#)

1. Maison Rousseau et Littérature (MRL) /
Οικία Ρουσσώ και Λογοτεχνίας,
Γενεύη (Ελβετία) [5](#)

2. Museum Karl-Marx-Haus /
Οικία-Μουσείο Καρλ Μαρξ,
Τρίερ (Γερμανία) [17](#)

3. Museum Hegel-Haus /
Οικία-Μουσείο Χέγκελ,
Στουτγάρδη (Γερμανία) [35](#)

4. Μουσείο Φιλοσοφίας Nishida Kitaro,
Ishikawa (Ιαπωνία) [50](#)

5. Ψηφιακό Μουσείο
Ακαδημίας Πλάτωνα, Αθήνα [61](#)

6. Empathy Museum
(Ηνωμένο Βασίλειο) [71](#)

7. Museo della Filosofia /
Μουσείο Φιλοσοφίας,
Μιλάνο (Ιταλία) [82](#)

8. DenkWelten e.V. -
Γερμανικό Μουσείο Φιλοσοφίας [119](#)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: «Φιλοσοφία
για Παιδιά ή με Παιδιά» [143](#)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο συγκεκριμένος οδηγός εστιάζει στα Μουσεία Φιλοσοφίας και στον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζονται οι φιλοσοφικές θεωρίες σε αυτά μέσω μουσειακών πρακτικών.

Στόχος του Οδηγού είναι να αποτυπώσει καλές πρακτικές και σύγχρονες προσεγγίσεις από τον χώρο των μουσείων με θέμα τη φιλοσοφία. Για αυτόν τον σκοπό επιλέχθηκαν από τις συντάκτριες, έπειτα από έρευνα, μουσεία που κάνουν τη φιλοσοφία προσβάσιμη στο ευρύ κοινό, θίγοντας ζητήματα που απασχολούν τον άνθρωπο διαχρονικά.

Η δομή του Οδηγού

Ο οδηγός οργανώνεται σε οκτώ μέρη, όσα και τα μουσεία τα οποία παρουσιάζονται σε αυτόν. Με στόχο την αποτύπωση καλών πρακτικών έχουν επιλεγεί ως παραδείγματα μουσεία φιλοσοφίας κυρίως από το εξωτερικό

αλλά και την Ελλάδα. Πρόκειται για ιστορικά-βιογραφικά μουσεία, αφιερωμένα σε έναν συγκεκριμένο φιλόσοφο αλλά και μουσεία που προβάλλουν μέσα από τα εκθέματά τους ποικίλες φιλοσοφικές ιδέες.

Ειδικότερα, για κάθε μουσείο παρέχονται πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητά του, τη μουσειολογική προσέγγιση που ακολουθείται σε αυτό, τη διάρθρωση της εκθεσιακής αφήγησης καθώς και τις δράσεις-εκδηλώσεις που οργανώνονται για το κοινό.

Τέλος, στο παράρτημα του Οδηγού παρουσιάζεται η διδακτική προσέγγιση/μέθοδος «Φιλοσοφία για/με Παιδιά» και αναλύεται α) ο ορισμός της μεθόδου, β) η μέθοδος στη θεωρία της, γ) η μέθοδος στην πράξη της και δ) οι δυνατότητες εφαρμογής της στα μουσεία ως ερμηνευτικό εργαλείο.

Σημείωση: Οι δράσεις - εκδηλώσεις που παρουσιάζονται ανά μουσείο αφορούν τη χρονική περίοδο Σεπτεμβρίου 2021 - Δεκεμβρίου 2022 (κατά την οποία διεξήχθη η έρευνα).

Maison Rousseau et Littérature (MRL) / Οικία Ρουσσώ και Λογοτεχνίας, Γενεύη (Ελβετία)

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΚΘΕΣΗΣ, ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΚΤΗΡΙΟ

Είδος: Ιστορική οικία, θεματική έκθεση τεκμηρίωσης έργου και προσωπικότητας. Μόνιμη έκθεση με τίτλο Parcours Rousseau [Διαδρομή Ρουσσώ], αφιερωμένη στον Jean-Jacques Rousseau [Ζαν-Ζακ Ρουσσώ, 1712-1778], ελβετικής καταγωγής στοχαστή, συγγραφέα, βοτανολόγο και εκπρόσωπο του Διαφωτισμού. Το εξαώροφο κτήριο, στο οποίο γεννήθηκε ο φιλόσοφος, βρίσκεται στην Παλιά Πόλη της Γενεύης και με την ονομασία Maison Rousseau Littérature (MRL) [Οικία Ρουσσώ και Λογοτεχνίας] αποτελεί σημείο αναφοράς για την Τέχνη του γραπτού λόγου, της συγγραφής και του στοχασμού.

Ως αποστολή του το MRL προτάσσει τη διευκόλυνση πρόσβασης στη Λογοτεχνία

Εικ. 2: Άποψη της πρόσοψης του MRL στην οδό 40 Grand-Rue, αναρτημένη αναμνηστική πλάκα με προτομή του Ρουσσώ σε μετάλλιο και επιγραφή ανακατασκευής πρόσοψης

και τη μετάδοση της αγάπης για αυτήν, την αναβίωση της σκέψης του Ρουσσώ και την προώθηση της Λογοτεχνίας του χθες και του σήμερα. «Διαπλέκοντας την κληρονομιά με τη σύγχρονη δημιουργία, περνώντας από το βιβλίο στο Διαδίκτυο και από το μυθιστόρημα ή τις μεγάλες αφηγήσεις για τον κόσμο στο δοκίμιο και την ποίηση, το MRL στοχεύει να αρθρώσει τις ανταλλαγές γύρω από τη λογοτεχνία σε όλες τις μορφές της και να τη διαδώσει μεταξύ των γενεών, προκειμένου αυτές να έρθουν σε επαφή με σπουδαίους συγγραφείς του παρόντος

και του παρελθόντος συζητώντας ή εξασκώντας την τέχνη της γραφής.»¹

Το κτήριο ορθώνεται σε έξι στάθμες (συμπεριλαμβανομένου υπογείου, με χώρους υγιεινής για ΑμεΑ). Η πρόσοψή του είχε ανακατασκευασθεί στο παρελθόν έχοντας μάλιστα συνενωθεί με τη διπλανή παλιά οικία (1788). Στο ισόγειο χωροθετούνται καφετέρια με μικρή βιβλιοθήκη και χώρος υποδοχής, στον πρώτο όροφο η έκθεση, στον δεύτερο αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και δράσεων (συναντήσεις και αντιλογίες με συγγραφείς, αναγνώσεις, συναυλίες και παραστάσεις), ενώ στον τρίτο αίθουσα εκπαιδευτικών και διδακτικών δραστηριοτήτων (μαθήματα, εργαστήρια γραφής, εκθέσεις κ.ά.).

1. Το απόσπασμα από την ιστοσελίδα αποδόθηκε στην ελληνική από το παρακάτω πρωτότυπο κείμενο στη γαλλική: *Entrelaçant l'héritage à la création contemporaine, passant du livre à Internet, et du roman ou des grands récits du monde à l'essai ou à la poésie, la MRL a pour vocation d'articuler les échanges autour de la littérature sous toutes ses formes et de la faire circuler entre les générations, pour qu'elles s'y confrontent aux grands auteurs du présent et du passé et en débattent, ou s'y exercent à l'écriture.* [Πηγή](#)

Στις ανώτερες στάθμες στεγάζονται γραφεία και τρία στούντιο, τα οποία προορίζονται για τη φιλοξενία προσφύγων συγγραφέων και ερευνητών.

Το σώμα της πληροφορίας στην έκθεση αποδίδεται στη γαλλική, ενώ μεταφράσεις σε διάφορες γλώσσες (αγγλική, γερμανική, ιταλική, ιαπωνική) είναι προσβάσιμες μέσω έντυπου φορητού δανειστικού υλικού. Ακουστικά προς ατομική ακρόαση των οπτικοακουστικών μέσων στον χώρο της έκθεσης διατίθενται στην υποδοχή.

Εικ. 3: Απεικόνιση σε λιθογραφία της οικίας όπου γεννήθηκε ο Ρουσσώ

Εικ. 4: Άποψη του εκθεσιακού χώρου – κεντρική κατασκευή (φωτ. ©Enrico Gastaldello)

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Ο νοηματικός άξονας στον οποίο κινείται η έκθεση στοχεύει στη διαιώνιση της κληρονομιάς του έργου του Ρουσσώ και στην επικαιροποίηση των ιδεών και της σκέψης του. Είναι εστιασμένη σε σημαντικές προκλήσεις – ερωτήματα και προβληματισμούς– της εποχής μας, όπως η εκπαίδευση, το περιβάλλον, ο λαϊκισμός, η ιθαγένεια. Η αφήγηση ξεδιπλώνει στον επισκέπτη το παράλογο, την αντίφαση

και την πολυπλοκότητα της σκέψης του πολύπλευρου στοχαστή, επιδιώκοντας συστηματικά να προτρέπει τον επισκέπτη να αναρωτιέται για το παρόν, το οποίο φαίνεται σαν να το είχε «προβλέψει». Η έκθεση έχει σχεδιαστεί σαν ένας περίπατος τον οποίο ο εκάστοτε επισκέπτης πραγματοποιεί κατά το δοκούν και με τον προσωπικό του ρυθμό.

Συνολικά η μουσειολογική προσέγγιση φαίνεται να εντάσσει τον λόγο, το συγγραφικό έργο και τον βίο του Ρουσσώ σε έναν σύγχρονο διάλογο με τον επισκέπτη. Γίνεται σαφές ότι πρόκειται για δυναμική επιλογή πτυχών του έργου του, που δίνει την αίσθηση ότι διαδραματίζεται στο παρόν, επιδιώκοντας να αγγίξει τον στοχασμό (φιλοσοφικό και κοινωνικό) του επισκέπτη. Πρόκειται για μία δυναμική σύνδεση του παρόντος με το παρελθόν μέσω των ιδεών του φιλοσόφου (γραπτός λόγος) και της κυρίαρχης σήμερα κινούμενης εικόνας (βίντεο) η οποία μάλιστα πραγματώνεται στην πατρική του οικία.

Η εκθεσιακή αφήγηση διαρθρώνεται σε επτά διακριτές θεματικές περιοχές (κόγχες)

που αντιπαραβάλλουν το έργο και τις ιδέες του Ρουσσώ με ζητήματα και αγωνίες της σύγχρονης εποχής. Επτά σύντομοι τίτλοι-λέξεις προσδιορίζουν απέρριπτα το περιεχόμενο κάθε θεματικής ενότητας με την εξής προτεινόμενη πορεία επίσκεψης: Πολλαπλά Πρόσωπα, Φύση, Παιδική Ηλικία, Ελευθερία-Ισότητα, Συναισθημα, Γενεύη, Ευτυχία². Συγκεκριμένα, αναπτύσσονται στοιχεία που ερμηνεύουν την προσωπικότητά του, το έργο του και αντανακλώνται στην εποχή μας: Η αφήγηση εισάγει τον επισκέπτη στα πολλαπλά πρόσωπα του συγγραφέα όπως αποτυπώθηκαν στο έργο του *Οι Εξομολογήσεις* και περνά στη σκέψη του για τη φύση, το περιβάλλον και τον άνθρωπο. Σε σειρά ακολουθούν τα θέματα: παιδική ηλικία (η δική του, οι ιδέες του για την εκπαίδευση, όπως τις ανέπτυξε στο έργο *Αιμίλιος ή Περί Αγωγής*, η εγκατάλειψη των πέντε του τέκνων), ελευθερία και ισότητα, η σπουδαιότητα του συναισθήματος (μέσα από την αγάπη του για τη μουσική και τη σημασία

2. Αποδόθηκαν από το πρωτότυπο στη γαλλική: Visages Multiples, Nature, Enfance, Liberté, Sentiment, Genève, Bonheur. [Πηγή](#)

του πάθους για τον Ρουσσώ – πρόδρομο του Ρομαντισμού). Έπειτα, η σχέση αγάπης-μίσους με τη γενέτειρά του, την πόλη της Γενεύης. Τέλος, η έννοια της ευτυχίας, πάντοτε στη διάθεση του μοναχικού περιπατητή και του ερωτευμένου.

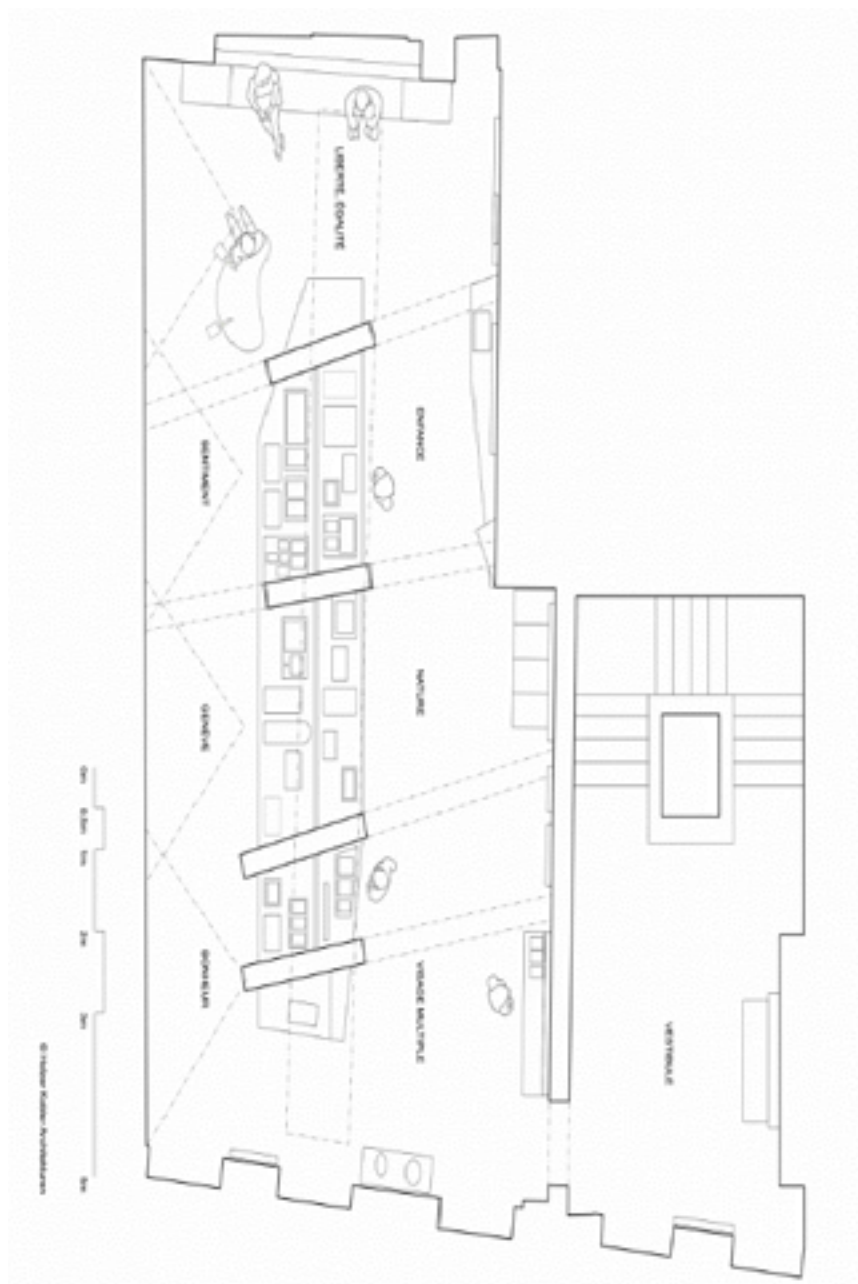
Εικ. 5: Άποψη εκθεσιακού χώρου (φωτ. Holzer Kobler Architekturen)

Στην περιορισμένη χωρικά αίθουσα του πρώτου ορόφου, χωροθετείται κεντρικά μία επιδαπέδια λευκού χρώματος κατασκευή τεμνόμενη από κατακόρυφα διαχωριστικά στοιχεία/επιφάνειες, τα οποία δημιουργούν υποχώρους (κόγχες) που υποδέχονται τις επτά θεματικές ενότητες. Οι έντονα γωνιώδεις επιφάνειες και οι ακμές της συνεκτικής αυτής κατασκευής, που στην απόληξή τους συνδέονται στον οριζόντιο άξονα με έναν εικονιστικά δοσμένο φωτεινό ουρανό, αποδίδουν αφαιρετικά την ανήσυχη πνευματικά και σωματικά προσωπικότητα, καθώς και το έργο του φιλοσόφου³. Η προκαθορισμένη πορεία επίσκεψης ορίζεται με περιμετρική κίνηση, ενώ τα ενδιάμεσα ανοίγματα της κατασκευής επιτρέπουν την υπό γωνία θέαση του εκθεσιακού συνόλου.

Πλούσια κειμενική πληροφορία, πληθώρα ενημερωτικών και εικαστικών βίντεο σε ενσωματωμένες οθόνες, ελεύθερα προς χρήση σύγχρονα βιβλία, παλιά και

σύγχρονα εικονογραφικά τεκμήρια και βιβλία τοποθετημένα σε προθήκες εκτίθενται στη μεγάλη κεντρική εκθεσιακή κατασκευή. Στους περιμετρικούς τοίχους, μία μεγάλη επιτοίχια προβολή (αίσθηση κινούμενου τοίχου), ένα έπιπλο-φυτολόγιο με μουσική, μία επιτοίχια προθήκη με το νεκρικό προσωπείο του Ρουσσώ πλάι σε μία μάσκα τέρατος (παρομοίωση) και ένα ευρύχωρο καθιστικό σώμα (καναπές) συνοδευόμενο από βιβλιοθήκη περιβάλλουν την κεντρική γωνιώδη σύνθεση, συμπληρώνοντας στοιχεία της βασικής αφήγησης και προτρέποντας τον επισκέπτη να παραμείνει στον ατμοσφαιρικό εκθεσιακό χώρο, προσεγγίζοντας τα γραπτά του Ρουσσώ καθώς και τις σύγχρονες ματιές/θεωρήσεις στο έργο του.

3. Στοιχεία από την περιγραφή του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού της έκθεσης. [Πηγή](#)

Εικ. 6: Μουσειογραφικός σχεδιασμός. Κάτοψη εκθεσιακού χώρου (σχέδιο: Holzer Kobler Architekturen)

Εικ. 7-9: Απόψεις εκθεσιακού χώρου
(φωτ. Holzer Kobler Architekturen)
Φωτ. ©Enrico Gastaldello

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΕΚΘΕΣΗΣ

Η εκθεσιακή αφήγηση υποστηρίζεται με τη χρήση αντικειμένων (αρχαιολογικά υλικά, εκδόσεις, προσωπεία), οπτικοακουστικών μέσων [ερμηνευτικά βίντεο (ενημερωτικά και εικαστικά), προβολές], συμβατικού εποπτικού υλικού (στατικές εικόνες, ερμηνευτικά-πληροφοριακά κείμενα, αποσπάσματα εργογραφίας, αποφθέγματα φιλοσόφου). Πιο συγκεκριμένα:

(α) φυσικά εκθέματα: εκμαγείο νεκρικού προσώπου σε αντιπαράθεση με μάσκα τέρατος ως παρομοίωση Ρουσσώ, ανατυπώσεις εικόνων, αντίτυπα παλαιών και σύγχρονων εκδόσεων εργογραφίας Ρουσσώ, έπιπλο-φυτολόγιο σύνθεσης του μουσικού Stéphane Eicher, ράφια με βιβλία.

(β) οπτικοακουστικά μέσα: 1. Δεκαπέντε ιδιαίτερα σύντομης διάρκειας βίντεο)⁴, 2. Βιντεοπροβολή πλάνων φυσικού τοπίου (χωράφια, δάση) σε αργή κίνηση και με σταδιακή εναλλαγή των εποχών του χρόνου, η οποία εν είδει φόντου καταλαμβάνει όλο το μήκος και ύψος της μίας μακριάς πλευράς της αίθουσας, 3. Δύο εικαστικά βίντεο (animated films), 4. Βίντεο συνέντευξης του μελετητή του Ρουσσώ Jean Starobinsky σε οθόνη τηλεόρασης.

(γ) συμβατικό εποπτικό υλικό: 1. Κειμενική

4. Οθόνες προβολής εικαστικών βίντεο με ήχο (ατομικά ακουστικά), παραγωγής φοιτητών του μεταπτυχιακού Film Studies ECAL/HEAD Geneva University of Art and Design 2020-22

πληροφορία: Επικολλημένες στις επιφάνειες των εκθεσιακών κατασκευών εκτυπώσεις κειμένων στη γαλλική γλώσσα (χειρόγραφα ή δακτυλογραφημένα τυπογραφικά στοιχεία σε μαύρη γραφή, σε λευκό υπόβαθρο).

Ιδιαίτερα ευσύνοπτοι τίτλοι συνοδευόμενοι από τυπογραφικό κόσμημα σε θέση εμβλήματος/ συμβόλου ενότητας, δύο κείμενα με τίτλο σε κάθε ενότητα, συνοδευτικά ερμηνευτικά αποφθέγματα και αποσπάσματα κειμένων του φιλοσόφου, 2. Κείμενα ταυτότητας αντικειμένων (λεζάντες), 3. Εικονογραφικό υλικό με φωτογραφίες και εικόνες (αυτοπροσωπογραφίες), 4. Εικόνες ουρανού σε αυτόφωτες γραμμικές πινακίδες στο άνω τμήμα της κεντρικής εκθεσιακής κατασκευής καταλαμβάνουν τον οριζόντιο άξονα της αίθουσας.

ΣΗΜ. Για το περιεχόμενο των animated films δεν εντοπίστηκαν στοιχεία, πέραν της δημιουργού τους, Agnieszka Kruczek. Ενδέχεται να χρησιμοποιούνται και άλλα μέσα για τα οποία δεν κατέστη δυνατή η πληροφόρηση ή η συλλογή και σύνθεση στοιχείων από τον ιστότοπο του μουσείου ή το Διαδίκτυο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ – ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟ

Το MRL διοργανώνει συστηματικά δράσεις για ευρύ και ποικιλόμορφο κοινό, οι οποίες λαμβάνουν χώρα εντός και εκτός του μουσείου. Δράσεις πραγματοποιούνται και σε συνεργασία με άλλους πολιτιστικούς και κοινωνικούς φορείς. Η συμμετοχή ως την ηλικία των δώδεκα ετών παρέχεται δωρεάν.

Οι παρεχόμενες δράσεις απευθύνονται σε διακριτές κατηγορίες κοινού. Παρατίθενται εδώ όπως ορίζονται στον επίσημο ιστότοπο:⁵ «Νεανικό κοινό και οικογένειες», «Για τα σχολεία», «Κοινό ειδικών αναγκών», «Για τις ομάδες». Για τους νέους και τις οικογένειες διοργανώνονται δημιουργικά εργαστήρια, συναντήσεις με καλλιτέχνες. Επιπλέον, τους θερινούς μήνες διεξάγονται από καλλιτέχνες

5. Jeune public et familles, Pour les écoles, Publics aux besoins spécifiques, Pour les groupes. [Πηγή](#)

δημιουργικά εργαστήρια για παιδιά, δράσεις ενταγμένες στην οργάνωση κοινωνικών παροχών Pro Juventute.⁶

ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Το σύνολο των προσφερόμενων εκπαιδευτικών δράσεων και οι επισκέψεις για μαθητές και διδάσκοντες παρέχονται δωρεάν για τις δημόσιες σχολικές μονάδες της Γενεύης. Στον τρίτο όροφο του MRL διεξάγονται τα εργαστήρια λογοτεχνίας και κάθε είδους δραστηριότητες διαμεσολάβησης κατόπιν κράτησης. Εξέχουσα δραστηριότητα του φορέα αποτελούν δράσεις γύρω από ένα βιβλίο, τον συγγραφέα και τα σχετιζόμενα με τη Λογοτεχνία επαγγέλματα.

LiRom: Lire un roman – Rencontrer son auteur [Διαβάζω ένα μυθιστόρημα – Συναντώ τον συγγραφέα]: Δράση προορισμένη για μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου, εστιασμένη στην τοπική ρομανική λογοτεχνία. Προτείνεται

6. <https://www.projuventute.ch/fr>

η ανάγνωση ενός βιβλίου συνοδευόμενη από έναν εκπαιδευτικό φάκελο με υλικό επεξεργασμένο από έναν διδάσκοντα και ακολουθεί συνάντηση με τον συγγραφέα.

Silence on lit! (SOL!) [Ησυχία, διαβάζουμε!]: Κάθε ημέρα, την ίδια ώρα για 15 λεπτά σε όλους τους χώρους του σχολείου μαθητές, διδάσκοντες και κάθε ειδικότητας υπάλληλοι διαβάζουν κατά μόνας ένα βιβλίο της επιλογής τους, βάσει μιας συγκεκριμένης θεματικής. Πρόκειται για μία δράση/πρακτική που ξεκίνησε πριν από 15 χρόνια σε σχολείο της Άγκυρας και «μετανάστευσε» στη Γαλλία, όπου και αντιπροσωπεύεται πλέον από την ομώνυμη οργάνωση⁷. Ως στόχος ορίζεται η προώθηση της (ατομικής) καθημερινής πρακτικής ανάγνωσης σε συλλογικό επίπεδο. Το MRL από πλευράς του συμπεριλαμβάνει στον κατάλογό του τη συγκεκριμένη πρακτική συμβάλλοντας στη διάδοση και εφαρμογή της, σε συνδυασμό και με τη δική του δράση SOL! Les métiers du livre (βλ. παρακάτω).

7. SILENCE, ON LIT! Association pour la promotion d'une pratique quotidienne de la lecture dans les collectivités [Πηγή](#)

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ενδιαφερόμενα σχολεία, προκειμένου να θέσουν σε λειτουργία το εν λόγω πρόγραμμα, οργανώνουν προκαταρκτικές συναντήσεις, όπου παρίστανται όλοι οι ενήλικες του ιδρύματος, εκπρόσωποι των μαθητών και των γονέων καθώς και της βιβλιοθήκης της γειτονιάς. Ως σημαντικά οφέλη της ιδιαίτερης αυτής συλλογικής πρακτικής ανάγνωσης ορίζονται η επιστροφή στον εαυτό, η βελτίωση του σχολικού κλίματος, η ενδυνάμωση της μνήμης και της συγκέντρωσης και γνωστικών δεξιοτήτων (γλώσσα, ορθογραφία, σύνταξη, γραμματική), η έκφραση, η σκέψη και η κατανόηση του κόσμου, η συνύπαρξη και η ελευθερία της σκέψης και της αντίδρασης, η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, η ένταξη πολιτισμικών μειονοτήτων. Μοιραζόμενοι τη σιωπή, επανακτώντας τον δρόμο της εσωτερικότητας, η ανάγνωση γίνεται μια ευχάριστη υπόθεση.

SOL! Les métiers du livre [Ησυχία, διαβάζουμε! Τα επαγγέλματα του βιβλίου]: Δράση προορισμένη για μαθητές Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου, εστιάζει στην

Εικ. 10: Απόσπασμα μπάνερ αρχικής σελίδας από τον ιστότοπο της οργάνωσης SILENCE, ON LIT!

ανακάλυψη ενός επαγγέλματος από τον χώρο του βιβλίου, προτείνοντας συναντήσεις με επαγγελματίες στη σχολική τάξη, όπως συγγραφείς, εικονογράφους, μεταφραστές, κριτικούς της λογοτεχνίας, γραφίστες, βιβλιοθηκάρους, αφηγητές και σκιαγραφώντας ιδιαιτερότητες και τεχνικές. Οι συναντήσεις αυτές αποσκοπούν στην εξοικείωση και την ανακάλυψη ειδικοτήτων για την παραγωγή βιβλίων και κειμένων, στη δυναμική –μέσω της φυσικής παρουσίας– ανάπτυξη της πρόσβασης στη Λογοτεχνία, στο μοίρασμα και την ανταλλαγή απόψεων πάνω σε ένα βιβλίο, στην πρόκληση για συμμετοχικές συζητήσεις και στην (επαν)ακάλυψη λογοτεχνικών έργων της ρομανικής λογοτεχνίας.

Συγκεκριμένα, κατά την επίσκεψη ενός επαγγελματία στη σχολική τάξη γίνεται για 15 λεπτά από κοινού η ανάγνωση SOL! και στη συνέχεια ανταλλάσσονται απόψεις για την επίδραση του αναγνωσμένου αποσπάσματος και τα στοιχεία που τροφοδοτούν την εργασία του παρουσιαζόμενου επαγγελματία. Επιπλέον, παρουσιάζεται η προσωπική τους ματιά στην διαδικασία ανάγνωσης, στο βιβλίο και στο συγκεκριμένο έργο. Συνολικά, ευνοεί την ευαισθητοποίηση για την αξία της λογοτεχνικής έκφρασης και τις αρετές της ανάγνωσης, προσφέροντας περαιτέρω ευκαιρίες για ανάγνωση, καθώς επίσης καλλιεργεί ζητήματα επαγγελματικού προσανατολισμού.

Promenade guidée sur les traces de Rousseau [Ξεναγημένος περίπατος στα ίχνη του Ρουσσώ]: οργανωμένος περίπατος με συνοδό στην πόλη της Γενεύης, διάρκειας 90 λεπτών της ώρας, ανώτερος αριθμός συμμετεχόντων 25 άτομα, για μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου⁸.

8. Secondaire I et II: μαθητές ηλικίας 12-15 και 15-18 (και ως 20) αντίστοιχα. [Πηγή](#)

Μπορεί να ιδωθεί ως μία πρώτη επαφή με το έργο και τη ζωή του φιλοσόφου του Διαφωτισμού ή ως μία ευκαιρία εμβάθυνσης στη γνώση. Ταυτόχρονα, προσφέρει μία αυθεντική ματιά στην ίδια την πόλη.

Αναλυτικότερα, ο περίπατος ξεκινάει από την πατρική οικία του Ρουσσώ, συνεχίζει στο εργαστήριο ωρολογοποιίας του πατέρα του, στον χώρο όπου μαθήτευσε ως λιθογράφος και σε άλλα δημόσια κτήρια που σχετίζονται με τον βίο του.

ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΒΙΝΤΕΟ // ΙΣΤΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς πηγές

<https://m-r-l.ch/>

<https://m-r-l.ch/parcours-rousseau>

BINTEO [1.43']- γνώμη για Λογοτεχνία:
[εδώ](#) & [εδώ](#)

<https://holzerkobler.com/project/parcours-rousseau>

<https://www.ecal.ch/en/4840/studies/master/film-studies-ecal-head/presentation/jean-jacques-rousseau-inspires-the-ecal-head-master-in-cinema>

<https://www.ecal.ch/fr/4837/evenements/expositions/jean-jacques-rousseau-inspire-le-master-cinema-ecal-head>

<https://www.hesge.ch/head/evenement/2021/reouverture-maison-rousseau-geneve>

BINTEO: [εδώ](#)

Οργάνωση επίσκεψης για ΑμεΑ: [εδώ](#)

Δευτερογενείς πηγές

<https://untoday.org/maison-rousseau-de-la-literature/>

Δημοσιεύματα & BINTEO [3.20']: [εδώ](#) και [εδώ](#)

Εικόνες: [εδώ](#), [εδώ](#) και [εδώ](#)

Δράσεις – εκδηλώσεις

<https://edu.ge.ch/site/ecoleetculture/activite/rousseau-penseur-toujours-actuel-parcours-classes/>

<https://www.silenceonlit.com/>

Βίντεο παρουσίασης/προώθησης
προγράμματος [3.10'] – Γαλλία: [εδώ](#)

Βίντεο παρουσίασης/προώθησης
προγράμματος [2.12'] – Τουρκία: [εδώ](#) και [εδώ](#)

Museum Karl-Marx-Haus / Οικία-Μουσείο Καρλ Μαρξ, Τρίερ (Γερμανία)

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΤΗΡΙΟ

Οικία ιστορικής προσωπικότητας, βιογραφικό-ιστορικό μουσείο.

Η μόνιμη έκθεση του μουσείου με τίτλο «Karl Marx (1818-1883), Life - Work - Influence to the Present», είναι αφιερωμένη σε έναν από τους σημαντικότερους Γερμανούς λόγιους του 19ου αιώνα, τον Καρλ Μαρξ, στις ιδέες του, στο έργο του και στον αντίκτυπο που έχει αυτό μέχρι σήμερα παγκοσμίως.

Το μουσείο βρίσκεται στο κέντρο της Τρίερ, στη νοτιοδυτική Γερμανία, και στεγάζεται σε συγκρότημα κατοικιών μπαρόκ αρχιτεκτονικής, όπου γεννήθηκε ο φιλόσοφος.

Η έκθεση, που αναπτύσσεται στο ισόγειο, στον πρώτο και δεύτερο όροφο, εγκαινιάστηκε το

Εικ. 1. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Πρόσοψη κτηρίου

2018, στο πλαίσιο του επετειακού εορτασμού των 200 χρόνων από τη γέννηση του φιλοσόφου. Τη διαχείριση του μουσείου έχει αναλάβει το ίδρυμα Friedrich Ebert.

Κοινό του μουσείου: Απευθύνεται τόσο σε ενήλικες, όσο και σε παιδιά, κυρίως μέσα από εκπαιδευτικές δράσεις που οργανώνονται από τους επιμελητές, αλλά και με αυτόνομη περιήγηση στους χώρους του μουσείου. Ως προς το ειδικό κοινό, συγκεκριμένα για τα άτομα με δυσκολία κίνησης, αναφέρεται στην ιστοσελίδα του μουσείου ότι η πρόσβαση στο ισόγειο από την κεντρική είσοδο γίνεται από μια και μόνο κλίμακα και, δεδομένου ότι το κτήριο είναι διατηρητέο, δεν διαθέτει ανελκυστήρα.

Προσφέρεται δυνατότητα ακουστικής περιήγησης με χρήση audio guides με σταθμούς και επιπρόσθετη πληροφορία σε επιλεγμένα εκθέματα.

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Η πορεία επίσκεψης ακολουθεί την προκαθορισμένη πορεία κίνησης στα τρία επίπεδα του κτηρίου και είναι κατά βάση θεματική. Συγκεκριμένα, το περιεχόμενο της έκθεσης αναπτύσσεται σε τέσσερις θεματικές ενότητες.

Το πρώτο μέρος είναι αφιερωμένο στη βιογραφία του Μαρξ (Αίθουσες 2-3), στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά στην εργογραφία του (Αίθουσες 4-5) και στο τρίτο και τέταρτο μέρος προβάλλεται η επίδραση των ιδεών του (Αίθουσες 7-13). Η κειμενική πληροφορία παρέχεται σε δύο γλώσσες (γερμανικά και αγγλικά).

Συγκεκριμένα, στο ισόγειο ο επισκέπτης εισάγεται στο περιεχόμενο της έκθεσης. Η μουσειακή εμπειρία ξεκινά από την Αίθουσα 1, όπου υπάρχει το καλωσόρισμα (Από την Τρίερ στον κόσμο - From Trier into the World) και ευσύνοπτα το στίγμα της εκθεσιακής αφήγησης, ένα κεντρικό σκίτσο προσωπογραφίας του Μαρξ στον τοίχο και γύρω από αυτό οι βασικοί σταθμοί και γεγονότα της ζωής του, προσωπογραφίες ιστορικών πολιτικών προσωπικοτήτων, τα δύο θεμελιώδη έργα του. Παράλληλα, τα στοιχεία αυτά συνοδεύονται από την παρουσία του εμβλήματος της UNESCO που πιστοποιεί ότι τα έργα αποτελούν παγκόσμια αρχαιακή κληρονομιά. Σε επικολλημένη απευθείας στον

τοίχο εκτύπωση (όπως και σε όλη την έκθεση) βλέπει κανείς τυπωμένες λέξεις/έννοιες, που αποτελούν το επιστέγασμα των μαρξιστικών ιδεών και εικόνες-σύμβολα. Επίσης, εκτός της σύνθεσης αυτής, δεν λείπει και η δίγλωσση κειμενική πληροφορία (γερμανικά, αγγλικά) στον τοίχο, σε χειρόγραφη γραμματοσειρά, που αναφέρεται ακροθιγώς στη ζωή και το έργο του φιλοσόφου.

Εικ. 2. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 1

Κειμενική πληροφορία στην Αίθουσα 1: Η έκθεση πληροφορεί τον επισκέπτη για τη βιογραφία του Καρλ Μαρξ, τις ιδέες του και τον αντίκτυπό τους μέχρι σήμερα. Παρά το γεγονός ότι εργαλειοποιήθηκε πολιτικά κατά τον 20ο αιώνα, ο στόχος του Καρλ Μαρξ να αλλάξει τον κόσμο και η αναζήτησή του για τα αίτια της φτώχειας και του πλούτου παραμένουν επίκαιρα τον 21ο αιώνα.¹

Στο πωλητήριο του μουσείου προσφέρονται βιβλία και αναμνηστικά εμπνευσμένα από τη ζωή και το έργο του Μαρξ. Η Αίθουσα 1 και το πωλητήριο είναι προσβάσιμα χωρίς αντίτιμο εισόδου.

1. The exhibition offers insights into Karl Marx's biography, his ideas and their legacy down to the present. Despite being politically instrumentalised during the twentieth century, Karl Marx's objective to change the world and his search for the causes of poverty and wealth remain topical in the twenty-first century. Απόσπασμα πρωτότυπου κειμένου από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου [εδώ](#).

Εικ. 8. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 3

Η κειμενική πληροφορία στον τοίχο παρέχει στον επισκέπτη πληθώρα ιστορικών πληροφοριών αναφορικά με τη σύνδεση του κτηρίου με τα πολιτικά τεκταινόμενα στην περίοδο μεταξύ του τέλους του Πρώτου και του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Το κλιμακοστάσιο, σε συνέχεια της Αίθουσας 3, οδηγεί στο υπόγειο του κτηρίου. Εκεί, ο επισκέπτης αντικρίζει υπόγεια σήραγγα, κατασκευασμένη το 1944, η οποία συνέδεε

το εν λόγω κτήριο με καταφύγιο αεροπορικής επιδρομής. Από το 1933 έως το 1944, στο υπόγειο και στο ισόγειο εδράζονταν τα γραφεία του εθνικοσοσιαλιστικού εκδοτικού οίκου «Nationalverlag Trier», φίλα προσκείμενου στο ναζιστικό κόμμα.

Η ιστορικότητα του κτηριακού κελύφους διατηρείται και αναδεικνύεται έντονα τόσο στο φυσικό, όσο και στο ψηφιακό μουσείο (μέσω της ιστοσελίδας Marx 360°). Το γεγονός ότι το κτήριο αποτελεί τη γενέτειρα του Μαρξ αποτελεί σταθμό στη ζωή του και καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση της ταυτότητας και ιστορικότητας του χώρου.

Εικ. 9. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Υπόγεια σήραγγα

Η αυλή στο εσωτερικό των επιμέρους κτισμάτων του μουσείου προσφέρει ευκαιρίες για ξεκούραση και χαλάρωση, ενώ δεν λείπουν οι αναφορές στη ζωή και το έργο του φιλοσόφου. Αναφορά στη ζωή, τα ενδιαφέροντα και τις ιδέες του Καρλ Μάρξ γίνεται και στον κήπο του μουσείου, η διαμόρφωση του οποίου ολοκληρώθηκε τον Μάρτιο του 2013. Ο κήπος συμβάλλει

σημαντικά στη μουσειακή εμπειρία του επισκέπτη, αποτυπώνοντας το ενδιαφέρον του Μάρξ για τη γεωλογία, την αμπελουργία, την ανθοκομία, δίνοντας παράλληλα περισσότερες πληροφορίες για την ιστορία του χώρου και του μνημείου.

Εικ. 10. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Η αυλή του μουσείου

Εικ. 11-12. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Ο κήπος του μουσείου

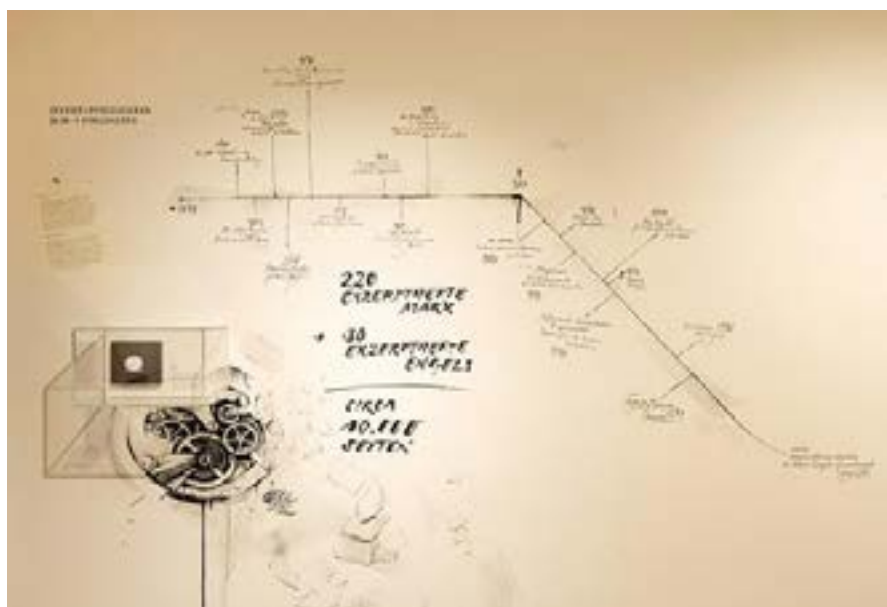
ΔΕΥΤΕΡΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

Στη δεύτερη θεματική ενότητα, που αναπτύσσεται στον πρώτο όροφο, δίνεται έμφαση στην εργογραφία και τις ιδέες του φιλοσόφου και στην επίδραση που αυτές άσκησαν έως το 1939. Συγκεκριμένα, στις Αίθουσες 4 και 5 (Εργογραφία - Lifework), που βρίσκονται στην πίσω πλευρά του οικοδομικού συγκροτήματος, γίνεται η γνωριμία του επισκέπτη με το έργο και τις μεθόδους εργασίας του Μαρξ. Οι κύριοι τομείς στους οποίους εντρυφήσε είναι η φιλοσοφία, οι κοινωνικές επιστήμες, η οικονομία και η δημοσιογραφία. Μέσα από ένα διαδραστικό ψηφιακό βιβλίο (e-book) (Αίθουσα 4) ο επισκέπτης προσεγγίζει και γνωρίζει τις ριζοσπαστικές αναλύσεις του Μαρξ για την καπιταλιστική κοινωνία και τις αιχμηρές θέσεις με τις οποίες προκάλεσε την κοινή γνώμη του 19ου αιώνα.

Εικ. 13. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 4

Εικ. 14-17. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 5

ΤΡΙΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΑΠΗΧΗΣΗ ΕΡΓΟΥ ΕΩΣ ΤΟ 1939

Στις Αίθουσες 7-10 (πρώτος όροφος) αναπτύσσεται η τρίτη θεματική ενότητα (Η κληρονομιά των ιδεών του Μαρξ - The legacy of Marx' ideas) στην οποία αποτυπώνεται ο ιστορικός αντίκτυπος των ιδεών του Μαρξ μέχρι το 1939. Ιδιαίτερο έκθεμα αποτελεί η

πολυθρόνα του στο κέντρο της Αίθουσας 7, στην οποία λέγεται ότι ο Μαρξ πέρασε πολύ χρόνο διαβάζοντας και τελικά πέθανε το 1883. Στο ίδιο βάθρο, εκθεσιακή κατασκευή (έπιπλο ψηλής πολυθρόνας λευκού χρώματος) καλεί τον επισκέπτη να καθίσει απέναντι από τον Μαρξ.

Εικ. 18. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 7

Στην Αίθουσα 8 (Ο Μαρξ και το πρώιμο εργατικό κίνημα - Marx and the early labour movement) παρουσιάζεται η συμβολή του φιλοσόφου στην ανάδειξη του εργατικού κινήματος και σχολιάζονται οι σημαντικές

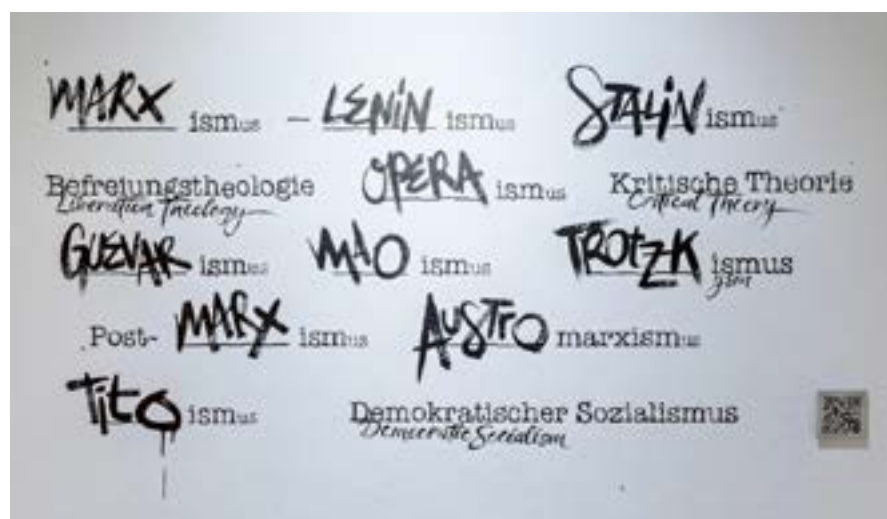
αφορμήσεις που έλαβε αυτό από το έργο του. Στις Αίθουσες 9-10 (Ο Μάρξ ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση - Marx between East and West) αποτυπώνεται ο αντίκτυπος των ιδεών του Μαρξ στους ανατολικούς και δυτικούς πολιτισμούς, ενώ δεν λείπουν και οι φωνές που ταυτίζουν τις πεποιθήσεις του Μαρξ με τη γέννηση της δικτατορίας και της βίας.

Εικ. 19. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 8

Εικ. 20. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 9

Εικ. 21. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 10

ΤΕΤΑΡΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΜΕΤΑ ΤΟ 1945

Η τέταρτη θεματική ενότητα (Ο Καρλ Μαρξ μετά το 1945: Η παγκόσμια διάσταση - Karl Marx after 1945: The Global Dimension) (Αίθουσες 11-13) εκτείνεται στον δεύτερο όροφο του κτηρίου.

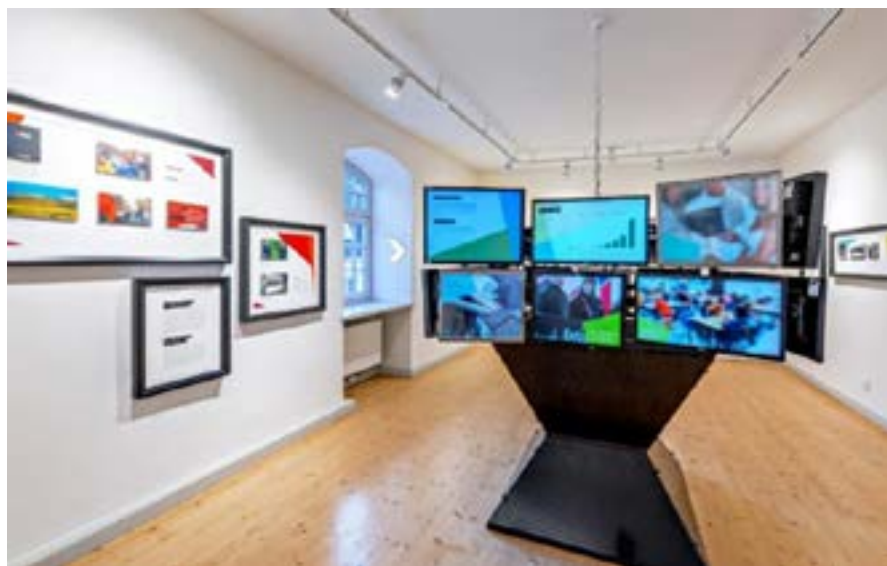
Μέσω επιτοίχιων πινακίδων και βάθρων με

πληροφοριακό υλικό στη μέση της Αίθουσας 11 οπτικοποιείται η παγκοσμιοποίηση των μαρξιστικών ιδεών μετά το 1945, στην οποία συνέβαλε η Σοβιετική Ένωση και η Κίνα και πολιτικά κινήματα και διανοούμενοι στη Δύση.

Μετά την κατάρρευση της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ), πολλοί θεωρούν νεκρή τη μαρξιστική ιδεολογία, ωστόσο αυτή παραμένει ακόμα επίκαιρη σε εποχές παγκοσμιοποίησης του καπιταλισμού (Αίθουσα 12). Σε οθόνες τηλεόρασης στο κέντρο του χώρου, ο επισκέπτης παρακολουθεί αφηγηματικά βίντεο αναφορικά με τον διαμερισμό του κεφαλαίου στον παγκόσμιο πληθυσμό. Εκεί προβάλλονται εικόνες φτώχειας και παιδικής εργασίας και με αυτόν τον τρόπο γίνεται κριτική στις καπιταλιστικές οικονομικές θεωρίες με βάση την ιδεολογία του Μαρξ. Κατά τη διεξαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων, το μαθητικό κοινό, με την προτροπή του μουσειοπαιδαγωγού, καλείται να αναλογιστεί σε ποια συμπεράσματα θα έφτανε ο Μαρξ βασισμένος στην ιδεολογία του βλέποντας αυτές τις εικόνες.

Η έκθεση ολοκληρώνεται με μια ματιά στο παρόν (Αίθουσα 13). Ο επισκέπτης αναλογίζεται πόσο επίκαιρος είναι ο Μαρξ και η ιδεολογία του σήμερα παρακολουθώντας βίντεο με αφήγηση σε επιτοίχια προβολή μεγάλου μεγέθους, όπου γίνεται αναφορά σε χρηματοοικονομικές «φούσκες», δανεισμό, χρεοκοπίες, ζητήματα κοινωνικής-οικονομικής-δικαιοσύνης που απασχολούν τη σημερινή πραγματικότητα.

Εικ. 22-23. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσες 11-12

Εικ. 24. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: Αίθουσα 13

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΕΚΘΕΣΗΣ

Η εκθεσιακή αφήγηση υποστηρίζεται με τη χρήση:

(α) φυσικών εκθεμάτων: 1. Προσωπικά αντικείμενα του Μαρξ (η αγαπημένη πολυθρόνα από το ιδιωτικό διαμέρισμά του στο Λονδίνο, το προσωπικό του ρολόι τσέπης), 2. Χειρόγραφα, 3. Φωτογραφίες, 4. Ιστορικά ντοκουμέντα (όπως εκδόσεις), 5. Σύγχρονες εικαστικές παρεμβάσεις (σύνθεση - τεχνούργημα με ρολόγια άμμου, προτομές του Μαρξ από διάφορα υλικά), 6. Τμήμα αρχιτεκτονικού στοιχείου πρόσοψης κτηρίου.

(β) συμβατικού εποπτικού υλικού: Κειμενική πληροφορία: 1. Επιτοίχια εισαγωγικά κείμενα με τον τίτλο του θέματος κάθε αίθουσας, 2. Σύντομη δίγλωσση κειμενική πληροφορία στους τοίχους που αποδίδεται με έντονο γραφιστικό τρόπο, δίνοντας έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου, και γενικά χρήση χειρόγραφης γραμματοσειράς για το σώμα των κειμένων και επιγραφής σε τοίχο

για τίτλους, μηνύματα, έννοιες, 3. Ταυτότητα αντικειμένων (λεζάντες).

Η κειμενική πληροφορία είναι σύντομη (δύο παράγραφοι), δίγλωσση (γερμανικά, αγγλικά), εύκολα προσβάσιμη από τον επισκέπτη. Ο λόγος είναι άμεσος, κατανοητός, σε γ' ενικό πρόσωπο. Γενικότερα, υπάρχει ομοιομορφία στο γλωσσικό ύφος των κειμένων, αν και η έμφαση δίδεται κυρίως στα επιτοίχια διαγράμματα.

Οπτικοποιημένη (εικαστικά δοσμένη) πληροφορία: 1. Γενεαλογικό δέντρο, 2. Χρονογραμμή στην οποία αποτυπώνονται οι σημαντικότεροι σταθμοί της εργογραφίας του Μαρξ και μεταθανάτιες εκδόσεις που επικοινωνήσαν το έργο του στο ευρύ κοινό, 3. Διαγράμματα με επιρροές και τρόπο εργασίας του Μαρξ (Observing, Reading, Studying, Excerpting, Commenting, Writing, Compiling a manuscript, Editing, (Non-) Publishing). 4. Προσωπογραφίες - σκίτσα του ιδίου, σκίτσα αγαπημένων αντικείμενων που τον στιγμάτισαν και επιτοίχια γραφιστική απεικόνιση των

ιδεών του στους τοίχους που οπτικοποιεί το εννοιολογικό περιεχόμενο της μαρξιστικής θεωρίας.

(γ) ψηφιακών εκθεμάτων: διαδραστική οθόνη αφής (με πόλεις-σταθμούς της ζωής του Μαρξ) και e-book (με αναφορά στην εργογραφία), πολυμέσα και οπτικοακουστικές προβολές με αφήγηση (βίντεο, προβολές σε οθόνες τηλεόρασης).

(δ) Κτήριο: η ιστορικότητα του κτηρίου, που διαφυλάσσεται και αναδεικνύεται μέσω του μουσειολογικού σχεδιασμού, συμβάλλει άμεσα στην εκθεσιακή αφήγηση (αυλή κτηρίου, κήπος, υπόγειο, το κτήριο συνολικά).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του μουσείου που απευθύνονται σε σχολικές ομάδες -από 2 έως 13 ετών- έχουν απόλυτη συνάφεια με το αναλυτικό πρόγραμμα του εκπαιδευτικού

συστήματος της Γερμανίας. Στόχος είναι να αναδειχθεί ο Καρλ Μαρξ ως σημαντική προσωπικότητα του 19ου αιώνα που σημάδεψε την κοινωνία και την οικονομία της εποχής του, ενώ ταυτόχρονα να επισημανθεί ότι οι θεωρίες του αγγίζουν επίκαιρα προβλήματα της καθημερινότητας και σήμερα.

Εικ. 25. Εικονογραφικό υλικό από την ιστοσελίδα του ψηφιακού μουσείου Marx 360°: αίθουσα πολλαπλών χρήσεων

Εργαστήρια:

Από την Τρίερ στον κόσμο. Ο Καρλ Μαρξ, οι ιδέες του και ο αντίκτυπός τους μέχρι σήμερα. Το εργαστήριο αυτό λειτουργεί ως εισαγωγή στην ξενάγηση της μόνιμης έκθεσης του μουσείου. Καλείται ο επισκέπτης να γνωρίσει τη σύνθετη προσωπικότητα του Μαρξ, που διαμορφώθηκε από τις ανατροπές του 19ου αιώνα, καθώς και να ανακαλύψει τον αντίκτυπο των μαρξιστικών ιδεών στην κοινωνία, πολιτική και οικονομία μέχρι σήμερα. Διάρκεια 60 λεπτά, μέγιστος αριθμός 25 άτομα.

Το μανιφέστο: μεταξύ εκβιομηχάνισης και παγκοσμιοποίησης (ηλικίες: παιδιά 8-11 ετών). Εργαστήριο ανάγνωσης: Πώς θα ανέλυε ο Μαρξ τις οικονομικές κρίσεις του 21ου αιώνα αν ζούσε σήμερα; Πιθανές απαντήσεις στο παραπάνω ερώτημα βρίσκονται στο Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος που δημοσιεύτηκε το 1848, αποσπάσματα του οποίου διαβάζονται και συζητούνται μεταξύ των μαθητών στο εν λόγω εργαστήριο. Διάρκεια 120 λεπτά, μέγιστος αριθμός 25 άτομα.

Ο Μαρξ ως συγγραφέας: Κομμουνισμός – Ουτοπία ή Δυστοπία; Εργαστήριο γραφής (ηλικίες: παιδιά 11-13 ετών). Η κοινωνική θεωρία του Μαρξ προσφέρει αρκετό υλικό ώστε να υποστηριχθεί τόσο η έννοια της ουτοπίας, όσο και η έννοια της δυστοπίας. Αφού έχουν έρθει οι μαθητές σε επαφή με τις ιδέες του Μαρξ και τον σημερινό τους αντίκτυπο μέσω της μουσειακής εμπειρίας, αναστοχάζονται στη συνέχεια πάνω στις εν λόγω έννοιες στο πλαίσιο ενός εργαστηρίου γραφής. Διάρκεια 90-180 λεπτά, μέγιστος αριθμός 20 άτομα.

Η κατάσταση των υφαντών (ηλικίες: παιδιά 2-5 ετών). Πώς κατασκευάζονταν τα ρούχα την εποχή του Μαρξ; Ο σχεδιασμός ρούχων και η ύφανσή τους προσφέρει στα παιδιά μια έμπρακτη κατανόηση των συνθηκών εργασίας τον καιρό του φιλοσόφου. Διάρκεια 120 λεπτά, μέγιστος αριθμός 20 άτομα.

ΔΡΑΣΕΙΣ

Δυνατότητα οργανωμένων ομαδικών περιηγήσεων στην έκθεση

Οι επιμελητές του μουσείου οργανώνουν ομαδικές ξεναγήσεις στον χώρο στο πλαίσιο των οποίων, με αφορμή τα εκθέματα, αναλύεται η μαρξιστική ιδεολογία και ο αντίκτυπος αυτής στο χθες και το σήμερα. Η συμμετοχή στην παρούσα δράση προϋποθέτει προγραμματισμό. Ο μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων είναι τα 25 άτομα και απευθύνεται σε συνδικαλιστικές ομάδες, ομάδες εκπαίδευσης ενηλίκων που ενδιαφέρονται να εμβαθύνουν στο έργο του Μαρξ και τη μαρξιστική ιδεολογία.

Δημόσιες ξεναγήσεις στον εκθεσιακό χώρο

Πρόκειται για ξεναγήσεις που πραγματοποιούνται στη μόνιμη έκθεση του μουσείου και επικεντρώνονται στη ζωή και το έργο του Μαρξ. Οι δημόσιες ξεναγήσεις πραγματοποιούνται κάθε Σάββατο στις 2 μ.μ.

Δραματοποιημένη ξενάγηση

Κάθε τόσο η σύζυγος του Καρλ Μαρξ, Jenny von Westphalen, είναι «καλεσμένη» στο Karl- Marx-Haus και αναλαμβάνει τον ρόλο της οικοδέσποινας. Ξεναγεί τον επισκέπτη στον χώρο που γεννήθηκε ο σύζυγός της και διηγείται αστεία περιστατικά και τραγικές στιγμές από την ιδιωτική ζωή της οικογένειας.

Εφαρμογή ψηφιακής περιήγησης

Στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών «ανοίγματος» του μουσείου προς το κοινό του παρέχεται η δυνατότητα ψηφιακής περιήγησης (360°). Εντυπωσιάζει η συγκεκριμένη εφαρμογή γιατί δίνει την αίσθηση της παρουσίας στον χώρο.

ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΒΙΝΤΕΟ // ΙΣΤΟΓΡΑΦΙΑ

<https://www.fes.de/museum-karl-marx-haus>

Τόμος αφιερωμένος στην έκθεση (2021), σύντομη παρουσίαση και περιεχόμενα (στα γερμανικά): [εδώ](#) και [εδώ](#).

<https://www.marx360.de/>

<https://www.fes.de/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=31884&token=e2e4929280ea951f55ccee73efc50f786085363>

<https://www.fes.de/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=31371&token=4a2eeb3bdaebc3e1ec56cb6564a68a0c239c26ef>

<https://www.trier-info.de/en/museums/karlmarx-house>

<https://www.facebook.com/karlmarxhaus/>

<https://www.youtube.com/watch?v=KboMbTNMs4M>

<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/memory-of-the-world/register/full-list-of-registered-heritage/registered-heritage-page-5/manifest-der-kommunistischen-partei-draft-manuscript-page-and-das-kapital-erster-band-karl-marxs-personal-annotated-copy/>

Museum Hegel-Haus / Οικία-Μουσείο Χέγκελ, Στουτγάρδη (Γερμανία)

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΤΗΡΙΟΥ

Είδος: Οικία ιστορικής προσωπικότητας, μουσείο βιογραφίας, ιστορικό μουσείο. Μόνιμη έκθεση με τίτλο «Η Ζωή του Χέγκελ και το Έργο του», αφιερωμένη στον Georg Wilhelm Friedrich Hegel [1770-1831], γερμανό φιλόσοφο και κύριο εκπρόσωπο του γερμανικού ιδεαλισμού, το έργο του οποίου επηρέασε βαθιά τη δυτική φιλοσοφία και ο ίδιος έγινε γνωστός για την περί διαλεκτικής θεωρία του. Στο κέντρο της Στουτγάρδης, το μουσείο στεγάζεται σε κτήριο του 16ου αιώνα, ένα από τα παλιότερα οικοδομήματα της πόλης, στο οποίο γεννήθηκε ο Χέγκελ. Η έκθεση, που αναπτύσσεται στους δύο ορόφους του σπιτιού, αφιερώνεται στην αφήγηση του Χέγκελ και καλεί τον επισκέπτη να γνωρίσει τη σύνθετη προσωπικότητα του σημαντικού

στοχαστή του 19ου αιώνα, ακολουθώντας τη διαδρομή της ζωής του και ανακαλύπτοντας πτυχές του φιλοσοφικού του έργου.

Το μουσείο επαναλειτούργησε τον Αύγουστο 2020 ύστερα από πλήρη επανέκθεση, εν όψει του επετειακού εορτασμού των 250ών γενεθλίων του φιλοσόφου, ενώ λειτουργούσε ήδη από το 1991. Η επανασχεδιασμένη μόνιμη έκθεση καταλαμβάνει περίπου 100 τετραγωνικά μέτρα των δύο ορόφων.

Η νέα μόνιμη έκθεση απευθύνεται σε επισκέπτες όλων των ηλικιών καθώς και σε σχολικές ηλικίες. Έχουν σχεδιαστεί διαφορετικές επικοινωνιακές προσεγγίσεις αξιοποιώντας μια μεγάλη γκάμα καινοτόμων εκθεμάτων, με χρήση πολυμέσων καθώς

και ενός ειδικού βιωματικού «εκθέματος», ενός δωματίου απόδρασης (escape room), ώστε να ανταποκρίνονται σε διαφορετικές ομάδες-στόχο κοινού. Η περιήγηση στο ιστορικό σπίτι-εκθεσιακό χώρο περιλαμβάνει μια εισαγωγική εγκατάσταση πολυμέσων και πολλές μικρές αίθουσες με φυσικά εκθέματα και διαδραστικούς σταθμούς πολυμεσικών εφαρμογών (όπως χώρος καθιστικού με βιβλιοθήκη, Αίθουσα της Διαλεκτικής). Ο διάχυτος στο εσωτερικό των μικρών δωματίων φυσικός φωτισμός, σε συνδυασμό με τον τεχνητό, δημιουργούν ευχάριστη αίσθηση, ζεστή διάθεση. Το κτήριο διαθέτει υπόγειο, το οποίο λειτουργεί ως χώρος πολλαπλών χρήσεων (περιοδικών εκθέσεων, εκδηλώσεων).

Πολυμεσικοί οδηγοί επίσκεψης με θέμα το διατηρητέο κτήριο διατίθενται δωρεάν (κατόπιν συμπλήρωσης φόρμας δανεισμού) προς ατομική χρήση ώστε να περιηγηθούν οι επισκέπτες στους χώρους του μουσείου και να ανακαλύψουν γνωστές και άγνωστες πτυχές της πλούσιας σε γεγονότα ιστορίας του κτηρίου. Το μουσείο προσφέρει, κατόπιν

κράτησης, οργανωμένες επισκέψεις για ομάδες, συνολικής διάρκειας μίας ώρας. Η είσοδος στη νέα μόνιμη έκθεση και την πολυμεσική εγκατάσταση είναι ελεύθερη.

Εικ. 1: Οι περιηγήσεις παρέχουν βασικές γνώσεις και δίνουν πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Χέγκελ

Εικ. 2: Ο οδηγός πολυμέσων παρουσιάζει τη συναρπαστική ιστορία του κτηρίου

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

«Η Ζωή και το Έργο του Χέγκελ»

Η έκθεση πραγματεύεται τον άνθρωπο Χέγκελ και τη σκέψη του, το έργο και την απήχυσή του. Η αφήγηση ακολουθεί τα στάδια της ζωής του από τη γέννηση και τη νεότητά του στη Στουτγάρδη, στις σπουδές στο Tübingen και στις διάφορες θέσεις που έλαβε μέχρι το αποκορύφωμα της ακαδημαϊκής του καριέρας

ως καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην εργογραφία, στην επίδραση στις επόμενες γενιές στοχαστών και στην ιστορία της φιλοσοφίας γενικότερα.

Η πορεία επίσκεψης φαίνεται να ακολουθεί την προκαθορισμένη πορεία κίνησης στις στάθμες του κτηρίου και φαίνεται να είναι κατά βάση θεματική (βιογραφία, εργογραφία, σπουδές) παρουσιάζοντας τα βιογραφικά γεγονότα της ιστορούμενης προσωπικότητας. Οι κεντρικές ιδέες της φιλοσοφίας του φαίνεται να καταλαμβάνουν ιδιαίτερη θέση στην αφήγηση και να ακολουθούν διαφοροποιημένο μουσειογραφικό χειρισμό.

Συγκεκριμένα, η επίσκεψη ξεκινά από το ισόγειο, με μία εισαγωγικού χαρακτήρα στην έκθεση πολυμεσική εγκατάσταση με τίτλο «Ο Χέγκελ για Αρχάριους». Η εγκατάσταση αυτή προσφέρει ένα εκπαιδευτικό και ψυχαγωγικό πρώτο μέρος, μία διαδραστική αφήγηση αφιερωμένη στη βιογραφία και τη φιλοσοφία του. «Η εγκατάσταση πολυμέσων στο ισόγειο αποτελεί το περίπου δεκαοχτώ λεπτών

πρελούδιο κάθε επίσκεψης στο Μουσείο Hegel-Haus», περιγράφεται στον ιστότοπο του μουσείου και η εικόνα υπομνηματίζεται με το μήνυμα: «Βυθιστείτε στον κόσμο του Χέγκελ – ένα ιδιαίτερο είδος αισθητηριακής εμπειρίας».

[Πηγή 1](#), [Πηγή 2](#)

Εικ. 3-4: Πολυμεσικές εγκαταστάσεις

Η ποικιλία στην προσέγγιση των γραφικών υποστηρίζει την αφήγηση σε επίπεδο πληροφορίας και σκηνογραφίας. Σκηνές και τρισδιάστατες ψηφιακές φιγούρες αφηγητών σε φυσικό μέγεθος (όπως τοπικής καταγωγής δημοφιλείς ηθοποιοί) εμβυθίζουν τους επισκέπτες. «Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον ενώνονται σε ένα πολυεπίπεδο κολλάζ ιστορικών, μοντέρνων αλλά και εντελώς αφηρημένων μοτίβων», όπως χαρακτηριστικά δηλώνεται από το μουσείο. Οι επισκέπτες στέκονται ή κινούνται, παρακολουθούν ή παίρνουν μέρος στο δρώμενο, προσεγγίζοντας και βιώνοντας στο οπτικό τους «ταξίδι» ιστορικά γεγονότα, ματιές στη σκέψη και τη ζωή του Χέγκελ και σύγχρονες αντιλήψεις που αφηγηματικά διαπλέκονται. Η πολυμεσική αυτή αισθητηριακή εμπειρία παρέχεται σε τρεις γλώσσες (γερμανικά, αγγλικά και κινεζικά).

Προβολές και μέσα προηγμένης τρισδιάστατης τεχνολογίας συνθέτουν ένα οπτικοακουστικό σύνολο μεγάλων διαστάσεων, το οποίο καταλαμβάνει ολόκληρη την επιφάνεια τριών τοίχων ενός χώρου 40 τ.μ. Πρόκειται για

walk-in video installation μιας προβολής 270 μοιρών (σινεμά) σε τρεις οθόνες και δύο γυάλινους τοίχους. Χρησιμοποιώντας το σύνολο της επιφάνειας προβολών, η προσοχή των επισκεπτών καθοδηγείται και οι ίδιοι εύκολα ενθαρρύνονται να κινηθούν σε όλο τον χώρο και να ανακαλύψουν νέες οπτικές προσλαμβάνουσες στην αφήγηση. Δημιουργείται μία ρευστή αίσθηση που κινείται μεταξύ ψηφιακού κόσμου και πραγματικότητας, καθώς οι επισκέπτες διαδρούν κινούμενοι στον χώρο.

Εικ. 5-7: Σταθμοί πολυμέσων

Συγκεκριμένα, ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να προσαρμόσει την αφήγηση στα δικά του ενδιαφέροντα, εξατομικεύοντας την εμπειρία, ενεργοποιώντας μία σειρά

βίντεο, ξεφυλλίζοντας κείμενα του Χέγκελ ή «συνομιλώντας» με τα ψηφιακά του avatars. Αισθητήρες κίνησης ανιχνεύουν χειρονομίες και θέσεις στον χώρο και τις μετατρέπουν σε εντολές προβολής πραγματικού χρόνου, όπου σύμφωνα με τις κινήσεις προκύπτει το περιεχόμενο. Έτσι, οι χρήστες λαμβάνουν ενεργό δράση, μετέχουν στη διαμόρφωση της αφήγησης, προκαλούν, ελέγχουν, ανακαλύπτουν ή χειρίζονται διαδραστικά στοιχεία εντός του εικονικού κόσμου της πολυμεσικής εγκατάστασης.

Στους δύο ορόφους, όπου αναπτύσσεται η κυρίως έκθεση, κάθε θεματική ενότητα παρουσιάζεται βάσει χρονολογικής ακολουθίας. Ανεβαίνοντας στον πρώτο όροφο, βρίσκουμε μία αίθουσα αφιερωμένη στη βιογραφία του φιλοσόφου και τον κύκλο επαφών του με άλλες προσωπικότητες της εποχής του. Η διπλανή αίθουσα αφιερώνεται εξ ολοκλήρου στην εργογραφία του. Η τρίτη αίθουσα είναι αφιερωμένη στον κύκλο σπουδών του. Στην αίθουσα αυτή προηγείται πινακίδα με θέμα «Η Ιστορική Οικία του Χέγκελ» όπου και

παραμένουν στον τοίχο ορατά κατάλοιπα από προγενέστερη διακόσμηση του δωματίου, αναδεικνύοντας διαφορετικές φάσεις της οικίας. Οι υποενότητες εδώ δηλώνονται με ιδιαίτερα σύντομο τίτλο όπως: «Μαθητής στη Στουτγάρδη», «Μαθητής Θεολογίας», «Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο» κ.ά.

Επιπλέον, σε ένα δεύτερο επίπεδο εκθεσιακής αφήγησης, σταθμοί πολυμέσων καθιστούν σαφείς τις κεντρικές ιδέες της εγγελιανής φιλοσοφίας και δίνουν λεπτομερέστερη εικόνα της σκέψης του φιλοσόφου. Οι σταθμοί αυτοί φαίνεται να ερμηνεύουν κεντρικές ιδέες της φιλοσοφίας του, να ακολουθούν διαφοροποιημένο μουσειογραφικό χειρισμό και να αφορούν είτε ψηφιακά εκθέματα είτε φυσικά. Στην ιστοσελίδα του μουσείου δηλώνεται ότι: «Οι περίτεχνοι διαδραστικοί σταθμοί “φιλοσοφικού πειράματος” επιτρέπουν στις θεωρητικές προσεγγίσεις του Χέγκελ να βιωθούν με μία απτική εμπειρία».

Επ’ αυτού κατέστη δυνατή η ψηφιακή «επίσκεψη», μέσω κυρίως υλικού προώθησης

του μουσείου κατά την περίοδο της πανδημίας, μιας αίθουσας με πινακίδα (χρώματος πράσινου) και υπό τον τίτλο «Διαλεκτική». Περιγράφεται εδώ η εικόνα του βίντεο: Αίθουσα με κεντρικό μηχανικό διαδραστικό έκθεμα και περιμετρικά επιτοίχιες πινακίδες με τίτλους «Θέση-Αντίθεση-Σύνθεση», δηλαδή την ακολουθία της διαλεκτικής μεθόδου του Χέγκελ. Σε κάθε πινακίδα τυπωμένες λέξεις/ έννοιες και στο κέντρο περιστρεφόμενα τρίγωνα των οποίων οι γωνίες, ως δείκτες, σταματούν σε έννοιες. Το κεντρικό περίοπτο εικαστικό έκθεμα απαρτίζουν τρία κατακόρυφα στοιχεία στερεωμένα σε άξονες με μικρότερες περιστρεφόμενες πινακίδες στο άνω του μέρος, σε πυκνή διάταξη, όπου ο επισκέπτης μπορεί να εισέλθει. Λευκού χρώματος με μαύρα τυπογραφικά στοιχεία γραφιστική σύνθεση, η οποία εξωτερικά παραπέμπει σε ευρετήριο/ αλφαβητάρι και εσωτερικά σε σελίδες βιβλίου, αποδίδει την αίσθηση ξεφυλλίσματος κατά τον χειρισμό. Σε καθεμία αναγράφονται λέξεις, φιλοσοφικές έννοιες, όπως: Λογική, Χώρος και Χρόνος, Φύση, Ουσία, Ύπαρξη, Ποιότητα, Υποκειμενική Σύλληψη-Αντικείμενο-Ιδέα,

Οργανικά, Γεωλογικοί Οργανισμοί-Φυτά-Ζωικοί Οργανισμοί.

Η χρήση της κίνησης, ως εκθεσιακή επιλογή, φαίνεται να προέρχεται από την ίδια τη διαλεκτική μέθοδο του φιλοσόφου, μετουσιώνοντας σε έκθεμα τις διαδοχικές φάσεις και θέσεις της σκέψης προς την αλήθεια. Μέσω αυτό-κίνησης μιας έννοιας, αυτή αυτό-μεταβάλλεται και γίνεται κάτι άλλο από τον προηγούμενο εαυτό της, αλλά ταυτόχρονα αυτό-διατηρείται. [[Πηγή](#)]

Εικ. 8-11: Πρώτη αίθουσα με βιογραφικά στοιχεία, προσωπικά αντικείμενα, προτομή, χρονολόγιο και σύγχρονο κύκλο επαφών του φιλοσόφου

Στον δεύτερο όροφο, (έξω από το «Δωμάτιο Απόδρασης»), ο επισκέπτης περιηγείται σε μια ευρύχωρη και φωτεινή αίθουσα με καθιστικά σώματα και ράφια με βιβλία προς ελεύθερο χειρισμό και ανάγνωση. Καρτέλες με ευσύνοπτες επεξηγήσεις φιλοσοφικών όρων και εννοιών διατίθενται μπροστά από το επίμηκες καθιστικό. Μεγάλη επιτοίχια πινακίδα αφιερωμένη στις επιρροές αναφέρει

την «Αλληγορία του Σπηλαιού» του Πλάτωνα οπτικοποιώντας σε διάγραμμα τη θεωρία του Κόσμου των Ιδεών. Προσωπογραφίες του Πλάτωνα και άλλων στοχαστών συνθέτουν, μαζί με κείμενο, το περιεχόμενο της μεγάλων διαστάσεων πινακίδας.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΕΚΘΕΣΗΣ

Η εκθεσιακή αφήγηση υποστηρίζεται με τη χρήση αντικειμένων (φυσικών εκθεμάτων), ψηφιακών μέσων πληροφόρησης και τεκμηρίωσης (σταθμοί πολυμέσων), εικαστικών εκθεμάτων μηχανικής διάδρασης, συμβατικό εποπτικό υλικό. Συγκεκριμένα:

(α) φυσικά εκθέματα: προσωπικά αντικείμενα, χειρόγραφα, βιβλία, έργα τέχνης (προτομές), μακέτα, μηχανικά διαδραστικά εκθέματα (hands-on), βιβλιοθήκες με αντίτυπα εκδόσεων.

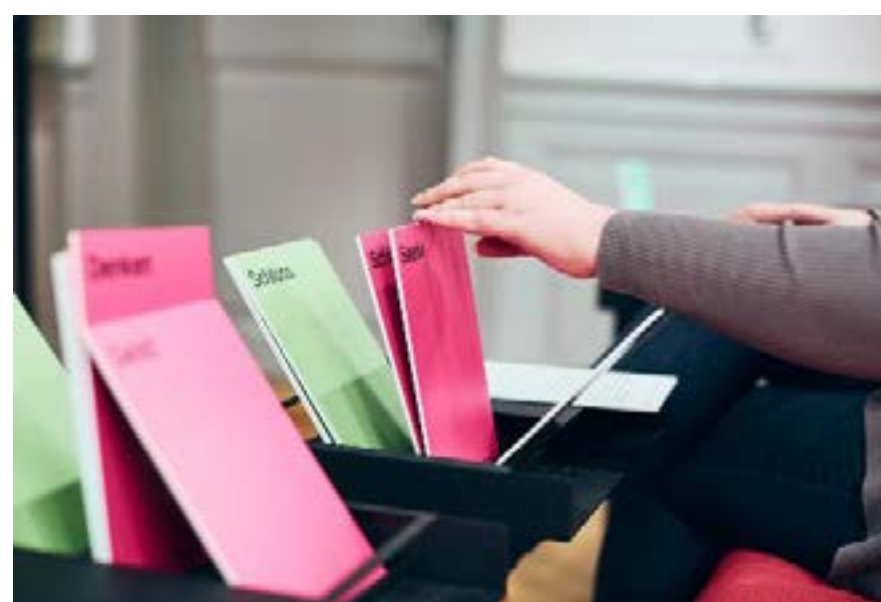
(β) ψηφιακά εκθέματα: πολυμεσική εγκατάσταση στο ισόγειο. Διαδραστικές οθόνες αφής (σταθμοί πολυμέσων): στην 1η αίθουσα

χρονολόγιο γεγονότων με αντιστοίχιση τόπων διαμονής, ενώ στη 2η, με θέμα τη διαδρομή σπουδών του, κάτω από τοπογραφικό της πόλης.

(γ) συμβατικό εποπτικό υλικό: 1. επιτοίχιες-αυτοϊστάμενες πινακίδες με τίτλους (συχνά με χρωματική διαφοροποίηση ανά γλώσσα) και σύντομη τρίγλωσση κειμενική πληροφορία (γερμανικά, αγγλικά, κινεζικά), 2. πινακίδες ταυτότητες αντικειμένων σε προθήκες, 3. εικονογραφικό υλικό (τοπογραφικό γενέτειρας πόλης, προσωπογραφίες του ιδίου και από τον κύκλο επαφών του), 4. περιστρεφόμενες αμφίπλευρες πινακίδες με πρόσωπα και κείμενο, 5. φορητές καρτέλες με φιλοσοφικούς όρους.

Εικ. 12-13: Αίθουσα με εργογραφία φιλοσόφου

Εικ. 14-15: Δεύτερος όροφος. Αίθουσα «Διαλεκτικής», έκθεμα: «Φιλοσοφικό Πείραμα»

Εικ. 16-17: Χώρος Βιβλιοθήκης με καθιστικό και φορητές καρτέλες φιλοσοφικών όρων

[Βίντεο 1](#) [Βίντεο 2](#)

«Δωμάτιο Απόδρασης» - Η Φαινομενολογία του Πνεύματος (Escape Room - The Phenomenology of the Spirit)

Βρίσκεται στον δεύτερο όροφο. Πρόκειται για έναν ιδιαίτερο χώρο της μόνιμης έκθεσης, μία διαφορετική μουσειακή εμπειρία, ένα ομαδικό παιχνίδι διάρκειας περίπου 45-60 λεπτών. Ο τίτλος ταυτίζεται με το γνωστότερο φιλοσοφικό του σύγγραμμα [1807] που εστιάζει σε θέματα μεταφυσικής, επιστημολογίας, φυσικής, ηθικής, ιστορίας, θρησκείας, αντίληψης, συνείδησης και πολιτικής φιλοσοφίας [[Πηγή](#)].

Με παιγνιώδη και ψυχαγωγικό τρόπο, οι επισκέπτες εμβυθίζονται στον κόσμο του φιλόσοφου. Καλούνται ως ομάδα να λύσουν γρίφους στη λογική του puzzle-solving activity των δημοφιλών escape rooms. Η ομάδα πρέπει να εκτελέσει με επιτυχία δύσκολες νοητικές δοκιμασίες, που σχετίζονται με την

προσωπικότητα και τη σκέψη του Χέγκελ, και να εφαρμόσει μερικές από τις φιλοσοφικές του ιδέες για να καταφέρει να διαφύγει από το δωμάτιο.

Αφηγηματικό πλαίσιο/σενάριο παιχνιδιού: Όλα περιστρέφονται γύρω από τη «Φαινομενολογία του Πνεύματος», ενός από τα κύρια έργα του Χέγκελ. «Οι παίκτες ταξιδεύουν πίσω στην εποχή του Χέγκελ στο Πανεπιστήμιο της Ιένας. Ο φιλόσοφος μόλις έχει ολοκληρώσει ένα νέο έργο, τη Φαινομενολογία του Πνεύματος. Αλλά αμφιταλαντεύεται στην απόφασή του να δημοσιεύσει αυτό το χειρόγραφο. Αυτό ακριβώς πρέπει να κάνουν οι παίκτες, καθώς το πρωτοποριακό έργο πρέπει να δημοσιοποιηθεί. Στη μέση της νύχτας εισβάλλουν κρυφά στο γραφείο του φιλοσόφου. Εκείνος κοιμάται στο διπλανό δωμάτιο και δεν πρέπει να ξυπνήσει. Θα καταφέρουν να κλέψουν το χειρόγραφο και να φροντίσουν να τυπωθεί το βιβλίο;»

Εικ. 18-19: Οι παίκτες ταξιδεύουν πίσω στην εποχή του Χέγκελ στο Πανεπιστήμιο της Ιένας

ΔΡΑΣΕΙΣ-ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Το μουσείο διαθέτει ιστότοπο στα γερμανικά με μικρό μέρος του υλικού διαθέσιμο στην αγγλική και την κινεζική γλώσσα, καθώς και σελίδες σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Διαθέσιμο [εδώ](#).

Insta [@museum_hegel_haus](#)

FB [@Museum Hegel-Haus](#)

Ψηφιακός Χέγκελ (Hegel Digital)

Επιπλέον, το ενδιαφερόμενο κοινό έχει πρόσβαση σε μία εκτενή και ποικιλόμορφη συλλογή ψηφιακού υλικού τεκμηρίωσης. Ποικιλία ψηφιακών τεκμηρίων σε μορφή αναμετάδοσης (live) όπως ξεναγήσεις, αντιλογίες, σύντομες ομιλίες ειδικών μελετητών και μη, καθώς και άλλες εκδηλώσεις/δρώμενα είναι διαδικτυακά διαθέσιμα σε κανάλια κοινωνικής δικτύωσης και στον επίσημο ιστότοπο του μουσείου. Τα οπτικοακουστικά αυτά τεκμήρια προσφέρουν ματιές στη ζωή του στοχαστή και συζητήσεις

αντιλογίας/επιχειρηματολογίας σε ζητήματα σύνδεσης της εγγελιανής φιλοσοφίας με τη σημερινή εποχή, προετοιμάζοντας ταυτόχρονα μία ενδεχόμενη επίσκεψη στο μουσείο.

Παρουσιάζονται εδώ ορισμένα από αυτά:

- Ο Χέγκελ στο Επίκεντρο (Hegel in Focus)
[Πηγή](#), [Βίντεο](#)
- Με τον Χέγκελ μέσω Γερμανίας
[Πηγή](#), [Βίντεο](#)
- Weekendvibes - φιλοσοφικές συμβουλές βιβλίων
[Πηγή](#), [Πηγή](#), [Βίντεο](#)
- Ψηφιακή Προσμονή
[Πηγή](#), [Βίντεο](#)
- Φεστιβάλ έναρξης επαναλειτουργίας μουσείου
[Πηγή](#)
- Βραδιά φιλοσοφίας (Long Night) στο μουσείο
- Movie-Night στο μουσείο

- Βιβλιοθήκη μουσείου
«Σωστός καιρός για μουσείο αυτή την εβδομάδα. Το σπίτι-μουσείο του Χέγκελ στη Στουτγάρδη είναι πολλά πράγματα: μουσείο, εμπειρία πολυμέσων, escape room, τόπος σκέψης και όαση γαλήνης. Στη βιβλιοθήκη μας μπορείτε να χαλαρώσετε σε διάφορα έργα του Χέγκελ». (Ανάρτηση στη σελίδα Facebook του μουσείου)
- Αναγνώσεις στον Χώρο της Βιβλιοθήκης
Βιντεοσκοπημένες αναγνώσεις στον Χώρο της Βιβλιοθήκης από ηθοποιό.
[Πηγή](#), [Βίντεο](#)
- Ανάρτηση του μουσείου στη σελίδα Facebook που αφορά σύντομο βίντεο παρουσίασης κεντρικών ιδεών του Χέγκελ, παραγωγής της εταιρείας School of Life ([εδώ](#)) η οποία εστιάζει σε θέματα φιλοσοφίας, σύγχρονης εποχής, καθημερινότητας, ατομικής και κοινωνικής ευδαιμονίας. Εικαστική δημιουργία με ιδιαίτερα ψυχαγωγικό ύφος και σύγχρονη ματιά.
[Πηγή](#), [Βίντεο](#)

ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΒΙΝΤΕΟ

www.hegel-haus.de

[FB @Museum Hegel-Haus](#)

<https://www.kessel.tv/2020/08/250-jahre-hegel-reopening-museum-hegel-haus/>

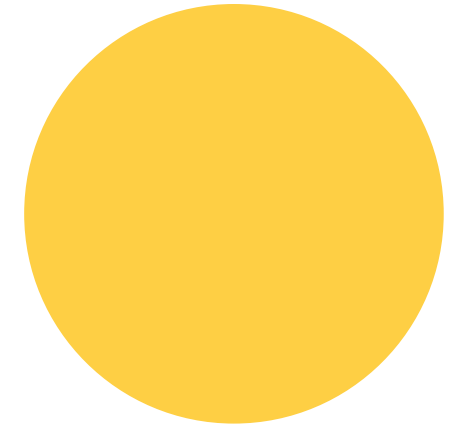
<https://www.koerling-interiors.de/en/hegel-house/>

(Έως το 2.50'' του βίντεο, σποτ παρουσίασης μουσείου. Ανάρτηση 14/11/2021) [εδώ](#)

https://www.facebook.com/watch/?ref=search&v=974630923056913&external_log_id=d9b89ca3-2c91-425c-a943-5d45a8ef9b0b&q=museum%20hegel-haus

<https://www.youtube.com/watch?v=VSdy6XIHauY&t=3s>

<https://www.youtube.com/channel/UCQuucznovMp0s2oLpbxoBXQ>

Μουσείο Φιλοσοφίας Nishida Kitaro, Ishikawa (Ιαπωνία)

Ταυτότητα

Πρόκειται για ένα βιογραφικό μουσείο, αφιερωμένο στη φιλοσοφική σκέψη του Kitarō Nishida (στα ιαπωνικά: 西田 幾多郎, 19 Μαΐου 1870 – 7 Ιουνίου 1945), το οποίο όμως αναδεικνύει και επισημαίνει τον φιλοσοφικό στοχασμό ως τρόπο ζωής. Σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Tadao Ando, χτίστηκε στο Kahoku της Ishikawa, γενέτειρα του φιλοσόφου, και άνοιξε στο κοινό το 2002 (εικ. 1).

Το μουσείο παρουσιάζεται πολυτροπικά ως μια φιλοσοφική απόδραση και συζήτηση με τον Εαυτό. Πέρα από τη μουσειακή αφήγησή του που παρέχει ερεθίσματα για προβληματισμό και φιλοσοφική σκέψη, το μουσείο είναι το ίδιο μια φιλοσοφική διαδρομή, προσφέροντας εντός και εκτός του εκθεσιακού χώρου μέρη για διάλογο και εσωτερικό αναστοχασμό. Ενδεικτικά,

αναφέρεται ότι θα χρειαστεί ο επισκέπτης να διασχίσει το «Μονοπάτι του Αναστοχασμού» για να φτάσει στο μουσείο (εικ. 2 και 3), ενώ καλείται να φιλοσοφήσει ακόμα και με την περιήγηση στους κήπους του μουσείου, στην «Όαση του Νου» ή εντός πλέον του μουσείου, στην τελευταία εκθεσιακή ενότητα «Χώρος του Κενού» (βλ. εικ. 7).

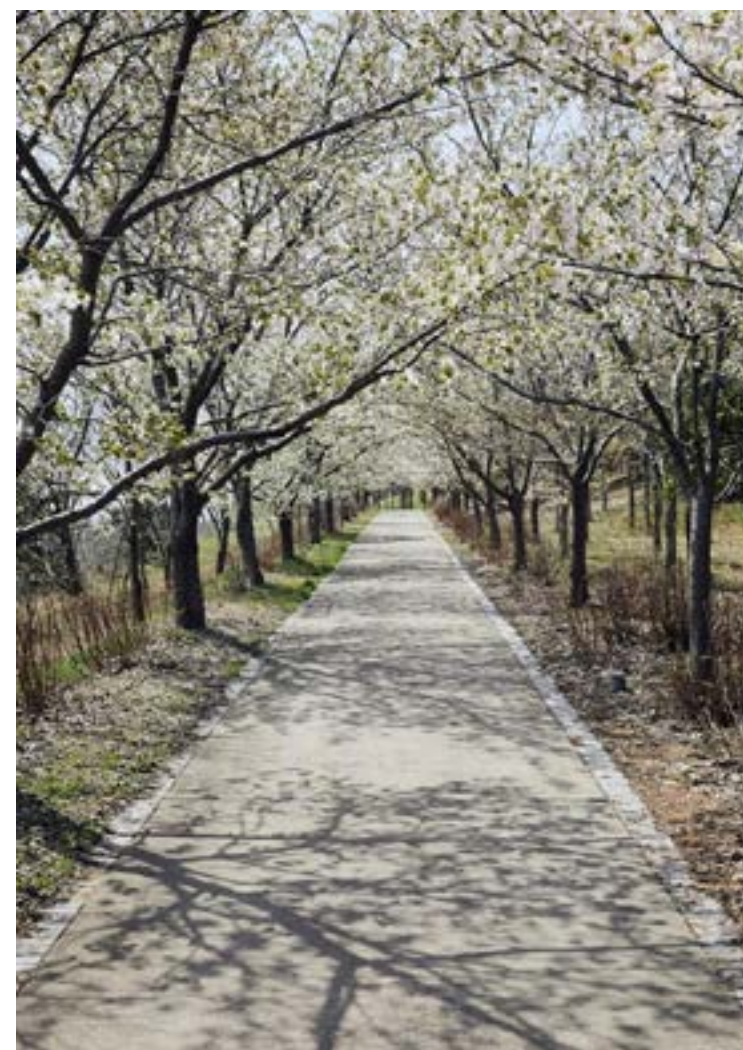
Εικ. 1. Εξωτερική όψη του μουσείου. [Πηγή](#)

Towards a new perspective of life and thought

The building was designed by architect Andō Tadao. The inside of the building is like a labyrinth. Visitors will wander and have to think of which way to go. Enjoy the time you wander and think.

Εικ. 2. Σχεδιαστική κάτοψη-χάρτης μουσείου. Κείμενο λεζάντας: «Προς μια νέα προοπτική της ζωής και της σκέψης». Το κτήριο σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Tadao Ando. Το εσωτερικό του κτηρίου είναι σαν ένας λαβύρινθος. Οι επισκέπτες θα περιηγηθούν και θα πρέπει να σκεφτούν ποιον δρόμο θα πρέπει να επιλέξουν. Απόλαυσε τον χρόνο που περιπλανιέσαι και σκέφτεσαι. Από το διαδικτυακά διαθέσιμο ενημερωτικό φυλλάδιο περιήγησης του μουσείου.

Εικ.3. Άποψη από το «Μονοπάτι του Αναστοχασμού» που πρέπει να διασχίσει ο επισκέπτης για να προσεγγίσει το μουσείο. [Πηγή](#)

Κοινό του μουσείου

Τα εκθέματα απευθύνονται τόσο σε ενήλικες, όσο και σε παιδιά. Τονίζεται ο παιγνιώδης και προσιτός χαρακτήρας τους. Ως προς το εμποδιζόμενο κοινό, υπάρχουν υποδομές για άτομα με δυσκολίες κίνησης και παρότι δεν υπάρχουν αναφορές για άλλες ομάδες, το μουσείο διαθέτει επίσης πολλά ηχητικά εκθέματα που μπορούν έμμεσα να απευθύνονται και σε άτομα με δυσκολίες όρασης.

Ζητήματα απήχησης στο ευρύ κοινό

Το μουσείο προσπαθεί να αναδείξει τη σημασία της φιλοσοφικής σκέψης στην καθημερινή ζωή. Ενδεικτική αυτής του της πρόθεσης είναι και η τακτική οργάνωση εκπαιδευτικών/ φιλοσοφικών διαλέξεων για το ευρύ κοινό που αφορούν άμεσα και τους στόχους του μουσείου που θέλει τη φιλοσοφία να αποτελεί οργανικό κομμάτι της ζωής των ανθρώπων, όπως ακριβώς την προσέγγιζε και ο Kitarō Nishida.

Πρώθηση ταυτότητας του μουσείου

Στο ενημερωτικό φυλλάδιο του μουσείου, όπου προωθείται το περιεχόμενο της μόνιμης έκθεσης και η ταυτότητα του μουσείου, διαβάζουμε: «Η αρχή της Φιλοσοφίας: Δες. Κάνε. Σκέψου.» (The Beginning of Philosophy: See. Do. Think.). Επισημαίνεται ότι το μουσείο όχι μόνο παρουσιάζει τα επιτεύγματα, τη φιλοσοφική σκέψη και την προσωπικότητα του καθηγητή Nishida, αλλά ο επισκέπτης μπορεί εύκολα να μάθει για τη φιλοσοφία και να «ζήσει μια στοχαστική εμπειρία» διασκεδάζοντας, καθώς το μουσείο παρουσιάζεται ως μια «πνευματική όαση».

Εκθεσιακή αφήγηση

Η αφήγηση του μουσείου περί φιλοσοφικού στοχασμού ξεκινά προτού ο επισκέπτης εισέλθει στο μουσείο, ήδη από τον περιβάλλοντα χώρο. Το κτήριο του μουσείου είναι ιδιαίτερα μικρό αναλογικά με την επιφάνεια του περιβάλλοντα χώρου-

κήπου, αλλά αυτό δεσπόζει σε ύψωμα που προϋποθέτει ανάβαση σκαλιών (εικ. 4 και 5).

Εικ.4. Η εξωτερική όψη του κτηρίου, από τη σελίδα του μουσείου στο κοινωνικό δίκτυο του Facebook. [Πηγή](#)

Εικ.5. Η θέα από το μουσείο: ο περιβάλλον χώρος, από τη σελίδα του μουσείου στο κοινωνικό δίκτυο του Facebook. [Πηγή](#)

Διάρθρωση και θεματικές μουσειακής αφήγησης

Η μουσειακή αφήγηση ξεκινάει στον 1ο όροφο με τη θεματική ενότητα Πρόσκληση στη Φιλοσοφία, όπου, με απλό και διασκεδαστικό τρόπο, ο επισκέπτης προσεγγίζει διαφορετικούς τρόπους φιλοσοφικής σκέψης. Ακολουθεί η θεματική ενότητα Ο κόσμος του Nishida Kitarō όπου παρουσιάζεται στον επισκέπτη ο φιλόσοφος μέσα από 200 περίπου βιογραφικά αντικείμενα (εικ. 6) που αναδεικνύουν τους πολλαπλούς του ρόλους στην κοινωνία, πέρα από εκείνον του φιλοσόφου (ως δάσκαλου, οικογενειάρχη, φίλου).

Στη συνέχεια παρουσιάζεται Η καλλιγραφική δουλειά του Nishida Kitarō αναδεικνύοντας ακόμα μια πτυχή του ως καλλιγράφου και ποιητή και ανάγοντάς την σε κομβικό στοιχείο της ανατολίτικης κουλτούρας. Η εκθεσιακή διαδρομή ολοκληρώνεται –πάλι με διαφορετικό τρόπο από μία στενά νοούμενη μουσειακή αφήγηση– με τον Χώρο του Κενού (εικ. 7). Πρόκειται για έναν άδειο τετράγωνο χώρο,

Εικ. 6. Η δημοσίευση του Kitarō Nishida «Μελέτη του Καλού» και τα προσωπικά του γυαλιά. Από το φυλλάδιο του μουσείου.

όπου απουσιάζουν τελείως τα εκθέματα και οι τέσσερις ίσιοι τοίχοι του εκτείνονται από το δάπεδο μέχρι ψηλά στον ουρανό, δημιουργώντας έναν κενό χώρο, που καλεί τον επισκέπτη να αναστοχαστεί. Η ενότητα αυτή συνιστά ένα πολύ οργανικό κομμάτι της έκθεσης, όπου διαφαίνεται, και σε αυτήν την περίπτωση, ότι η αρχιτεκτονική συνθέτει σημαίνον στοιχείο της εκθεσιακής αφήγησης και της εμπειρίας του επισκέπτη.

Εικ. 7. Άποψη του Χώρου του Κενού. Από το φυλλάδιο του μουσείου.

Ερμηνευτικά μέσα έκθεσης

Η εκθεσιακή αφήγηση υποστηρίζεται από:

Φυσικά εκθέματα: σύντομες επεξηγηματικές κειμενικές πληροφορίες, επιτοίχια ρητά φιλοσόφων δυτικής και ανατολικής παράδοσης, προσωπικά αντικείμενα του φιλοσόφου (όπως χειρόγραφα κείμενα, τα γυαλιά του).

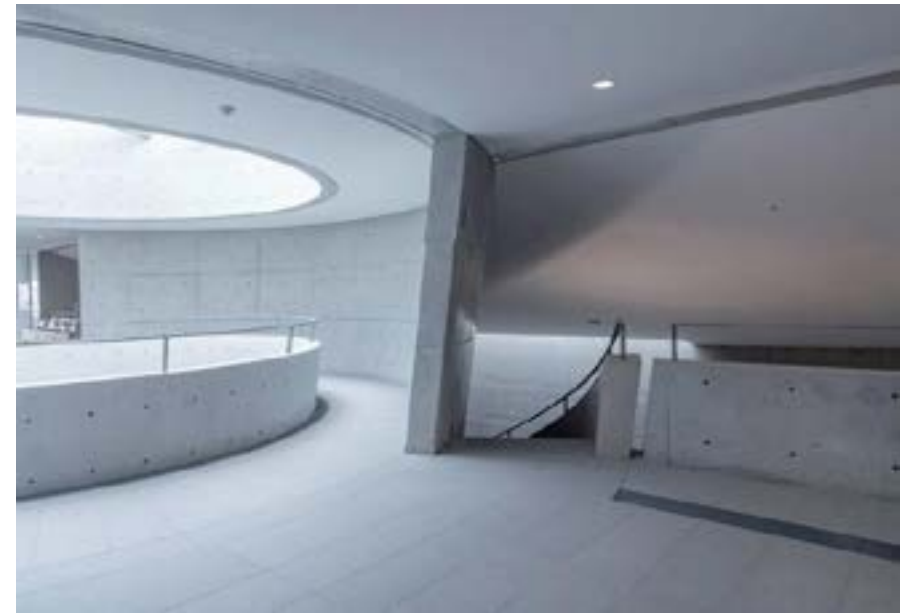
Ψηφιακά εκθέματα: εικονογραφημένος ψηφιακός διάλογος με φιλοσόφους σε μορφή παιχνιδιού, ψηφιακός ήχος (πολλά εκθέματα αφορούν ή εντάσσουν το στοιχείο του ήχου, όπου τα περισσότερα αναπαράγουν την ηχογραφημένη φωνή του φιλοσόφου). Αναφέρεται επίσης η χρήση εικόνων και ήχων προκειμένου ο επισκέπτης να κατανοήσει τις διαφορετικές φιλοσοφικές προσεγγίσεις με τρόπο συμβολικό (δεν διατίθενται όμως παραπάνω πληροφορίες ως προς τα εκθέματα αυτά).

Αρχιτεκτονική: ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός του μουσείου συνιστά οργανικό μέρος της εκθεσιακής αφήγησης. Σύμφωνα με τον αρχιτέκτονα Tadao Ando «το θέμα αυτού του κτηρίου είναι η σκέψη (...) Το εσωτερικό του κτηρίου είναι περίπλοκο σαν λαβύρινθος. Καθώς περπατάς μέσα στο κτήριο, αναρωτιέσαι και σκέφτεσαι τον εαυτό σου να επιλέγει το επόμενο μονοπάτι.» (εικ. 8,9,10,11). Επίσης, η τελευταία ενότητα της έκθεσης Ο Χώρος του Κενού είναι ένα εξ ολοκλήρου αρχιτεκτονικό ερμηνευτικό μέσο που υπηρετεί εμπράκτως

και επιτείνει τους στόχους του μουσείου.
Γενικότερα, η συνολική αρχιτεκτονική
σύλληψη του κτηρίου έχει εντάξει πολλούς
χώρους εντός και εκτός του κελύφους του
μουσείου, ως εκθεσιακά ερμηνευτικά μέσα.

Εικ. 9. Άποψη από τον εσωτερικό χώρο του μουσείου. [Πηγή](#)

Εικ.10. Άποψη από τον εσωτερικό χώρο του μουσείου. [Πηγή](#)

Συνολική Αποτίμηση: Καλές Πρακτικές

Η αξία του φιλοσοφείν:

Το «Μουσείο Φιλοσοφίας Nishida Kitaro», αφιερωμένο στον Ιάπωνα φιλόσοφο Nishida Kitarō, όπως έχει ήδη επισημανθεί, είναι ένα βιογραφικό μουσείο που αναδεικνύει την πολύπτυχη προσωπικότητα και το έργο του φιλοσόφου. Το μουσείο, όμως, δεν περιορίζεται σε αυτές τις θεματικές, αλλά ενστερνίζεται έμπρακτα την προσέγγιση του Nishida Kitarō ότι η φιλοσοφία θα πρέπει «να κοιτά κατάματα τη ζωή...» τόσο με τον αρχιτεκτονικό, όσο και με τον μουσειογραφικό σχεδιασμό του, παρέχοντας στον επισκέπτη τα απαραίτητα ερεθίσματα, τον χώρο και τις αναγκαίες προτροπές για να φιλοσοφήσει κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του. Σε αυτό το πλαίσιο, ως πρωτεύων στόχος του μουσείου φανερώνεται η αξία του φιλοσοφείν και πώς θα την καλλιεργήσει στους επισκέπτες του κατά την περιήγησή τους στην έκθεση, ώστε να υιοθετήσουν το φιλοσοφείν σαν μια καθημερινή πρακτική στη ζωή τους. Το μουσείο

έχει αναλάβει έναν παιδευτικό ρόλο ως προς αυτό το πεδίο, όπως διαφαίνεται και από τα σεμινάρια που διοργανώνει τακτικά για το ευρύ κοινό, προκειμένου να επικοινωνήσει τόσο τον φιλοσοφικό στοχασμό του Nishida Kitarō, όσο και του φιλοσοφείν εν γένει.

Παράλληλα, από τις τέσσερις θεματικές ενότητες της μόνιμης έκθεσης του μουσείου, οι δύο μόνο αφορούν αποκλειστικά το έργο του φιλοσόφου. Ενδεικτικά, μάλιστα, στην πρώτη θεματική, ο επισκέπτης καλείται να προσεγγίσει με απλό και διασκεδαστικό τρόπο την έννοια της φιλοσοφίας, καθώς και την οικουμενικότητά της, διαμέσου στοχαστών, τόσο της ανατολικής όσο και της δυτικής φιλοσοφικής σκέψης.

Ατομική και κοινωνική διάσταση της επίσκεψης:

Το μουσείο του Nishida Kitarō ανατροφοδοτεί συνεχώς τον επισκέπτη με αφορμές για εσωτερικό διάλογο με τον Εαυτό, αλλά και με άλλους επισκέπτες. Συγκεκριμένα, η έννοια και

η νοητική διαδικασία του αναστοχασμού είναι διάχυτη στο μουσείο, τόσο στον εξωτερικό χώρο, όπως πραγματώνεται με το «Μονοπάτι του Αναστοχασμού», που οδηγεί τον επισκέπτη προς το μουσείο, αλλά και στο εσωτερικό, με ενδεικτικό παράδειγμα την τέταρτη θεματική ενότητα της έκθεσης (ο Χώρος του Κενού) που προσκαλεί τον επισκέπτη να αναστοχαστεί τη μουσειακή του εμπειρία (και όχι μόνο).

Η χρήση ψηφιακών ερμηνευτικών μέσων:

Μέσω ενός υπολογιστή (ταμπλέτα) παρουσιάζεται ένας διαδραστικός εικονογραφημένος ψηφιακός διάλογος, μεταξύ φιλοσόφων, σε μορφή παιχνιδιού, ενώ ο επισκέπτης τους ακούει ταυτόχρονα να συνομιλούν. Με αυτό το ψηφιακό μέσο εξασφαλίζεται ο παιγνιώδης χαρακτήρας του εκθέματος και η νοηματική πρόσβαση σε διαφορετικές ομάδες επισκεπτών, ενώ ο ψηφιακός ήχος ενδυναμώνει την προσοχή και τη διάδραση.

Σημαντική θέση στο μουσείο του Nishida Kitarō

φαίνεται να κατέχει και ο ψηφιακός ήχος. Τόσο ενσωματωμένος σε ψηφιακά εκθέματα, όσο και ως καθαυτό έκθεμα, όπως η ηχογραφημένη φωνή του φιλοσόφου, ώστε να ακροάζεται ο επισκέπτης τον φιλοσοφικό του λόγο, όπως ο ίδιος τον είχε διατυπώσει.

Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός ως ερμηνευτικό μέσο της μουσειακής αφήγησης:

Στην εκθεσιακή αφήγηση του Μουσείου Φιλοσοφίας διαδραματίζει κομβικό ρόλο ο συνολικός αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, τόσο του μουσείου, όσο και του περιβάλλοντα χώρου (αρχιτεκτονική κήπων). Η αρχιτεκτονική του μουσείου επιτείνει την αναστοχαστική διάθεση στην εμπειρία επίσκεψης και προτάσσει το φιλοσοφείν. Οι χώροι προσφέρονται στον επισκέπτη ως πεδία για διάλογο και αναστοχασμό.

Το κοινό του μουσείου:

Το μουσείο απευθύνεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, τονίζοντας τον παιγνιώδη χαρακτήρα

των εκθεμάτων. Ειδικότερα, ο ίδιος ο φορέας επισημαίνει ότι τα εκθέματα δύνανται να εισάγουν (όλους) τους επισκέπτες με τρόπο κατανοητό και διασκεδαστικό στη φιλοσοφία. Επίσης, δηλώνεται ότι είναι «ανοιχτό», προσβάσιμο, και σε διάφορες ομάδες εμποδιζόμενου κοινού. Για παράδειγμα, υπάρχει πρόβλεψη για διευκόλυνση της περιήγησης σε επισκέπτες με αμαξίδια, μέριμνα που συνιστά μια αυτονόητη συμπερίληψη στα σύγχρονα μουσεία. Παράλληλα, το στοιχείο του ψηφιακού ήχου που διανθίζει την έκθεση του μουσείου είναι εφικτό να αξιοποιηθεί κι από άλλες ομάδες επισκεπτών.

Πρώθηση ταυτότητας του μουσείου:

Σημαντική παράμετρος που αναδύθηκε μέσα από τη μελέτη του Μουσείου Φιλοσοφίας Nishida Kitaro είναι και η ταυτότητα του μουσείου όπως προωθείται στο ευρύ κοινό. Ήδη από την ανάγνωση του επίσημου μουσειακού φυλλαδίου, ο εν δυνάμει επισκέπτης ενημερώνεται ότι το μουσείο είναι ένα ταξίδι, μια φιλοσοφική περιπλάνηση,

όπου καλείται να μάθει διασκεδάζοντας. Χρησιμοποιούνται λέξεις με θετικό πρόσημο και η ιδέα της επίσκεψης μετουσιώνεται σε μια διασκεδαστική φιλοσοφική εμπειρία. Προβάλλεται το τρίπτυχο «Δες. Κάνε. Σκέψου.» που αποδίδει συνοπτικά τι θα περιλαμβάνει η επίσκεψη και τι περίπου μπορεί να περιμένει ο επισκέπτης. Το φυλλάδιο είναι επίσης διανθισμένο με ελκυστικές φωτογραφίες που αναδεικνύουν τα σημαντικότερα αρχιτεκτονικά και μουσειογραφικά στοιχεία του μουσείου. Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην επίσημη ιστοσελίδα του ο λόγος είναι άμεσος και τίθενται ερωτήματα στον αναγνώστη-εν δυνάμει επισκέπτη. Ωστόσο, αυτή η πληροφορία διατίθεται με μεγάλη επιφύλαξη καθότι το κείμενο προσεγγίστηκε από την ιαπωνική γλώσσα μέσω συμβατικής μετάφρασης διαδικτυακού μέσου.

Ιστογραφία

Επίσημες ιστοσελίδες:

Ishikawa Nishida Kitaro Museum of Philosophy. Διαθέσιμο [εδώ](#).

Γενικό φυλλάδιο του μουσείου διαδικτυακά προσβάσιμο. Διαθέσιμο [εδώ](#).

Φυλλάδιο παρουσίασης του μουσείου διαδικτυακά προσβάσιμο. Διαθέσιμο [εδώ](#).

Kitaro.nishida.kahoku. Διαθέσιμο [εδώ](#).

Δευτερογενείς πηγές: παρουσία του μουσείου στον ιστό

Ishikawa Nishida Kitaro Museum of Philosophy. Διαθέσιμο [εδώ](#).

NISHIDA KITARO Museum of Philosophy. Διαθέσιμο [εδώ](#).

Kitaro Nishida Museum of Philosophy. Διαθέσιμο [εδώ](#).

Ψηφιακό Μουσείο Ακαδημίας Πλάτωνα, Αθήνα

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Μουσείο χώρου και βιογραφίας. Θεματική μόνιμη έκθεση αφιερωμένη στον Πλάτωνα και την εποχή του, εντός των ορίων του αρχαιολογικού χώρου της ομώνυμης Ακαδημίας. Το μουσείο ανήκει στον Δήμο Αθηναίων, λειτουργεί από το 2015 και εντάσσεται στο δίκτυο πολιτιστικών χώρων του Οργανισμού Πολιτισμού Αθλητισμού και Νεολαίας του Δήμου. Η έκθεση είναι μία «βουτιά» στον χρόνο. Ξεκινάει από τη σημερινή αθηναϊκή γειτονιά της Ακαδημίας Πλάτωνος. Ο χρόνος κυλάει προς τα πίσω και εμείς παρακολουθούμε τα στάδια της αποκάλυψης και της ανακάλυψης του αρχαιολογικού χώρου. Προετοιμαζόμαστε για τη «γνωριμία» με τον Πλάτωνα.

Αρχιτεκτονικά το κτήριο είναι απόλυτα συνυφασμένο με το μουσειολογικό σκεπτικό

της έκθεσης και τον ιστορικό χώρο της Ακαδημίας. «Εννοιολογικά, το μουσείο και το παρακείμενο αρχαιολογικό πάρκο λειτουργούν συμπληρωματικά, καθώς το ένα ερμηνεύει το άλλο, ενδυναμώνοντας την εμπειρία της επίσκεψης. Η έξοδος από το κτήριο οδηγεί με φυσικό τρόπο εντός του χώρου, προτρέποντας σε περιήγηση της Ακαδημίας» (σύμφωνα με την Αρχιτεκτονική-Μουσειολογική Μελέτη).

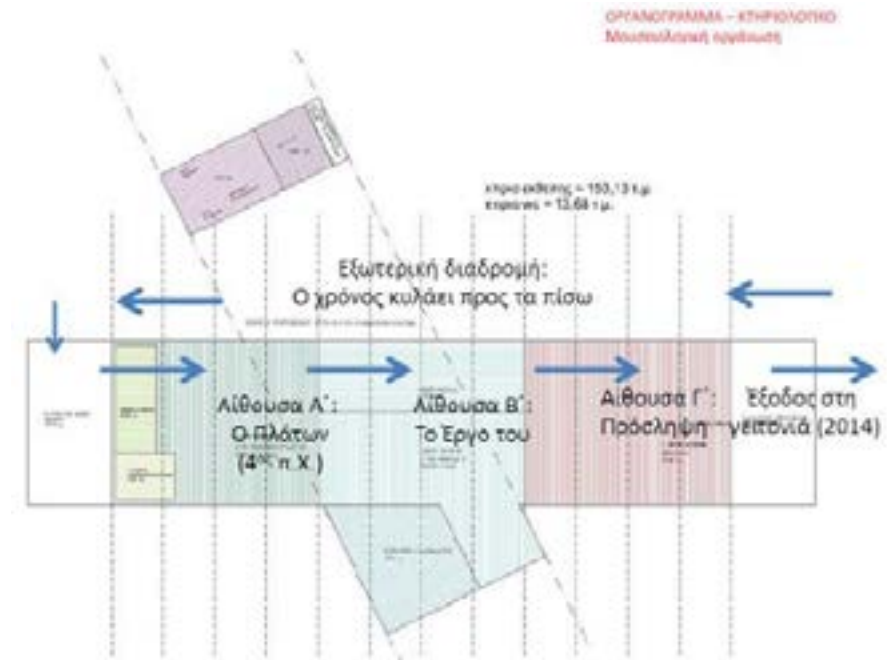

Φωτογραφικές λήψεις από την επίσκεψη της Ομάδας Μουσειολόγων (Μ.-Ν. Κουτσούκου, Δ. Μαζαράκη και Μ. Τσιριμώννα) στους χώρους του μουσείου.

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Το περιεχόμενο της έκθεσης αναπτύσσεται σε τρεις χώρους, σε τρεις θεματικές ενότητες και σε επιμέρους υποενότητες. Η πορεία επίσκεψης είναι σε μεγάλο βαθμό προκαθορισμένη.

Συγκεκριμένα, στον Χώρο Υποδοχής-Εισαγωγή ο επισκέπτης εισάγεται στο περιεχόμενο της έκθεσης. Στην πρώτη αίθουσα «Ο Πλάτων» γίνεται η γνωριμία του επισκέπτη με τον φιλόσοφο (βιογραφικά στοιχεία, κοινωνικό-πολιτικό και ιστορικό πλαίσιο εποχής, φιλοσοφικές επιρροές). Στη δεύτερη αίθουσα «Οι Ιδέες του Πλάτωνα» δίνεται έμφαση στην εργογραφία και τις μεθόδους του φιλοσόφου. Στην τρίτη αίθουσα «Ο Πλάτων και εμείς» γίνεται αναφορά στη διαχρονική πρόσληψη και επιρροή του έργου του και τις σχετικές υλικές μαρτυρίες. Τέλος, ο επισκέπτης οδηγείται στην Έξοδο, στη σημερινή γειτονιά.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΕΚΘΕΣΗΣ

Η εκθεσιακή αφήγηση υποστηρίζεται με τη χρήση:

(α) φυσικών εκθεμάτων: συμβατικό εποπτικό υλικό (τίτλοι ενότητων-υποενοτήτων, πινακίδες με σύντομη δίγλωσση κειμενική πληροφορία, χρονολόγιο, τοπογραφικός και γεωγραφικός χάρτης), εικαστικές παρεμβάσεις (γλυπτική σύνθεση, καθρέφτης με φιλοσοφικά

αποσπάσματα), μηχανικά διαδραστικά εκθέματα (hands-on),

(β) ψηφιακών εκθεμάτων: διαδραστικές οθόνες αφής (κουίζ πολλαπλών επιλογών, 360° εικονική περιήγηση, πολυμέσα, ηλεκτρονικοί υπολογιστές), οπτικοακουστικές προβολές με αφήγηση (animation, βίντεο, συνεντεύξεις) σε οθόνες τηλεόρασης και προβολικά συστήματα.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΕΚΘΕΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Στον μικρό Χώρο Υποδοχής-Εισαγωγή ο επισκέπτης ενημερώνεται για το περιεχόμενο και, σε ένα βαθμό, για την προσέγγιση της έκθεσης (διερευνητική και ενεργητική): Πινακίδα καλωσορίσματος και οργάνωσης επίσκεψης.

Επισημαίνεται η παρουσία σύντομης εικαστικής προβολής σε οθόνη τηλεόρασης με ερωτήματα,

τα οποία προϊδεάζουν για την έκθεση, προτρέποντας ταυτόχρονα για την έναρξη της επίσκεψης. Προσωπογραφίες ιστορικών προσωπικοτήτων, λέξεις-έννοιες, ερωτήματα και χρήση ερωτηματικών σημείων αποδίδουν το νοηματικό στίγμα της έκθεσης. Ενδεικτικά σημειώνονται ορισμένα από τα ερωτήματα: Τι είναι σωστό και λάθος; Ποιο είναι το νόημα της ζωής; Πώς είναι η ιδανική πολιτεία; Επίσης, εμφανίζεται ολόγραμμα της προτομής του φιλοσόφου που προτρέπει τον επισκέπτη να ξεκινήσουν μαζί αυτό το ταξίδι στον χρόνο: Συνόδευσέ με σε αυτό το ταξίδι πίσω στην αρχαία Αθήνα και άφησέ με να προκαλέσω τις απόψεις σου στο μεγάλο ερώτημα της ζωής.

Μπορείς να σκεφτείς και εσύ σοφά όπως ο Σωκράτης;

Στη δεύτερη θεματική «Οι Ιδέες του Πλάτωνα» (Διάλογοι), μέσα από μία οθόνη αφής ενσωματωμένη σε επιτραπέζια κατασκευή, ο επισκέπτης προσεγγίζει και γνωρίζει μέσα από απλά και καθημερινά παραδείγματα μία πτυχή της πλατωνικής επιχειρηματολογίας. Καλείται να απαντήσει σε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής παίζοντας-λύνοντας μία άσκηση λογικού συλλογισμού (δύο προκείμενες-συμπέρασμα, επαγωγική σκέψη). Ο τίτλος και η σύντομη οδηγία της ψηφιακής εφαρμογής εμφανίζεται στην οθόνη εκκίνησης. Στοιχεία όπως η χρήση του δεύτερου ενικού προσώπου και η απλότητα της διατύπωσης προσδίδουν αμεσότητα, οικείο ύφος και αίσθηση εξατομίκευσης της κειμενικής πληροφορίας. Η παράθεση μάλιστα παραδειγμάτων καθημερινής φύσης διευκολύνει τη νοηματική πρόσβαση ενός ευρύτερου, μη εξειδικευμένου κοινού στο παιχνίδι-άσκηση. Τα παραπάνω στοιχεία συμβάλλουν τελικώς στη διευκόλυνση της νοηματικής και συναισθηματικής εμπλοκής του

επισκέπτη, βελτιστοποιώντας την ενασχόλησή του με το έκθεμα, αφενός σε χρονική διάρκεια, αφετέρου σε ποιότητα εμπειρίας.

Ώρα για Φιλοσοφία! Μοιραστείτε τις σκέψεις σας

Στη δεύτερη θεματική ενότητα, δίδεται ο λόγος στους επισκέπτες, προκειμένου να μοιραστούν τις σκέψεις τους σ' έναν από τους δύο σταθερούς υπολογιστές, αλληλεπιδρώντας και εκφράζοντας την προσωπική τους άποψη. Ο επισκέπτης μπορεί να επιλέξει την επισκόπηση προηγούμενων καταχωρήσεων (Διαβάστε απόψεις άλλων επισκεπτών) ή να προσθέσει δικές του ιδέες στο ερώτημα «τι είναι δίκαιο». Το διαδραστικό αυτό έκθεμα υποστηρίζει τη βιωματική προσέγγιση, μέσω του οποίου ο ίδιος ο επισκέπτης γίνεται έκθεμα και, πλάι στον τοίχο με την πλήρη εργογραφία του φιλοσόφου, γράφει-εκφράζεται και εκείνος, χρησιμοποιώντας το πλέον οικείο τεχνολογικό μέσο της εποχής του. Οι καταχωρήσεις εμφανίζονται με ημερομηνία και όχι άμεσα, καθότι ακολουθεί έλεγχος ανάρτησης από τον Διαχειριστή.

Ο Πλάτων και εμείς

Η τρίτη θεματική πραγματεύεται ζητήματα πρόσληψης του έργου του διαχρονικά και το πώς η πλατωνική σκέψη έχει εμπνεύσει την ανθρωπότητα. Εδώ, καταφαίνεται η σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν, δηλαδή του αρχαιολογικού χώρου της Ακαδημίας με τη σημερινή αθηναϊκή γειτονιά.

Ο χώρος αποδίδεται ως περιβάλλον σύγχρονης βιβλιοθήκης, «επικαιροποιώντας» την παρουσία του φιλοσοφικού λόγου και το ενδιαφέρον για τη φιλοσοφία σήμερα, ενώ η μουσειακή αφήγηση αναπτύσσεται με τη βοήθεια εποπτικού υλικού και πολυμέσων (κείμενα, βίντεο, χάρτες, συνεντεύξεις μελετητών, αρχαιότητες και έργα τέχνης σε μουσεία και βιβλιοθήκες, οπτικοακουστικό υλικό-οθόνες αφής).

Παρακολουθήστε πώς ταξίδεψαν μέχρι σήμερα οι πλατωνικοί διάλογοι!

Αναλυτική είναι η παρουσίαση εκδόσεων των πλατωνικών διαλόγων από τους διατηρημένους παπύρους ως τις σύγχρονες εκδόσεις (έντυπες και ψηφιακές) που συνιστούν το περιεχόμενο ψηφιακού εκθέματος σε οθόνη αφής. Το περιεχόμενο χωρίζεται σε μεγάλες χρονολογικές ενότητες (Αρχαιότητα, Βυζαντινή Εποχή, Αναγέννηση, Σύγχρονη Εποχή) και κατηγορίες εκδόσεων που εμφανίζονται στην

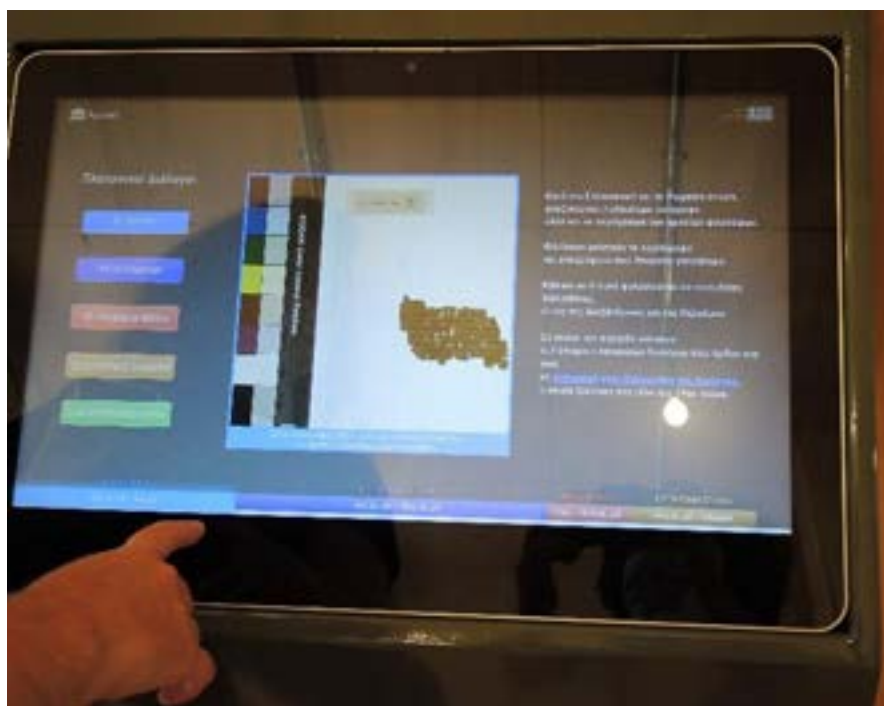
οθόνη ως εξής: Σε πάπυρο, Σε περγαμνή, Σε τυπωμένα βιβλία, Σε σύγχρονες εκδόσεις, Στον ευρωπαϊκό χάρτη.

Επιπλέον, έργα τέχνης διαφόρων εποχών και αναπαραστάσεις του φιλοσόφου, χωρισμένα σε κατηγορίες Τέχνης (γλυπτική, ζωγραφική, κ.ά.), αποτελούν το περιεχόμενο μίας ακόμη όμοιας σε διάδραση ψηφιακής εφαρμογής πληροφόρησης.

Επισημαίνεται ότι η παρουσία στην έκθεση ψηφιοποιημένων υλικών μαρτυριών (όπως χειρόγραφα, αντίγραφα χειρογράφων, εκτυπώσεις, γλυπτά, πίνακες ζωγραφικής, μικρογραφίες χειρογράφων και άλλα) «ζωντανεύει» την εκθεσιακή αφήγηση με εύληπτο τρόπο, αναδεικνύοντας θέματα σχετικά με τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας και φιλοσοφίας, τονίζοντας την ανθεκτικότητα διατήρησής τους στον χρόνο και αναδεικνύοντας τις διαφορετικές νοηματοδοτήσεις που αυτές λαμβάνουν στο πέρασμα του χρόνου. Επιπρόσθετα, η απεικόνιση ιστορικών υλικών μαρτυριών δίνει

τη δυνατότητα διαφορετικών προσεγγίσεων από το κοινό και διευρύνει τα "σημεία εισόδου" στο περιεχόμενο.

Εικονογραφικά τεκμήρια γραπτών αποτυπώσεων του έργου του Πλάτωνα και οι μετα-αφηγήσεις του έργου και της ιστορικής προσωπικότητας μέσα από την Τέχνη είναι στοιχεία που δύνανται να «απεικονίσουν τις ιδέες», να στοιχειοθετήσουν ή να εμπλουτίσουν την οπτική ταυτότητα του περιεχομένου ψηφιακών εφαρμογών, να αποδώσουν χρονολογικά και πολιτισμικά πλαίσια αναφοράς, να γίνουν αντικείμενο σχολιασμού, διαλόγου ή ιδέα παιχνιδιού-δράσης, να αποτελέσουν το αφηγηματικό πλαίσιο σεναρίων για εφαρμογές, καθώς και να εμπλουτίσουν το εκθεσιακό λεξιλόγιο με ποικιλία οπτικών ερεθισμάτων ως συνοδευτικό εποπτικό υλικό τεκμηρίωσης ή ακόμη ως υλικό σκηνογραφίας κατόπιν γραφιστικής-εικαστικής επεξεργασίας.

Εσύ πόσο πλατωνιστής είσαι; Με ποιο κριτήριο επιλέγεις πώς να δρας;

Ο επισκέπτης καλείται να λάβει αποφάσεις σε πραγματικά προβλήματα της καθημερινότητας, εφαρμόζοντας όσα έχει μάθει για την πλατωνική θεωρία και τον πλατωνικό συλλογισμό. Στο παιχνίδι αυτό, μορφής κουίζ, ο επισκέπτης καλείται να αλληλοεπιδράσει με το έκθεμα με φυσική, απτική, διάδραση (hands-on). Το έκθεμα αυτό αξιοποιεί τόσο την επιτοίχια κειμενική πληροφορία, όσο και τη δυναμική

της εκθεσιακής πρακτικής της «κρυμμένης» πληροφορίας. Επισημαίνεται ως ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι δεν υπάρχει σωστή ή λάθος απόφαση/απάντηση: οποιαδήποτε επιλογή του επισκέπτη εντάσσεται στο φιλοσοφικό πλαίσιο που ανήκει, δίχως αυτή να αίρεται ή να απορρίπτεται, δίχως διάθεση περαιτέρω σχολιασμού ή αξιολόγησης από πλευράς επιμελητών. Ως θετικό αποτέλεσμα αποτιμάται εδώ η αίσθηση αποδοχής της διαφορετικότητας των απόψεων, των κρίσεων και κατ' επέκταση του εαυτού μας.

Η έκθεση κλείνει εστιάζοντας στους σημερινούς κατοίκους της «γειτονιάς» της Ακαδημίας του Πλάτωνα, μέσω συνεντεύξεων

που προβάλλονται σε οθόνη τηλεόρασης, συνδέοντας έμπρακτα τη σημασία της Ακαδημίας με τη σύγχρονη εποχή, στον χώρο δίπλα στην έξοδο προς τον αρχαιολογικό χώρο και τη γειτονιά ευρύτερα. Η έξοδος από το κτήριο οδηγεί τον επισκέπτη στον αρχαιολογικό χώρο, προτρέποντάς τον να τον περιηγηθεί, αναδεικνύοντας τη συμπληρωματική φύση του μουσείου με τον αρχαιολογικό χώρο, όπου το ένα ερμηνεύει το άλλο ενδυναμώνοντας την εμπειρία της επίσκεψης.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στο μουσείο πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα μουσειακής αγωγής για σχολικές ομάδες Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Οι μαθητές με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών προσεγγίζουν το πεδίο της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και «περιηγούνται» στον χώρο της Ακαδημίας Πλάτωνος και στον «κόσμο των ιδεών» αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων.

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού για αρχαία αγορά και φιλοσοφία

Δίκαιο: ένας διάλογος για τη δικαιοσύνη βασισμένος στην Πολιτεία του Πλάτωνα, [εδώ](#).

Η αλληγορία του σπηλαιίου. Πλάτων, Πολιτεία, [εδώ](#).

Ο μύθος της πτερόεσσας ψυχής. Πλάτων, Φαίδρος ή Περί έρωτος, [εδώ](#).

Πλάτων, Συμπόσιο, [εδώ](#).

Πηγές φωτογραφιών

Αρχείο των συντακτών, λήψεις κατά την επίσκεψη

Ιστογραφία

<https://www.opanda.gr/index.php/ipodomos-opanda/item/psifiako-mouseio-platonos>

http://www.plato-academy.gr/web/guest/publicity/media_photo_digital_museum

http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2407

αν και χρησιμοποιούνται οι όροι «μουσείο» και «εκθέματα» [exhibits], αποτιμάται ότι πρόκειται κυρίως για κοινωνικές δράσεις ακτιβιστικού χαρακτήρα και ότι οι παραπάνω όροι αξιοποιούνται από τον φορέα για λόγους διάχυσης και απήχησης.

Οι δράσεις του φορέα χρησιμοποιούν ως βασικά μέσα έκφρασης τη συμμετοχική αφήγηση και τον διάλογο προκειμένου να προσφέρουν στον συμμετέχοντα επισκέπτη μία βιωματική εμπειρία προκαλώντας τον να δει τον κόσμο μέσα από την οπτική άλλων ανθρώπων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη προσέγγιση ταυτίζεται –αν όχι πηγάζει και εμπνέεται– με το κοινωνικό κίνημα υπέρ της αξίας της ενσυναίσθησης στη σημερινή κοινωνία και την παρουσία αυτής στις ανθρώπινες σχέσεις, όπως για παράδειγμα αυτή οργανωμένα υπηρετείται από την ακτιβιστική διεθνή πρωτοβουλία Human Library®.

Το Empathy Museum διευθύνει η εικαστικός και επιμελήτρια εκθέσεων Clare Patey. Επιλεκτικά,

εδώ μνημονεύονται δύο προσωπικότητες από τον ακαδημαϊκό χώρο που πλαισιώνουν θεωρητικά το σύνολο των δράσεων. Καταρχάς, ο Roman Krznaric [Ρόμαν Κρισνάρικ], ως ιδρυτής του Empathy Museum, στοχαστής και συγγραφέας σε θέματα «η τέχνη του να ζεις» [the art of living], κοινωνικός/δημόσιος φιλόσοφος, ειδικός στο θέμα «ενσυναίσθηση» και συγγραφέας του βιβλίου *Empathy: A Handbook for Revolution* καθώς και ιδρυτής της πρώτης παγκόσμιας Βιβλιοθήκης Ενσυναίσθησης, Empathy Library.¹ Επιπλέον, ο Morten Kringelbach [Μόρτεν Κρίνγκελμπαχ], καθηγητής Νευροεπιστημών στα πανεπιστήμια της Οξφόρδης και της Ώρχους στη Δανία, με ερευνητική δράση στις έννοιες «ευχαρίστηση» και «ευδαιμονία».

Πώς όμως ορίζεται η «ενσυναίσθηση»; Σε λεξικό της αγγλικής γλώσσας διαβάζουμε ότι είναι η ικανότητα του να μοιράζομαι τα

1. Βιβλιοθήκη Ενσυναίσθησης: Στην επίσημη ιστοσελίδα διαβάζουμε ότι πρόκειται για «έναν ψηφιακό θησαυρό που μοιράζεται εμπνευσμένα βιβλία και ταινίες για να πυροδοτήσει μια παγκόσμια επανάσταση ενσυναίσθησης». [Πηγή](#)

συναισθήματα ή τις εμπειρίες κάποιου άλλου, φανταζόμενος πώς θα ήταν να βρίσκομαι στη θέση/κατάσταση αυτού του ατόμου. Παρατίθεται εδώ και ο ιδιωματισμός put yourself in sb's place/position/shoes [βάλε τον εαυτό σου στη θέση/στα παπούτσια κάποιου άλλου].² Ενώ, στα ελληνικά χρησιμοποιείται η φράση «έλα λίγο στη (δική μου) θέση μου».

Ο δημοφιλής σήμερα χαρακτήρας του όρου εμφανίζεται σε πολυάριθμα πεδία (όπως ψυχολογία, συμβουλευτική γονέων, εκπαίδευση, εργασιακός χώρος κ.ά.).³ Επιπλέον, επισημαίνεται ότι η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης επηρεάζεται από «τη γνωστική ανάπτυξη, την αύξηση της ικανότητας διαφοροποίησης του ατόμου από τα άλλα άτομα και την δυνατότητα του ατόμου να μπορεί να πάρει την οπτική γωνία ενός άλλου ατόμου». Τα παραπάνω στοιχεία, διάχυτα στη φιλοσοφία

2. Ορισμός «ενσυναίσθησης». Πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά: the ability to share someone else's feelings or experiences by imagining what it would be like to be in that person's situation. [Πηγή 1](#)

3. Ορισμός «ενσυναίσθησης»: [Πηγή 2](#)

του Empathy Museum, φαίνεται να συνθέτουν τις βασικές αρχές που διέπουν τις δράσεις του, τόσο αναδεικνύοντας τη διαφορετικότητα κάθε ατόμου στην κοινωνία, όσο και παρέχοντας τα απαραίτητα μέσα στους συμμετέχοντες, ώστε να «βιώσουν» τη διαφορετική αυτή οπτική γωνία. Οι προσφερόμενες στο κοινό εκθέσεις-δράσεις επιδιώκουν να αντιπροσωπεύουν το όνομα του φορέα σχεδιασμού και υλοποίησης, η αποστολή του οποίου δηλώνεται καταφανώς από το ίδιο το όνομά του, ανταποκρινόμενες σε ένα «αίτημα των καιρών» μας. Συγκεκριμένα, κάθε δράση είναι μία απόπειρα καλλιέργειας ή ενδυνάμωσης της ενσυναίσθησης στις διαπροσωπικές σχέσεις σήμερα. Η κεντρική ιδέα —το κεντρικό αντικείμενο κάθε έκθεσης— είναι ο άνθρωπος (ατομική οπτική, βιώματα, εμπειρία ζωής, προσωπικά αντικείμενα κ.ά.) και το μέσο πραγμάτωσης διαφοροποιείται ανάλογα με την άμεση ή έμμεση αλληλεπίδραση μεταξύ δύο αγνώστων, του πομπού και του δέκτη.

Εικ. 1: Εικονογραφικό υλικό από τον επίσημο ιστότοπο με σημειωμένους τους τόπους διεξαγωγής εκθέσεων-δράσεων παραγωγής του Empathy Museum

ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ – ΤΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ

Έως σήμερα έχουν παραχθεί και ταξιδέψει τέσσερις εκθέσεις-δράσεις με διαφορετικό περιεχόμενο, στο σύνολό τους αφορμώμενες από το απaráμιλλα δυναμικό θεωρητικό υπόβαθρο της ενσυναίσθησης [feeling-in]. Μετουσιώνουν έμπρακτα, ως κοινωνικές ασκήσεις, μαθήματα ποιότητας ζωής και καθημερινότητας, συχνά και με ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τους ακόλουθους τέσσερις τίτλους,

«εκθέματα», όπως ο ίδιος ο φορέας τα χαρακτηρίζει:

A Mile in My Shoes: Οι συμμετέχοντες εισέρχονται σε ένα ιδιαίτερο κατάσταση υποδημάτων (ειδικά διαμορφωμένο κοντέινερ) όπου διαλέγουν ένα κουτί με παπούτσια κάποιου αγνώστου: φορώντας τα καλούνται να διανύσουν ένα μίλι (1.500 μ.) ακούγοντας με ακουστικά την ηχογραφημένη σε MP3 ιστορία του κατόχου τους. Τα ζεύγη των υποδημάτων ανήκουν σε ένα μεγάλο φάσμα ανθρώπων, αντιπροσωπεύοντας επαγγέλματα, κοινωνικές ιδιότητες και πολιτισμικά περιβάλλοντα αναφοράς από τον παγκόσμιο χάρτη. Η πληθώρα των ιστοριών καλύπτει διάφορες πτυχές, από την απώλεια και τη θλίψη μέχρι την ελπίδα και την αγάπη, παρασύροντας τον επισκέπτη σε μία συναισθηματική και φυσική διαδρομή. Επιστρέφοντας στο κατάστημα, με φορεμένα τα υποδήματα, φωτογραφίζονται και σημειώνουν στην εκτυπωμένη φωτογραφία τις εντυπώσεις της εμπειρίας τους. Στη συνέχεια οι φωτογραφίες των επισκεπτών αναρτώνται ως κολάζ στον τοίχο και συνιστούν και αυτές με τη σειρά τους μέρος

Εικ. 2-4: Στιγμιότυπα από την έκθεση-δράση A Mile in My Shoes

της έκθεσης-δράσης.

A Thousand and One Books: Μία κινητή βιβλιοθήκη με 1001 τίτλους προς δανεισμό, αποτελούμενη εξολοκλήρου από δωρεές. Πρόκειται για αγαπημένα βιβλία που χαρίστηκαν συνοδευόμενα από αφιέρωση του δωρητή, προσφέροντάς τα σε άλλους ανθρώπους, που ίσως επίσης να τους αρέσουν. Οι επισκέπτες επιλέγουν να δανειστούν ένα βιβλίο, διαβάζοντας καταρχάς τις αναρτημένες στον χώρο αφιερώσεις, χωρίς ακόμη να δηλώνεται η ταυτότητα του βιβλίου, η οποία

θα τους αποκαλυφθεί όταν πια το αναζητήσουν στο ράφι με τον κωδικό της αφιέρωσης. Όταν το βιβλίο διαβαστεί, ακολουθείται η πρακτική του book-crossing, δηλαδή δίδεται σε κάποιον

Εικ. 5-6: Στιγμιότυπα από τη δράση A Thousand and One Books

ή αφήνεται κάπου για τον επόμενο αναγνώστη. From Where I'm Standing – Audio Stories and Portraits from 2020: Το πρόσφατο πρότζεκτ του Empathy Museum εστίασε σε προσωπικές αφηγήσεις κατοίκων ενός δρόμου ή μιας συνοικίας, αρχικά στη συνοικία του Μπρίξτον και έπειτα στο Sceaux Gardens Estate στο Λονδίνο σε συνεργασία με το Εθνικό Σύστημα Υγείας [NHS] και τον Οργανισμό Υγείας. Πρόκειται για φωτογραφική και ηχητική παρέμβαση στον δημόσιο χώρο. Τα «εκθέματα» ήταν οι ίδιοι οι 34 συμμετέχοντες από το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίοι κλήθηκαν να επιλέξουν ένα αντικείμενο, το οποίο υπήρξε για αυτούς σημαντικό κατά την καραντίνα της πανδημίας COVID-19, και να καταγράψουν την εμπειρία τους αφηγούμενοι την προσωπική τους ιστορία. Η δράση περιλάμβανε διαδικτυακή παρουσίαση του καταγεγραμμένου υλικού (εικόνες και ήχος), αλλά και παράλληλη φυσική έκθεση με πορτρέτα σε υπαίθριους χώρους (προσόψεις οικιών, νοσοκομείο) και πινακίδες με σύντομο κείμενο και QR κωδικούς για σύνδεση με το διαδικτυακά διαθέσιμο υλικό. Από τη σελίδα τους στο Facebook,

διαβάζουμε σχετικά με τον σκοπό της δράσης: «Έχοντας ως πρόθεση τη δημιουργία ενός μουσείου-αρχείου της περιόδου, καταγράφοντας σε πραγματικό χρόνο αυτό που θα γίνει μία ιστορική περίοδος-κλειδί για τον 21ο αιώνα, εξετάζουμε τι μας διδάσκει η πανδημία σχετικά με την ενσυναίσθηση καθώς και διερευνούμε το ψυχικό σθένος, την καλή ψυχοσωματική κατάσταση, την αλληλοεξάρτηση και τι μας συγκρατεί σε καιρούς μεγάλων προκλήσεων».⁴

4. Intended to create a museum archive of the period – recording in real time what will become a key historical period of the 21st century, it looks at what the pandemic has to teach us about empathy as well as exploring resilience, wellbeing, interdependence and what sustains us during challenging times. [Πηγή](#)

Εικ. 7-8: Στιγμιότυπα από την έκθεση-δράση
From Where I'm Standing

Human Library: Η σύλληψη για την υλοποίηση κινητών εκθέσεων υπό τον τίτλο Human Library, μιας ανθρώπινης βιβλιοθήκης όπως θα αποδιδόταν στα ελληνικά, βασίζεται στην ομώνυμη διεθνή πρωτοβουλία Human Library® που εδρεύει στη Δανία από το 2000. Πρόκειται για μία κοινωνική δράση με ταυτότητα παγκόσμιας ακτιβιστικής παρέμβασης υπέρ της κοινωνικής αλλαγής στις διαπροσωπικές σχέσεις. Συγκεκριμένα, ο ρόλος της υπηρετεί την αναγκαιότητα πρακτικής εφαρμογής της ενσυναίσθησης στην εποχή μας και η δράση της εκφράζει την επιθυμία επαναπροσδιορισμού ευαίσθητων κοινωνικών ζητημάτων καθώς και την επίτευξη της συναισθηματικής κατανόησης. Τα στοιχεία αυτά δεν αφήνουν αδιάφορη τη σύγχρονη προσέγγιση των μουσειακών οργανισμών στο πλαίσιο ανάληψης κοινωνικής δράσης-προσφοράς· αντιθέτως η ακτιβιστική πλευρά του σημερινού μουσείου συμπορεύεται στην ουσία της με τις επιταγές για κοινωνική ευαισθητοποίηση και αλλαγές.

Στην πράξη η έκθεση-δράση του Empathy Museum, δανειζόμενη και μετουσιώνοντας

την κοινωνική πρακτική ενός κινήματος, λειτουργεί όπως μία δανειστική βιβλιοθήκη· αντί όμως βιβλίων, οι επισκέπτες (αναγνώστες) δανείζονται ένα άτομο (βιβλίο) για να συζητήσουν μαζί του.

Συγκεκριμένα θεματικά πεδία «ανάγνωσης» και συζήτησης έχουν υπάρξει ο πυρήνας

Εικ. 9-10: Στιγμιότυπα από την έκθεση-δράση Human Library

τεσσάρων Βιβλιοθηκών από το 2015 έως σήμερα. Περιεχόμενο Ζωντανών Βιβλίων έχουν αποτελέσει άτομα, μιλώντας για τις ακόλουθες τέσσερις θεματικές:

Μόδα: Περιείχε Βιβλία (άτομα) με τις εξής επαγγελματικές ιδιότητες: βοηθό πωλήσεων σε αλυσίδα εμπορικών καταστημάτων, ογδοντάχρονο έμπορο υφασμάτων, μοντέλο, μόδιστρο υψηλής ραπτικής.

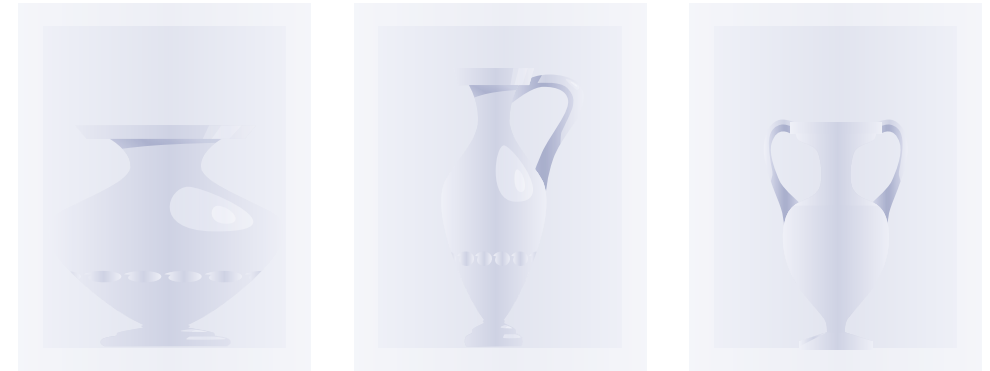
Διατροφή: Περιείχε άτομα με τις εξής επαγγελματικές ιδιότητες: μάγειρα, κρεοπώλη, τροφосуλλέκτη και άλλους.

Κατοικία: Περιείχε άτομα με τις εξής επαγγελματικές ιδιότητες: μετανάστη θεατρικό συγγραφέα, συγγραφέα νομάδα, πρώην κρατούμενους, διακοσμητές εσωτερικού χώρου, φύλακα κατοικίας/περιουσίας [property guardian], πολεοδόμο και έναν εθελοντή στον καταυλισμό προσφύγων και μεταναστών του Calais Jungle.

Ηλικία: Συζητήθηκαν ζητήματα όπως: διαγενεακές φιλίες, αποχαιρετισμός

οικογενειακών μελών, ενέργεια των εφήβων, έρευνα γενετικής για τη γήρανση κ.ά.

Στο πλαίσιο λειτουργίας του διεθνούς δικτύου Human Library®, το 2009 ομάδα εθελοντών εισήγαγε την πρωτοβουλία και στην Ελλάδα, έχοντας την πρώτη της εμπειρία από την αντίστοιχη ομάδα στην Τουρκία. Παρατίθεται αυτούσια από τον επίσημο ελληνικό ιστότοπο μία αναλυτικότερη περιγραφή της στοχοθεσίας: « [...] η Ζωντανή Βιβλιοθήκη είναι ένα είδος κινητής βιβλιοθήκης, που ενθαρρύνει τη διάδραση και τον διάλογο, μέσα από την απλότητα και τη διάθεση για επικοινωνία [...] σε μια προσπάθεια να σπάσουν τα στερεότυπα και να καταπολεμηθούν οι προκαταλήψεις μας. Τα ράφια της διαθέτουν προς τους αναγνώστες «ανθρώπινα βιβλία», τις ιστορίες τους και τις εμπειρίες τους. [...] οι εκδηλώσεις της διεξάγονται σε γειτονιές, πνευματικά κέντρα, δημοτικές βιβλιοθήκες, πολιτιστικά στέκια και κοινωνικά κέντρα, σε φεστιβάλ και σε όποιον χώρο θα μπορούσε να αποτελέσει σημείο συνάντησης, διαλόγου και ελεύθερης συνδιαλλαγής». [Πηγή](#)

ΙΣΤΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΒΙΝΤΕΟ

Θεωρητικό πλαίσιο:

How to start an empathy revolution:
Roman Krznaric at TEDxAthens 2013.
Διαθέσιμο [εδώ](#) και [εδώ](#).

Stueber, Karsten, "Empathy", The Stanford
Encyclopedia of Philosophy (Fall 2019
Edition), Edward N. Zalta (ed.), [εδώ](#).

NEMO (The Network of European
Museum). Διαθέσιμο [εδώ](#).

NEMO Report on emotions and learning
in museums. 2021. LEM – The Learning
Museum Working Group: Eds. Mazzanti, P.
& Sani, M, [εδώ](#) και [εδώ](#).

Πρωτογενείς πηγές:

<https://www.empathymuseum.com/>

[https://www.youtube.com/
watch?v=QnyXl1Dqe3w](https://www.youtube.com/watch?v=QnyXl1Dqe3w)

[https://www.empathymuseum.com/
human-library/](https://www.empathymuseum.com/human-library/)

[https://www.youtube.com/
watch?v=QnyXl1Dqe3w](https://www.youtube.com/watch?v=QnyXl1Dqe3w)

A Mile in My Shoes_LISTEN TO THE
STORIES

Bonus episode: walking into empathy,
[εδώ](#).

Δευτερογενείς πηγές:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Empathy
Museum](https://en.wikipedia.org/wiki/Empathy_Museum)

<https://www.romankrznaric.com/about>

<http://empathylibrary.com/>

Roman Krznaric on why he dislikes
philosophers: έμφαση στον τρόπο, στην
πράξη, στο μέσο: διάλογος. Γνώμη για

φιλοσόφους και Σωκράτη, [εδώ](#).

Can We Redesign Democracy For Future Generations? Διαθέσιμο [εδώ](#).

Σχετικοί σύνδεσμοι:

Διεθνές Δίκτυο Ζωντανών Βιβλιοθηκών – Ελληνική Πρωτοβουλία, [εδώ](#).

Προτάσεις: Η ενσυναίσθηση ως κοινωνική δεξιότητα σε τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης.

George Lucas Educational Foundation, Καλιφόρνια - ΗΠΑ: Διαθέσιμο [εδώ](#) και [εδώ](#).

Museo della Filosofia / Μουσείο Φιλοσοφίας Μιλάνο (Ιταλία)

Φορέας, τοποθεσία και χρονολογία έκθεσης

Πανεπιστήμιο του Μιλάνου, Τμήμα Φιλοσοφίας, Ιταλία, 5-21 Νοεμβρίου 2019.

Κοινό που απευθύνεται η έκθεση

Ενήλικες και παιδιά (ιταλόφωνοι).

Καλές πρακτικές

Οπτικοποίηση φιλοσοφικών θεμάτων μέσω οικείων, καθημερινών αντικειμένων για την προσέλκυση του μη-ειδικού κοινού.

Παιγνιώδης χαρακτήρας έκθεσης για μια δαισθητική προσέγγιση της φιλοσοφίας: Αξιοποίηση της φαντασίας και του παράδοξου σε νοητικά πειράματα που εισάγουν τον επισκέπτη στη φύση του φιλοσοφικού στοχασμού.

Εικ.1 Το έκθεμα «Η Σχολή των Αθηνών» (πάνω) και επισκέπτες που φωτογραφίζονται σε αυτό (κάτω).

Χρήση ανοιχτών ερωτημάτων στην έκθεση που ενισχύουν την ατομική εξερεύνηση, δίνοντας έναν πιο προσωπικό χαρακτήρα στην εκθεσιακή εμπειρία (Εσύ πώς θα απαντούσες; Τι θα έκανες;).

Συνεπής προσπάθεια ένταξης των επισκεπτών στη συν-δημιουργία και τη γόνιμη αλληλεπίδραση μέσω δράσεων και ανοιχτών καλεσμάτων.

Στρατηγική προώθησης της ταυτότητας και της φιλοσοφίας της έκθεσης στα κοινωνικά δίκτυα και στον ηλεκτρονικό τύπο.

Επίσημοι ιστότοποι της Έκθεσης

Επίσημη ιστοσελίδα, [εδώ](#).

Κοινωνικά δίκτυα, [εδώ](#) και [εδώ](#).

Ταυτότητα

Το «Μουσείο Φιλοσοφίας: οι πρώτες αίθουσες» είναι μια έκθεση που αφορά περισσότερο σ' ένα όραμα, μια αναγνώριση της κοινωνικής ευθύνης της φιλοσοφίας που οφείλει να είναι παρούσα στην καθημερινότητα των πολιτών. Ο τίτλος αποδίδει ακριβώς αυτή τη διαπίστωση και δίνει στον επισκέπτη το στίγμα ότι στην έκθεση θα δει μόνο τις πρώτες αίθουσες από ένα επικείμενο «Μουσείο» φιλοσοφίας. Μια δεύτερη συμπληρωματική έκθεση, σε μορφή παράλληλης δράσης, είναι αφιερωμένη στη μελλοντική μορφή και τις θεματικές αυτού του πρωτοποριακού εγχειρήματος, με τίτλο «Το Μουσείο που θα έρθει».

Πρόκειται για μια ιδέα που γεννήθηκε στους ακαδημαϊκούς κύκλους του Τμήματος Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου του Μιλάνου, στο πλαίσιο των επιδιώξεών του να γίνει «ένα από τα κύρια κέντρα, σε διεθνές επίπεδο, στα οποία θα αναπτυχθεί η συζήτηση μεταξύ φιλοσοφίας και επιστημονικής γνώσης και η προώθηση και ενσωμάτωσή της στην

κοινωνία»¹. Η έκθεση υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος «Περιβάλλον για Οπτικοποίηση της Φιλοσοφίας», που στοχεύει στη δημιουργία ενός εκθεσιακού χώρου με οπτικοποιημένες ιδέες, μέσα στον οποίο είναι δυνατή μια «πρωτότυπη συνάντηση με τη φιλοσοφία».² Σε αυτό το πλαίσιο, η έκθεση αφορά σ' ένα «Μουσείο» κοινωνικοποίησης της φιλοσοφίας - ενός απαιτητικού θέματος. Για τον λόγο αυτό, αξιοποιούνται οικεία ή/ και καθημερινά αντικείμενα που οπτικοποιούν με απλό και διασκεδαστικό τρόπο φιλοσοφικά θέματα, ώστε ο επισκέπτης να προσεγγίσει με τρόπο βιωματικό και διαισθητικό τον φιλοσοφικό στοχασμό.

Η αναγκαιότητα για τη δημιουργία μιας τέτοιας έκθεσης προέκυψε από τη διαπίστωση ότι, αν και σήμερα καταγράφεται μια πληθώρα μουσείων διαφορετικών θεματικών, όπως τέχνης, φυσικών επιστημών, κινηματογράφου,

1. Διαθέσιμο [εδώ](#). Επιπλέον υλικό ως προς την παρουσίαση του Έργου και του προγραμματισμού του βρίσκεται [εδώ](#).

2. [Πηγή](#).

ή μόδας, απουσιάζει εντελώς ένα μουσείο αφιερωμένο στη φιλοσοφία. Στην ιστοσελίδα της έκθεσης για την προαναγγελία των εγκαινίων, διαβάζουμε: «η φιλοσοφία δεν είναι κάτι παράλογο, κάτι που μόνο λίγοι προνομιοῦχοι μπορούν να ασκήσουν. Η φιλοσοφία είναι το παιχνίδι των σκέψεων και η ακρίβεια των θεμάτων. Και από παιχνίδια και θέματα ξεκινούν οι εκθέσεις, για να ασχοληθούν με μερικά από τα μεγαλύτερα ερωτήματα που θέτουν στον εαυτό τους οι φιλόσοφοι. Αυτό που βλέπουμε είναι η πραγματικότητα ή απλά φαινόμενα με θολά περιγράμματα; Όταν κοιτάμε κάτω από την κορυφή του Duomo, οι άνθρωποι είναι μικροσκοπικοί ή φαίνονται μικροσκοπικοί; Και αν μας συλλάβουν είναι καλύτερα να ομολογήσουμε; Αυτές οι ερωτήσεις θα απαντηθούν από τους επισκέπτες, με τα εργαλεία που είναι διαθέσιμα για αυτούς στις εκθέσεις».³ Στην ιστοσελίδα της έκθεσης⁴ για

3. [Πηγή](#).

4. Εφόσον πρόκειται για έκθεση που αφορά στη δημιουργία ενός μουσείου, έτσι θα αναφέρεται και στο κείμενο, ενώ

το «Μουσείο» αναρτήθηκε και μανιφέστο, επισημαίνοντας την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός μουσείου αφιερωμένου στις φιλοσοφικές ιδέες.⁵ Εκεί υπογραμμίζεται ότι, σ' αντιστοιχία με τη μουσειολογική προσέγγιση στα Μουσεία Επιστημών, με τη χρήση εφαρμοσμένων πειραμάτων-εκθεμάτων, ένα Μουσείο Φιλοσοφίας πρέπει να αποδείξει ότι «είναι δυνατή η κατανόηση φιλοσοφικών θεμάτων και θεωριών μέσω μιας διαδραστικής έκθεσης που θα χρησιμοποιεί πειράματα, παιχνίδια, προσομοιώσεις, βίντεο, ταινίες μικρού μήκους, καθώς και απλά κείμενα». Η επιδίωξη της Ομάδας του έργου για μια προσιτή και παιγνιώδη προσέγγιση των φιλοσοφικών θεμάτων αιτιολογείται με την πεποίθηση ότι «η φιλοσοφία είναι από μόνη της ένα τόσο σοβαρό και βαθύ πράγμα που δεν χρειάζεται να ειπωθεί με σκιερές και σοβαρές μορφές. Στο Letter on Fanaticism, ο Λόρδος Shaftesbury είπε ότι η υπερβολική σοβαρότητα είναι ο προθάλαμος της απάτης, και βασικά είχε δίκιο».

κατά περίπτωση θα χρησιμοποιείται και η λέξη «Μουσείο».

5. [Πηγή](#)

Σε αυτό το πλαίσιο, η επιστημονική Ομάδα⁶ του Τμήματος Φιλοσοφίας, σε συνεργασία με ειδικούς στον χώρο της σκηνογραφίας και της οπτικοποίησης⁷, επιδίωξε να επικοινωνήσει με εύληπτο και ευχάριστο τρόπο φιλοσοφικά ζητήματα σε ένα κοινό που δεν έχει πρότερη γνώση της φιλοσοφίας. Στην έκθεση χρησιμοποιήθηκαν παιχνίδια και καθημερινά αντικείμενα που οπτικοποιούσαν και επικοινωνούσαν φιλοσοφικά ζητήματα. Συγκεκριμένα, μέσα από Πειράματα σκέψης, ερωτήσεις και σενάρια που έδιναν ερεθίσματα για στοχασμό, προκαλείτο η αντίληψη του επισκέπτη (οπτική, συναισθηματική εμπλοκή και λογική). Τα εκθέματα συνοδεύονταν από

6. Η ομάδα σχεδιασμού και επιμέλειας της έκθεσης αποτελούταν από τους: Paolo Spinicci (καθηγητής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου), Clotilde Calabi (καθηγήτρια φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου), Chiara Cappelletto (αναπληρώτρια καθηγήτρια φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου) και Anna Ichino (μεταδιδακτορική ερευνήτρια φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου).

7. Διάταξη (lay-out): Henrik Widenheim, Σκηνικά: Ferrante Aporti, Γραφιστικό έργο: ma:design, Βίντεο: Francesca Molteni, Παραγωγή βίντεο: Muse Factory of Projects.

επεξηγηματικές, επιτοίχιες πινακίδες, ενώ διαμοιράστηκε και επιπλέον έντυπο υλικό με περαιτέρω πληροφορίες εμφάθυνσης. Ενδεικτικό της δυναμικής που το πανεπιστήμιο επιδίωξε να καλλιεργήσει με το ευρύ κοινό είναι ότι φοιτητές του Τμήματος Φιλοσοφίας συμμετείχαν στην έκθεση με τον ρόλο των διαμεσολαβητών, φέρνοντας έτσι την κοινωνία πιο κοντά στον ακαδημαϊκό κόσμο, και το αντίστροφο.⁸

Η έκθεση σχεδιάστηκε για ατομική περιήγηση, στοχεύοντας να δώσει έναν προσωπικό τόνο στην επίσκεψη μέσω άμεσων ερωτημάτων προς τον επισκέπτη, ζητώντας του να αναστοχαστεί και να διαμορφώσει τις δικές του απαντήσεις. Ωστόσο, δεν αποθαρρύνθηκε και η ομαδική περιήγηση και αλληλεπίδραση, όπου σε ορισμένες περιπτώσεις (ομαδικά παιχνίδια και δράσεις) αποτελούσε ζητούμενο. Στην ιστοσελίδα της έκθεσης μάλιστα επισημαίνεται: «Ο φιλόσοφος μας βοηθά να συλλογιστούμε, θέτει τη νοημοσύνη στη δοκιμή των

8. [Πηγή](#)

γεγονότων και παίζει με την πραγματικότητα, διασκεδάζοντας και δημιουργώντας νοητικά πειράματα. Είναι λίγο μοναχικός, λίγο εμμονικός, λίγο μεγαλομανής, αλλά τελικά δεν του αρέσει να είναι μόνος. Σε ψάχνει. Η φιλοσοφία είναι μια υπέροχη περιπέτεια!».⁹ Το «Μουσείο» συνεχώς εστίαζε και ανακαλούσε μέσω της εκθεσιακής αφήγησης την προσέγγιση της φιλοσοφίας ως περιπέτειας, καθώς, συνολικά, σχεδιάστηκε για να είναι μια στοχαστική (ατομική ή/και ομαδική) εξερεύνηση με παιγνιώδη προβληματισμό.

9. Κείμενο στα αγγλικά: «The philosopher helps us to reason, puts intelligence to the test of facts, and plays with the reality, having fun building mental experiments. He is a bit lonely, a bit obsessive, a bit megalomaniac, but in the end he doesn't like being alone. He looks for you. Philosophy is a wonderful adventure!». [Πηγή](#)

Ο χώρος της έκθεσης

Η έκθεση από το Τμήμα Φιλοσοφίας «Piero Martinetti» του Πανεπιστημίου του Μιλάνου¹⁰ κατέστη εφικτό να υλοποιηθεί χάρη στην έκτακτη χρηματοδότηση που χορηγήθηκε στο Τμήμα Φιλοσοφίας το 2018¹¹ ως μέρος του Σχεδίου Αριστείας MIUR¹² από το Υπουργείο Παιδείας, Πανεπιστημίου και Έρευνας. Έτσι, το Πανεπιστήμιο μπόρεσε να συγκεντρώσει μια διεπιστημονική Ομάδα Εργασίας (αποτελούμενη από ειδικούς σε θέματα μουσείων), προκειμένου να σχεδιαστεί ένα αισθητικά ελκυστικό περιβάλλον όπου σύνθετες ιδέες θα αποδίδονταν με διασκεδαστικό και απλό τρόπο στο ευρύ κοινό. Το πρόγραμμα ξεκίνησε με μια προσωρινή έκθεση που πραγματοποιήθηκε στο Τμήμα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου, στην αίθουσα «Salette dell’Aula Magna», μέσα στη Βιβλιοθήκη του Τμήματος (οδός Via Festa del

10. Η ιστοσελίδα του Τμήματος Φιλοσοφίας [εδώ](#).

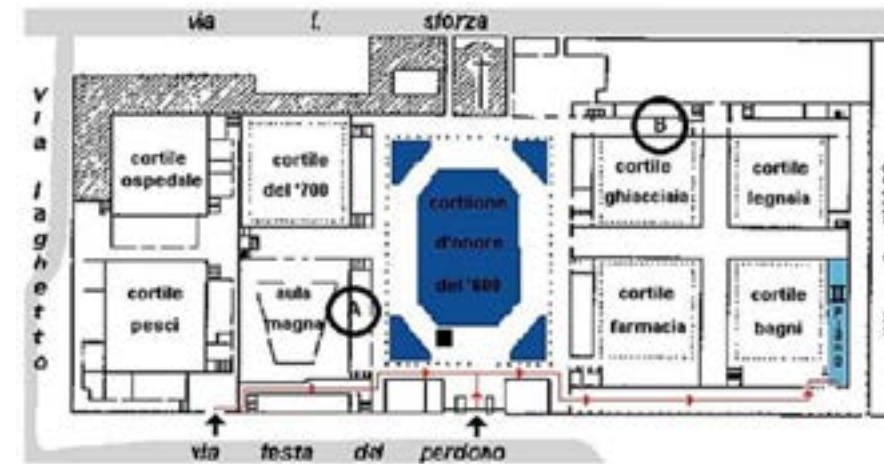
11. <http://www.dipafilo.unimi.it/ecm/home/ricerca/progetto-eccellenza>

12. MIUR Excellence Scheme

Perdono αρ.7) για το διάστημα από 5 έως 21 Νοεμβρίου 2019.¹³

Εικ. 2. Το έμβλημα του Πανεπιστημίου του Μιλάνου.

Εικ. 3. Η έκθεση πραγματοποιήθηκε στην Aula Magna (σημείο A στον χάρτη). [Πηγή](#)

13. <https://milanoamodomo.it/en/milan-places/culture/museo-della-filosofia-philosophy-museum>

Εκεί φιλοξενήθηκαν οι δύο πρώτες αίθουσες αυτού που η ομάδα ευελπιστεί ότι σύντομα θα γίνει μόνιμο μουσείο. Η έκθεση συμπληρωνόταν με μια παράλληλη δράση με τον τίτλο «Το Μουσείο που θα έρθει», που εγκαινιάστηκε επίσης στις 5 Νοεμβρίου 2019 στη Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη (χώρος Cortile della Ghiacciaia¹⁴, σημείο Β στον χάρτη). Στη δράση παρουσιαζόταν τι πρέπει ακόμη να επιτευχθεί για το μελλοντικό μουσείο, στοχεύοντας να δώσει τον λόγο στους επισκέπτες για την ιδανική (αρχιτεκτονική) διαμόρφωση και το περιεχόμενό του.¹⁵ Σε πολλά μέσα διαδικτυακής προώθησης, η έκθεση και η δράση παρουσιάστηκαν μαζί. Η δράση αναφερόταν ως η Τρίτη Αίθουσα -συμπληρωματική των δύο δωματίων της κύριας έκθεσης. Σε αυτό το πλαίσιο, η δράση αναφέρεται κι εδώ ως η Τρίτη Αίθουσα, ως αναπόσπαστο κομμάτι της έκθεσης.

14. Πρόκειται για την αρχαία παγοθήκη γύρω από την οποία βρίσκεται η Βιβλιοθήκη του Τμήματος Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου του Μιλάνου.

15. [Πηγή](#)

Το Κοινό της Έκθεσης

Επιχειρήθηκε η έκθεση να είναι προσιτή στο ευρύ κοινό ως προς το περιεχόμενο και τα μηνύματά της αλλά και για πιο πρακτικά ζητήματα, όπως το ωράριο (τα πρωινά για σχολεία, τα απογεύματα για ενήλικες). Το «Μουσείο» κατέστη έτσι προσβάσιμο σε περισσότερες ηλικιακές ομάδες. Κοινωνικό δίκτυο της έκθεσης αναφέρεται μάλιστα σε «ιστορική στιγμή», αφού δίνεται η δυνατότητα σε μικρότερες ηλικίες να εκπαιδευτούν σε ιδέες όπως η ελευθερία, η ανεξιθρησκεία, η λογική, ευελπιστώντας ότι «στο Μουσείο που θα έρθει, αν όντως θα έρθει, ακόμα και η φιλοσοφία για παιδιά θα έχει τον δικό της χώρο». ¹⁶

Ως προς την προσβασιμότητα της έκθεσης, αναφέρεται κυρίως η διασφάλιση της φυσικής πρόσβασης. Ωστόσο, ο πολυαισθητηριακός χαρακτήρας της έκθεσης θα μπορούσε να την καταστήσει προσβάσιμη και σε άλλες

16. [Πηγή](#)

Εικ. 4. Φωτογραφία που αναρτήθηκε σε κοινωνικό δίκτυο της έκθεσης, στιγμιότυπο από επίσκεψη σχολείου. [Πηγή](#)

ομάδες κοινού, χωρίς ωστόσο να γίνεται επίσημα σχετική αναφορά. Επίσης, η έκθεση απευθυνόταν κατά βάση σε ιταλόφωνους επισκέπτες (δεν υπήρχαν συνοδευτικά κείμενα σε άλλη γλώσσα). Σύμφωνα όμως με δημοσίευμα ηλεκτρονικής εφημερίδας, υποστηρίζεται ότι, αν και η έκθεση χρησιμοποιούσε κειμενικά μόνο την

ιταλική γλώσσα, μετέδιδε ακόμη και σε μη ιταλόφωνους τι εμπειρία μπορεί να προσφέρει ένα «μουσείο» φιλοσοφίας, επισημαίνοντας ότι η «φιλοσοφική σκέψη, τελικά, εμφανίζεται πριν από τη γλώσσα...».¹⁷ Επιπλέον, χάρη στη χρηματοδότηση που έλαβε το πανεπιστήμιο αλλά και για λόγους κοινωνικής πολιτικής (είναι δημόσιο πανεπιστήμιο) η είσοδος στην έκθεση ήταν δωρεάν.

Προβολή και Προώθηση (Branding)

Για την προβολή και διάχυση της έκθεσης δημιουργήθηκαν διαδικτυακή ιστοσελίδα¹⁸ και λογαριασμοί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Instagram),¹⁹ όπου το ενδιαφερόμενο κοινό ενημερωνόταν τακτικά για τις προγραμματισμένες δράσεις, ενώ δημοσιεύονταν και φωτογραφίες επισκεπτών. Επίσης, προωθητικό βίντεο, που δημιουργήθηκε

17. Πηγή: Daily Nous

18. Επίσημη ιστοσελίδα μουσείου, [εδώ](#).

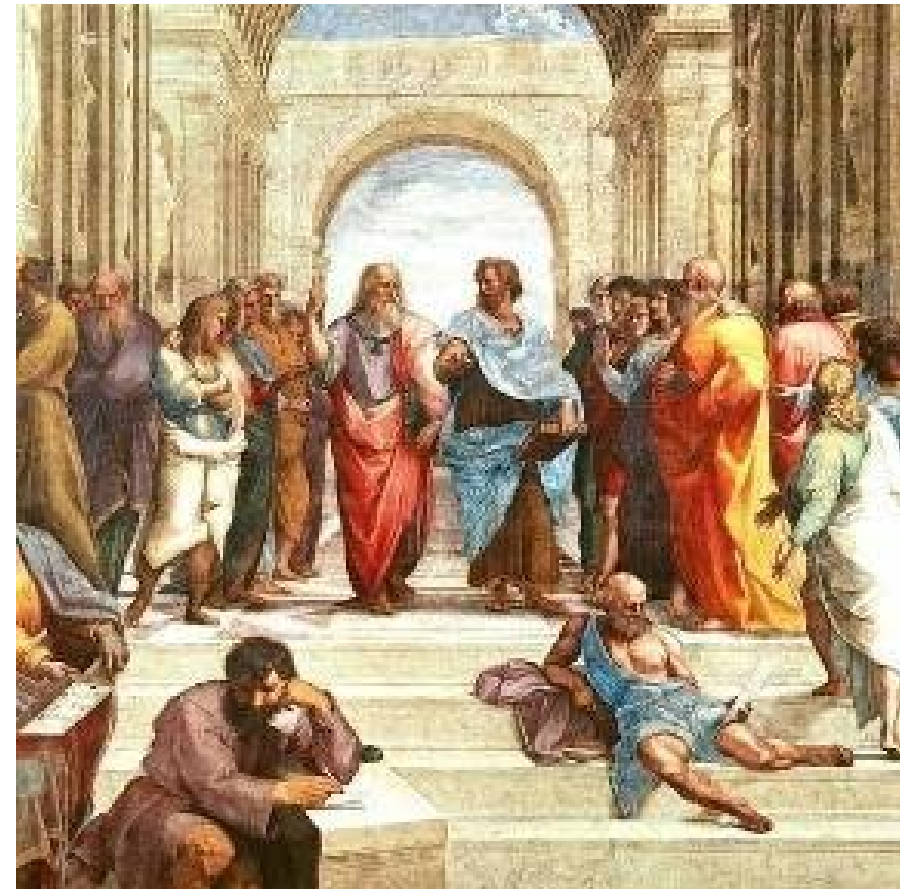
19. Η επίσημη σελίδα του Μουσείου Φιλοσοφίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης: [εδώ](#) και [εδώ](#).

για να επικοινωνήσει στο κοινό τους στόχους και την καινοτομία της έκθεσης, δημοσιεύτηκε στο κανάλι Youtube του Τμήματος Φιλοσοφίας και διαμοιράστηκε στα κοινωνικά δίκτυα.²⁰

Ιδιαίτερης σημασίας είναι και το γλωσσικό ύφος των αναρτήσεων του «Μουσείου»: ευθείες ερωτήσεις προς τον χρήστη του διαδικτύου, χρήση δευτέρου ενικού, ένταξη emoticons (σύμβολα) και λογοπαιγνίων. Ενδεικτικά, στην ιστοσελίδα του Facebook, σε ανάρτηση που αφορούσε στον πίνακα *Η Σχολή των Αθηνών* και που συνιστούσε (διαμορφωμένο) έκθεμα στην Έκθεση, σημειώνεται στη συνοδευτική λεζάντα «Δεν πειράζει που συνήθως κοιτάς στον ουρανό (Πλάτων) ή στη γη (Αριστοτέλης) για να αναζητήσεις την αλήθεια...σήμερα μόλις μπεις στην αυλή κοιτά αριστερά... σε περιμένουμε από τις 5.00 το απόγευμα!».²¹

20. Το προωθητικό βίντεο [εδώ](#).

21. Ελεύθερη απόδοση του κειμένου από την ιταλική γλώσσα στην ελληνική: «Non importa che solitamente guardiate in cielo o in terra per cercare la verità... oggi, appena entrati nel cortile, guardate a sinistra.... noi vi

Εικ. 5. Η Σχολή των Αθηνών ή Scuola di Atene του Ραφαήλ, 16ος αι., με κεντρικές μορφές τον Πλάτωνα (αριστερά) και τον Αριστοτέλη (δεξιά).

aspettiamo dalle 17.00!». [Πηγή](#)

Το «Μουσείο» διαφημίστηκε σε πολλές διαδικτυακές, ενημερωτικές και πανεπιστημιακές εφημερίδες. Συνήθως, ο τίτλος της δημοσίευσης αναφερόταν στο «παγκοσμίως πρώτο Μουσείο Φιλοσοφίας»²², ενώ το περιεχόμενο εστίαζε στην ανάδειξη του παιγνιώδους χαρακτήρα της έκθεσης, στην έννοια της ανακάλυψης και της περιπέτειας. Σε μια εφημερίδα σημειώνεται: «Μας κάνει επίσης να αναρωτιόμαστε τι μπορεί να επιτύχει ένα κριτικό μυαλό, που έχει γνώση και είναι ανοιχτό σε συζήτηση. Μέσα υπάρχουν παιχνίδια, γρίφοι, τεστ ευφυΐας ή απλοί συλλογισμοί: τελικά, το να δοκιμάζεσαι είναι πάντα μια καλή ιδέα!». ²³ Ο τίτλος της συγκεκριμένης δημοσίευσης είναι επίσης ενδεικτικός του στίγματος που η έκθεση θέλει να μεταφέρει στο εν δυνάμει κοινό της: «Το Μουσείο Φιλοσοφίας. Επειδή

22. Ενδεικτικό παράδειγμα: Τίτλος σε μετάφραση «Το Μουσείο Φιλοσοφίας του Μιλάνου, το πρώτο στην Ιταλία και στον κόσμο». [Πηγή](#)

23. [Πηγή](#)

η σκέψη μας απελευθερώνει!»²⁴ (εικ. 6). Σε άλλο δημοσίευμα, ο τίτλος αναδεικνύει τη δυναμική που η πρωτοβουλία ανακίνησε στην πόλη: «Μουσείο Φιλοσοφίας: μια ευκαιρία για το Μιλάνο του μέλλοντος». ²⁵ Η δυναμική αυτή αντικατοπτρίζεται και στο γεγονός ότι την ημέρα των εγκαινίων της έκθεσης προηγήθηκε ομιλία, ανοιχτή για το κοινό, για την παρουσίαση του περιεχομένου και των στόχων της πρωτοβουλίας, όπου, πέρα από την ομάδα σχεδιασμού της έκθεσης, παρευρίσκονταν ο πρόεδρος του Πανεπιστημίου, ο διευθυντής του Τμήματος Φιλοσοφίας «Piero Martinetti» και ο Σύμβουλος Πολιτισμού του Δήμου του Μιλάνου. ²⁶

24. [Πηγή](#)

25. [Πηγή](#)

26. [Πηγή](#)

Εικ. 6-7. (πάνω) Τίτλος δημοσίευσης για την προώθηση της έκθεσης σε μιλανέζικη ηλεκτρονική εφημερίδα που διατίθεται στην ιταλική και αγγλική γλώσσα (κάτω) Προώθηση της έκθεσης στην πολιτιστική εφημερίδα bookcitymilano.

[Πηγή](#)

Ο λογότυπος²⁷ της έκθεσης

Στο πλαίσιο της παρουσίασης της στρατηγικής προώθησης της έκθεσης, είναι χρήσιμο να επισημανθούν σημαντικά στοιχεία ως προς τον σχεδιασμό της οπτικής της ταυτότητας, μέσω της δημιουργίας του λογοτύπου της έκθεσης. Ο λογότυπος της έκθεσης προέκυψε από τη συνένωση δύο στοιχείων: mf (εικ. 8). Για το πρώτο μέρος του (m) κύρια έμπνευση αποτέλεσαν τα διαδοχικά τόξα της πρόσοψης του αναγεννησιακού κτηρίου του Ca 'Granda²⁸, έργο του Filarete (εικ. 9 και 10), που σήμερα είναι η έδρα του Πανεπιστημίου του Μιλάνου (και της έκθεσης). Το δεύτερο μέρος (f) διαμορφώθηκε από το πρώτο γράμμα της λέξης «φιλοσοφία». Ταυτόχρονα, όπως επισημαίνεται από τους σχεδιαστές, «η ρευστότητα των

27. Λογότυπος (ο): τυποποιημένη γραφιστική μορφή μιας εμπορικής επωνυμίας, της ονομασίας ενός οργανισμού, του τίτλου μιας εφημερίδας κ.λπ., που μπορεί να συνδυάζει γράμματα και σχέδια. Μέγα Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας (Πάπυρος).

28. Πρόκειται για ένα κτήριο σήμα-κατατεθέν της πόλης και της ιστορίας του Μιλάνου. Διαθέσιμο [εδώ](#).

χαρακτήρων αναδεικνύει τον δυναμισμό της επιστήμης, μέσα στη συνεχή εξέλιξη των φιλοσοφικών προβλημάτων: Ο άνθρωπος κλείνεται στον εαυτό του και επιστρέφει στο κέντρο των φιλοσοφικών ερωτημάτων, στον στοχασμό του για τον κόσμο και το νόημα της ύπαρξης».²⁹

Είναι ενδιαφέρον ότι στο διαδίκτυο βρέθηκε ανοιχτό κάλεσμα προς το κοινό για τη συν-δημιουργία του λογοτύπου της έκθεσης.³⁰ Ιδιαίτερης σημασίας είναι το γεγονός ότι η σχετική ανακοίνωση προωθήθηκε τόσο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όσο και σε διαδικτυακές εφημερίδες, «αγκαλιάζοντας» έτσι ένα ευρύτερο κοινό.

29. Μετάφραση από το αγγλικό κείμενο: «the fluidity of the characters evokes the dynamism of the discipline, in the continuous evolution of philosophical problems; to close in on itself and return “to the center” of philosophical questions, in its reflection on the world and on the meaning of existence.» [Πηγή](#)

30. [Πηγή](#)

Εικ. 8. (δεξιά) Ο λογότυπος της έκθεσης. [Πηγή](#) (αριστερά) Η πρόσοψη του κτηρίου Ca 'Granda. [Πηγή](#)

Εικ. 9-10. Στοιχεία έμπνευσης και σχεδιαστικοί πειραματισμοί. [Πηγή](#)

Το Πανεπιστήμιο ανακοίνωσε τον ανοιχτό διαγωνισμό κατά την περίοδο προετοιμασίας της έκθεσης: «Η πρωτοβουλία απευθύνεται σε όποιον έχει προτάσεις για μια εικόνα που μπορεί να αντιπροσωπεύει την ιδέα ενός Μουσείου φιλοσοφίας, με δημιουργικούς και ελκυστικούς τρόπους». Ο κάθε ενδιαφερόμενος μπορούσε να αποστείλει μέχρι τρεις λογότυπους. Ο νικητής θα λάμβανε χρηματικό έπαθλο 300 ευρώ, καθώς και πνευματική αναγνώριση, αφού θα καταχωρούταν ως συγγραφέας στην ιστοσελίδα του μουσείου.

Σε δημοσίευση σε ηλεκτρονική εφημερίδα επισημαίνεται ότι το εγχείρημα για το «Μουσείο» ενέπλεξε ενεργά τόσο τους φοιτητές του Τμήματος Φιλοσοφίας, που καθοδηγούσαν τους επισκέπτες στις αίθουσες, όσο και το προσωπικό του Πανεπιστημίου, υπογραμμίζοντας ότι ο λογότυπος που επιλέχθηκε ήταν πρόταση της Anna Rossi, καθηγήτριας στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου, στο Τμήμα της Κλινικής Νοσηλευτικής.³¹

31. [Πηγή](#)

Συνολικά αναφέρεται ότι ελήφθησαν πάνω από χίλιες προτάσεις για τον λογότυπο.

Η έκθεση: «Το Μουσείο Φιλοσοφίας: οι πρώτες αίθουσες»

Εικ. 11. Η αφίσα της έκθεσης για τα εγκαίνια στις 5 Νοεμβρίου 2019. [Πηγή](#). Η λέξη φιλοσοφία είναι «σπασμένη».

Εκθεσιακή αφήγηση και εκθέματα

Σύμφωνα με την Anna Ichino, μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου, αυτό που η έκθεση ήθελε να πετύχει δεν αφορούσε στη δημιουργία ενός μουσείου με βιογραφικά αντικείμενα σημαντικών φιλοσόφων, αλλά «κάτι πιο δυναμικό και διαδραστικό -βασισμένο στο πρότυπο των καλύτερων μουσείων επιστήμης- όπου φιλοσοφικά προβλήματα και θεωρίες γίνονται διαισθητικά προσβάσιμα μέσω μιας ποικιλίας παιχνιδιών, δραστηριοτήτων, πειραμάτων, αισθητικών εμπειριών και άλλων παρόμοιων πραγμάτων». ³² Η εκθεσιακή αφήγηση άντλησε το περιεχόμενό της από φιλοσοφικούς προβληματισμούς της αρχαιότητας μέχρι και τον 21ο αιώνα. Παρότι γινόταν αναφορά στους

32. Μετάφραση από το πρωτότυπο κείμενο στην αγγλική γλώσσα: «...something more dynamic and interactive-built on the model of the best science museums-where philosophical problems and theories become intuitively accessible through a variety of games, activities, experiments, aesthetic experiences, and other such things». [Πηγή](#)

πνευματικούς δημιουργούς των στοχασμών, η εστίαση του αφηγηματικού άξονα και του εκθεσιακού περιεχομένου αφορούσε αποκλειστικά στις ιδέες που εκφράστηκαν και όχι στα πρόσωπα που τις εξέφρασαν.

Οι δύο αίθουσες του μουσείου προσκαλούσαν τους επισκέπτες να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους στην ανακάλυψη φιλοσοφικών ζητημάτων μέσα από μια σειρά ιδιαίτερων εκθεμάτων, συνοδευόμενων από εύληπτα κείμενα (επιτοίχια και σε έντυπη μορφή). Πιο συγκεκριμένα, η έκθεση καθοδηγούσε τον επισκέπτη από τον πρώτο χώρο, που τον εισήγαγε σε διάφορους προβληματισμούς για τη φύση και τα εργαλεία της φιλοσοφίας, στον δεύτερο χώρο, όπου πλέον η θεωρία έβρισκε εφαρμογή σε παράδοξα πειράματα και οπτικοποιημένους προβληματισμούς που καλούσαν τον επισκέπτη να αλληλεπιδράσει κριτικά και να αναστοχαστεί. Μεταπτυχιακοί φοιτητές του Τμήματος Φιλοσοφίας ξεναγούσαν τους επισκέπτες στις αίθουσες. ³³

33. [Πηγή](#)

Η εκθεσιακή αφήγηση...ξεκινά στην είσοδο της έκθεσης

Εικ. 12. Η διαμορφωμένη με εικαστική παρέμβαση είσοδος της έκθεσης. [Πηγή](#)

Μέσω εικαστικής παρέμβασης που πραγματοποιήθηκε στην είσοδο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου επιχειρήθηκε να οπτικοποιηθούν έννοιες μέσω «οικείων σημάτων» στο ευρύ κοινό, για να εξυπηρετηθούν οι σκοποί και τα μηνύματα της έκθεσης (εικ.12). Πρόκειται για ένα ανοιχτό

βιβλίο, με την πόρτα εισόδου τοποθετημένη στην αριστερή σελίδα του, ενώ μπροστά από τη δεξιά του σελίδα βρισκόταν μια μηλιά, με τους καρπούς της να φέρουν τον λογότυπο της έκθεσης (εικ.13). Τα καθημερινά αυτά αντικείμενα οδηγούν συνειρμικά στην έννοια της Γνώσης: το βιβλίο συχνά αποκαλείται «πόρτα στη γνώση», ενώ το μήλο, εξίσου, συμβολίζει τη Γνώση, την «απαγορευμένη». Επομένως, ήδη από την είσοδο, απλά αντικείμενα ενσαρκώνουν έννοιες και ιδέες.

Εικ. 13. «Τα μήλα της γνώσης». Φωτογραφία από τη σελίδα του Μουσείου στα κοινωνικά δίκτυα. [Πηγή](#)

Όπως αποκαλύπτει φωτογραφικό αφιέρωμα της έκθεσης (διαθέσιμο στα κοινωνικά δίκτυα³⁴ και την ιστοσελίδα³⁵), η αρχική ιδέα του βιβλίου της εισόδου προέρχεται από έργο του Μιλανέζου καλλιτέχνη Βινσένζο Ανιέττι (Vincenzo Agnetti, 1926-1981), με τον τίτλο «Βιβλίο ξεχασμένο από καρδιάς» (Libro dimenticato a memoria, 1970), που συμβόλιζε την αναγκαιότητα να μηδενιστεί η σκέψη για την Τέχνη.³⁶ Σε σχετική ανάρτηση σε κοινωνικό δίκτυο επισημαίνεται από την ομάδα της έκθεσης ότι «τα βιβλία δεν είναι το σκηνικό στο οποίο τοποθετείται η φιλοσοφική σκέψη, αλλά κάδρα, φακοί που μας επιτρέπουν να δούμε πιο καθαρά τα προβλήματα και τις ερωτήσεις που θέλουμε να απαντήσουμε. Εδώ (εικ. 14) είναι ένα μοντέλο της εισόδου

34. [Πηγή](#)

35. [Πηγή](#)

36. Σήμερα στο Museo del Novecento. Το έργο εκφράζει με συμβολικό τρόπο την αναγκαιότητα να μηδενιστεί η σκέψη για την τέχνη που θα κυριαρχήσει σε μεγάλο μέρος του Εννοιολογικού κινήματος. Ο καλλιτέχνης επιλέγει να το αναδείξει με φυσική και πνευματική απουσία του κεντρικού τμήματος από τις σελίδες του βιβλίου. [Πηγή](#)

στο Μουσείο Φιλοσοφίας. Για εσάς, ποιο βιβλίο αντιπροσωπεύει;». ³⁷ Σε μια απόπειρα περαιτέρω ερμηνείας του σκηνογραφικού και εικαστικού χαρακτήρα της εισόδου, θα μπορούσε να επιχειρηθεί η «ανάγνωση» ότι το βιβλίο της εισόδου αναδεικνύει την ανάγκη ο επισκέπτης να μηδενίσει όποια ιδέα είχε για τη φιλοσοφία, που, λόγω της δυσκολίας της, έχει λάβει μια χροιά «απαγορευμένης γνώσης». Ο επισκέπτης καλείται να γνωρίσει εκ νέου τη φιλοσοφία και να κρατήσει πια τους καρπούς της στα χέρια του.

37. Ελεύθερη μετάφραση από τα ιταλικά: «I libri non sono il tabernacolo in cui è riposto il pensiero filosofico, bensì varchi, cornici, lenti che ci consentono di vedere con maggior chiarezza i problemi e le domande a cui vogliamo dare risposta Ecco un modellino dell'entrata del Museo della Filosofia. Per te, che libro rappresenta?» [Πηγή](#).

Εικ. 14. Vincenzo Agnetti «Βιβλίο ξεχασμένο από καρδιάς». [Πηγή](#)

Η εκθεσιακή αφήγηση...εντός της έκθεσης: Η Πρώτη Αίθουσα

Η πρώτη αίθουσα ήταν εισαγωγική και ενέτασσε τον επισκέπτη στη φύση των φιλοσοφικών προβλημάτων και εργαλείων. Κυρίαρχες εικόνες και ζητήματα είναι τα φιλοσοφικά Υδραυλικά³⁸ (Philosophical Plumbing) της Mary Midgley³⁹ και η Μύγα

38. Εκτενής ανάλυση για τα «εννοιολογικά υδραυλικά» (στην αγγλική γλώσσα), [εδώ](#).

39. Βρετανή φιλόσοφος (1919-2018), γνωστή για το έργο της πάνω στην επιστήμη, την ηθική και τα δικαιώματα των ζώων. Τα εννοιολογικά υδραυλικά είναι μέρος του φιλοσοφικού της πονήματος: Midgley, Mary (1996). 'Utopias, Dolphins and Computers: Problem of Philosophical

Εικ. 15. Η μακέτα (πρόπλασμα) της έκθεσης: η πρώτη και η δεύτερη αίθουσα. [Πηγή](#)

μέσα στο μπουκάλι⁴⁰ (Fly Bottle) του Ludwig Wittgenstein⁴¹, βάσει των οποίων μεταφέρεται η προσέγγιση ότι τα φιλοσοφικά προβλήματα είναι εννοιολογικά προβλήματα, που ισοδυναμούν με την ανάλυση εννοιών που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητά

Plumbing'. Routledge. London and New York.

40. Επεξήγηση του ζητήματος της «μύγας στο μπουκάλι» (στην αγγλική γλώσσα): Dilmann, I. (1998).

41. Αυστριακός-Βρετανός φιλόσοφος (1889-1951) που θεωρείται από τους σπουδαιότερους της σύγχρονης εποχής. Εργάστηκε κυρίως πάνω στη λογική, τη φιλοσοφία των μαθηματικών, τη φιλοσοφία του νου και τη φιλοσοφία της γλώσσας.

μας, αλλά με μη στοχαστικούς τρόπους. Οι επισκέπτες βρέθηκαν αντιμέτωποι με ζητήματα όπως η δυσκολία ορισμού κοινών εννοιών: «εαυτός», «ελευθερία», «χρόνος», «ηθική ευθύνη». Ειδικότερα, η πρώτη αίθουσα έθεσε το ερώτημα στον επισκέπτη τι είναι φιλοσοφικό πρόβλημα, μέσα από μια υπαινικτική μορφή εικόνων και καταστάσεων για τη φύση των φιλοσοφικών προβλημάτων. Κύρια εκθεσιακά μέσα ήταν επιτοίχιες πινακίδες, ηλεκτρονικές ταμπλέτες με ψηφιακές προβολές, πίνακες ζωγραφικής, έντυπα φυλλάδια και αντικείμενα που οπτικοποιούσαν προβληματισμούς. Η έκθεση επεδίωξε να ενεργοποιήσει στον επισκέπτη μια διάθεση αναζήτησης που δεν αφορούσε σε ανακάλυψη όσων τυχόν δεν γνωρίζει ακόμη, αλλά, αντίθετα, στην εμπάθυνση του τρόπου με τον οποίο ο επισκέπτης σκεφτόταν αυτό που ήδη γνώριζε.

Εικ. 16. Η πρώτη αίθουσα. Εντοπίζονται τρεις επιτοίχιες πινακίδες με τους εξής τίτλους (από αριστερά προς τα δεξιά): «Τύποι: Χαρακτήρες Φιλοσοφίας», «Ανάλυση: Η φύση των φιλοσοφικών προβλημάτων», «Σκέψη: Το έργο του φιλοσόφου». [Πηγή](#) (Δεν κατέστη εφικτό να προσεγγιστούν εξειδικευμένα οι πληροφορίες που παρουσιάζονται στις επιτοίχιες πινακίδες.)

Εικ. 17. Τα «Εννοιολογικά Υδραυλικά» (Philosophical Plumbing) της Mary Midgley. Ο διαμεσολαβητής παρουσιάζει το έκθεμα σε επισκέπτες. Φωτογραφία από σελίδα κοινωνικού δικτύου του «Μουσείου». [Πηγή](#)

Την ανάρτηση του «Μουσείου» για τα Φιλοσοφικά Υδραυλικά συνοδεύει η επεξήγηση «ο φιλόσοφος-υδραυλικός: διορθώστε τον περίπλοκο ιστό των ιδεών του σωλήνα». Ακολουθούν ερωτήματα με τα οποία θα έρθει αντιμέτωπος ο επισκέπτης στην έκθεση: Στην πραγματικότητα, σε τι χρησιμεύει ένας συλλογισμός που βγάζει νερό από όλες τις πλευρές; Πότε «σπάει» μια έννοια; Είναι η φιλοσοφία μια τόσο πρακτική δραστηριότητα;

Εικ. 18. Από κοινωνικό δίκτυο του «Μουσείου». [Πηγή](#)

Στο έργο «Φιλοσοφικά Υδραυλικά» της Mary Midgley αναλύεται ο ισχυρισμός ότι οι πρακτικές της φιλοσοφίας και των υδραυλικών είναι ανάλογες: και τα δύο βρίσκονται κάτω από την επιφάνεια, εφοδιάζοντας τα μέλη τους με τις απαραίτητες δομές για την καθημερινή ζωή. Επίσης, και τα δύο έχουν υψηλές συνέπειες σε περίπτωση αποτυχίας τους,

καθώς δεν υπάρχει μια μοναδική λύση, αλλά κάθε σύστημα είναι διαφορετικό. Έτσι, στη φιλοσοφία, σε περίπτωση προβλήματος, πρέπει να αναπροσαρμόσουμε τις έννοιές μας και να κάνουμε ριζικές αλλαγές στις υποθέσεις μας για να διορθώσουμε το πρόβλημα.

Εικ. 19. Από το κοινωνικό δίκτυο του «Μουσείου». [Πηγή](#). Γίνεται αναφορά στη φράση του L. Wittgenstein: «Ένα φιλοσοφικό πρόβλημα έχει αυτή τη μορφή "δεν το καταλαβαίνω"».

Σύμφωνα με τον Dilman, Ι. (1998), όσον αφορά τη μύγα μέσα στο μπουκάλι, η μεταμόρφωση, που απελευθερώνει «τη μύγα» (τον φιλόσοφο) από το μπουκάλι, απαιτεί φιλοσοφικό έργο, ανακαλύπτοντας ανείπωτες υποθέσεις και υποβάλλοντάς τες σε κριτική. Η κίνηση μέσα και έξω από το μπουκάλι είναι το φιλοσοφικό ταξίδι, κατά τη διάρκεια του οποίου ο φιλόσοφος έρχεται σε μια νέα κατανόηση των θεμάτων που αμφισβήτησε με τρόπο που τον οδήγησε στο μπουκάλι. Για να καταλήξει σε μια καλύτερη κατανόηση, ο φιλόσοφος πρέπει να έχει το θάρρος να μην φοβάται να εγκαταλείψει αυτό που τον κρατά. Δεν είναι εφικτό να δραπετεύσει χωρίς μια τέτοια εργασία. Με αυτή την έννοια, η φιλοσοφία είναι ένας αγώνας με δυσκολίες που κάθε φιλόσοφος πρέπει να αντιμετωπίσει. Οι δυσκολίες δεν είναι μέσα του, αλλά είναι δικές του και πρέπει να "δουλέψει" πάνω σε αυτές. Γι' αυτό, ενώ μπορεί να μάθει από τους άλλους, δεν μπορεί να δανειστεί από αυτούς, να βασιστεί ή να συνεχίσει από αυτά που έχουν καθιερώσει.

Οι παραπάνω προτάσεις και αναλογίες που επισημάνθηκαν, όπως τα «Φιλοσοφικά Υδραυλικά», φέρνουν το όριο της μεταφοράς στο παράδοξο και αναδεικνύουν δυναμικά τις αντιφάσεις που κρύβονται σε αυτά.

Η Δεύτερη Αίθουσα: Βιωματικά πειράματα σκέψης και παράδοξα.

Προκειμένου να αναδειχθεί σ' ένα μεγαλύτερο εύρος η πολυπλοκότητα και η δυναμική σχέση μεταξύ φαντασίας, πεποιθήσεων και συναισθημάτων, ο επισκέπτης στη δεύτερη αίθουσα κλήθηκε να αλληλεπιδράσει με μια σειρά από νοητικά πειράματα με παράδοξα και φανταστικά σενάρια. Η έκθεση προέτασσε μια διαισθητική σύνδεση με τα υπό συζήτηση θέματα: οι εικόνες, τα αντικείμενα και τα έργα τέχνης έχουν αυτή τη δυναμική και λειτουργία. Ενδεικτικά, ζητήθηκε να καταναλωθούν σοκολάτες σε σχήμα περιπτωμάτων γάτας κατευθείαν από το κουτί απορριμμάτων, να υπογραφεί μια συμφωνία με τον Διάβολο, να φορεθεί ένα αποστειρωμένο πουλόβερ που

επισημάνθηκε ότι ανήκε προηγουμένως σε έναν κατά συρροή δολοφόνο ή να απαντηθεί το διάσημο πρόβλημα του τρόλεϊ⁴². Επίσης, γινόταν αναφορά και στη φιλοσοφική σκέψη της αρχαιότητας, όπως με το έκθεμα Σχολή των Αθηνών, στο οποίο οι επισκέπτες έπρεπε να αποφασίσουν αν θα στηρίξουν τον Πλάτωνα ή τον Αριστοτέλη, και εν συνεχεία μπορούσαν να βγάλουν μια αναμνηστική φωτογραφία. Δείτε σελ. 162, εικ. 1. Δεν πρόκειται για αυστηρά παραδείγματα φιλοσοφικού προβληματισμού, όπως επισημαίνουν και οι δημιουργοί της έκθεσης, τα πειράματα αυτά όμως υπενθυμίζουν ότι η κατανόηση μερικές φορές σημαίνει και «προσπαθώ», και γι' αυτό ο επισκέπτης κλήθηκε να πραγματοποιήσει μια σειρά πειραμάτων που αναδεικνύουν πόσο περίπλοκη είναι η φιλοσοφική πλοκή της σχέσης φαντασίας και συναισθημάτων - ένα από τα κύρια θέματα της έκθεσης.

42. Μια εικονογράφηση στο διάσημο πείραμα σκέψης, το «πρόβλημα του τρόλεϊ», [εδώ](#).

Εικ. 20. Επιτοίχιες εισαγωγικές πινακίδες για τη δεύτερη αίθουσα. Βλέπουμε σε αντιπαράθεση τις έννοιες «Παράδοξα» (αριστερά) και «Φαντασία» (δεξιά). [Πηγή](#)

Τα εκθέματα καλούσαν τον επισκέπτη να «βιώσει το παράδοξο» και να πάρει αποφάσεις που θα του αποκάλυπταν πτυχές της προσωπικότητάς του. Οι ερωτήσεις κατάφεραν να δώσουν έναν πιο προσωπικό τόνο στην περιήγηση και ανέδειξαν ότι η φιλοσοφία μπορεί να «αφορά» άμεσα τον επισκέπτη, ενώ υποστήριξαν έμπρακτα την κατανόηση των φιλοσοφικών προβλημάτων που έθετε η έκθεση μέσω της φαντασίας και της διαίσθησης.

Ακολουθεί συνοπτική παρουσίαση κάποιων εκθεμάτων της Δεύτερης Αίθουσας.

Το παιχνίδι της Προσωπικής Ταυτότητας

Εισήγαγε με διασκεδαστικό τρόπο τις κύριες φιλοσοφικές θεωρίες για το θέμα της ταυτότητας και του εαυτού. Κάθε παίκτης υιοθετούσε μία θεωρία ταυτότητας-επιλέγοντας μεταξύ: εγώ ως εγκέφαλος, εγώ ως μυαλό, εγώ ως σώμα. Κάθε τετράγωνο στο επιτραπέζιο (εικ. 21) αντιστοιχούσε σε διαφορετικό σενάριο (όπως τηλεμεταφορά, μεταμόσχευση εγκεφάλου, μεταμορφώσεις, πονοκέφαλος από μεθύσι) και όταν ο παίκτης προσγειωνόταν σε κάποιο, έπρεπε να μαντέψει, σύμφωνα με τη θεωρία που υιοθέτησε, εάν αυτό ήταν ένα σενάριο στο οποίο θα είχε επιβιώσει. Αν μάντευε σωστά, μπορούσε να ρίξει το ζάρι ξανά. Μπορούσε επίσης να «σκοτώσει» τους αντιπάλους του (να χάσουν έναν γύρο) μετακινώντας τα πιόνια τους σε τετράγωνα-σενάρια όπου, σύμφωνα με τις θεωρίες τους περί προσωπικής ταυτότητας, δεν επιβίωναν.

Τέθηκαν ερωτήματα όπως «Ποιος είμαι;» «Πότε άρχισα να υπάρχω;» «Τι θα γίνει με μένα όταν πεθάνω;». Μέσα από σενάρια επιστημονικής φαντασίας ή καθημερινότητας, οι παίκτες οδηγήθηκαν στο να εξερευνήσουν και να δοκιμάσουν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία των φιλοσοφικών θεωριών, αφήνοντας τον εαυτό τους να καθοδηγείται από τη διαίσθησή τους.

Εικ. 21. Το παιχνίδι της προσωπικής ταυτότητας. [Πηγή](#)

Εικ. 22. Στιγμιότυπο με επισκέπτες να παίζουν το παιχνίδι. [Πηγή](#)

Το παράδοξο παιχνίδι φαντασίας

Περιλάμβανε τρεις αμοιβαία ασυνεπείς προτάσεις που δημιουργούσαν παράδοξα και αντιστοιχούσαν σε τρεις διαφορετικές κάρτες. Οι παίκτες καλούνταν να λύσουν το παράδοξο απορρίπτοντας μια από τις τρεις προτάσεις και βρίσκοντας την κατάλληλη εναλλακτική από μια τράπουλα που περιέγραφε διαφορετικές φιλοσοφικές θεωρίες.

Εικ. 23-24. Το παράδοξο παιχνίδι φαντασίας από σελίδα κοινωνικού δικτύου της Έκθεσης. [Πηγή](#)

Βιωματικά πειράματα σκέψης

Συμβόλαιο με τον Διάβολο - Θα υπογράψεις;

Πρόκειται για ένα ψυχολογικό πείραμα, που όπως διευκρινιζόταν και στην υποσημείωση του «Συμβολαίου», δεν είχε καμία νομική αξία. Με ευθείες ερωτήσεις και άμεσο τρόπο η έκθεση έβαζε τον επισκέπτη να αναλογιστεί εάν, ακόμα και γνωρίζοντας ότι δεν πρόκειται για μια δεσμευτική συμφωνία, θα υπέγραφε ένα τέτοιου είδους έγγραφο.

Milano, 9 Novembre 2019

Io sottoscritto/a _____
Nato/a a _____
Il _____
Dichiaro solennemente che la mia anima ti
appartiene, eh Satana.

Firma: _____

* N.B. Trattasi di esperimento psicologico privo di qualsiasi valore giuridico. Il patto non è pertanto legalmente vincolante, né valido sotto alcun altro profilo.

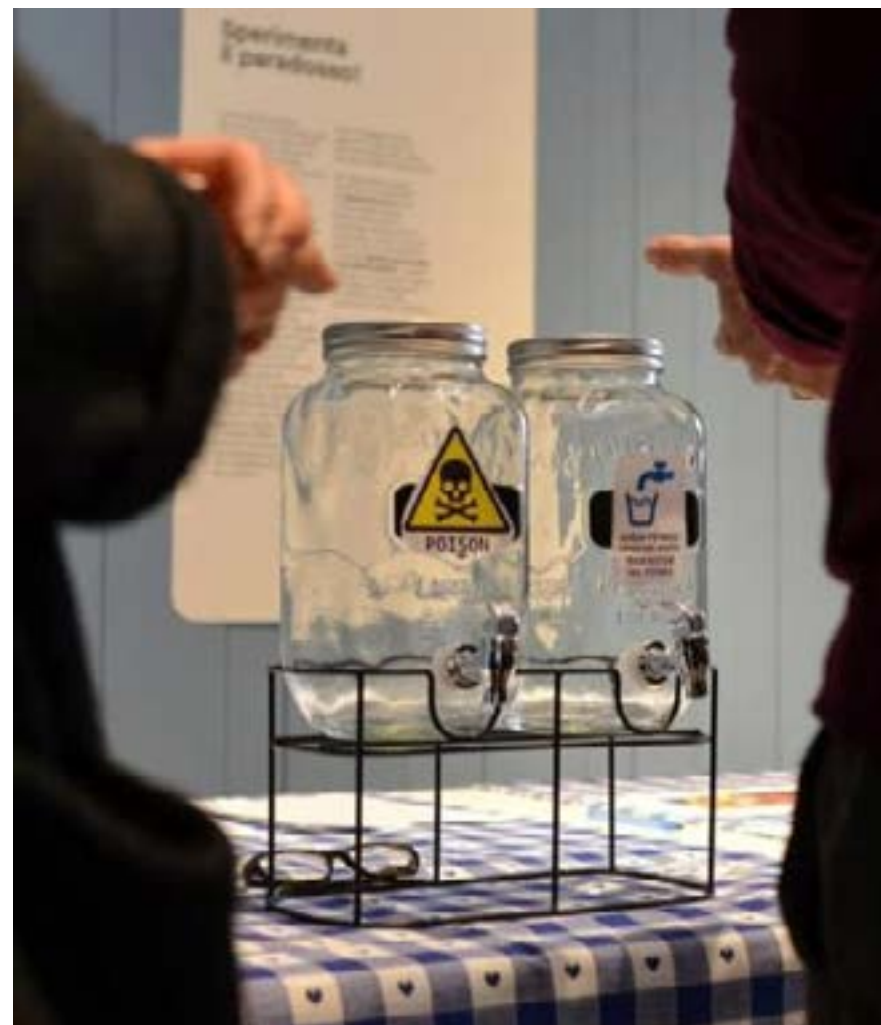
Εικ. 25. Το «Συμβόλαιο παράδοσης της ψυχής». [Πηγή](#)

Εικ. 26. Υπογεγραμμένα συμβόλαια από τους επισκέπτες. [Πηγή](#)

Κανάτα με δηλητήριο - Θα πεις;

Σε άλλο πείραμα ο επισκέπτης στεκόταν μπροστά από δύο γυάλινα δοχεία, με ενδείξεις «δηλητήριο» και «πόσιμο νερό» αντίστοιχα. Δηλώνονταν ότι και τα δύο δοχεία είχαν νερό και ζάχαρη και ο επισκέπτης έπρεπε να αναλογιστεί εάν θα έπινε από αυτό με το σύμβολο του δηλητηρίου και πώς θα αισθανόταν με αυτή του την απόφαση.

Εικ. 27. Τα δύο δοχεία. Φωτογραφία από κοινωνικό δίκτυο του Μουσείου. [Πηγή](#)

Κατανάλωση σοκολάτας (βρώσιμης) σε σχήμα
ακαθαρσιών - Θα φας;

Σε επόμενο πείραμα ο επισκέπτης καλούταν να απαντήσει (και εμπράκτως να εκτελέσει) εάν θα έτρωγε σοκολάτα που είχε τη μορφή ακαθαρσιών γάτας, τοποθετημένη στο ειδικό κουτί για τα περιττώματα του κατοικίδιου.

Εικ. 28-29. Φωτογραφίες επισκέπτριας της έκθεσης που δημοσιεύτηκαν σε κοινωνικό δίκτυο του Μουσείου. [Πηγή](#)

Η ζακέτα του Δολοφόνου – Θα την φορέσεις;

Άλλο πείραμα αφορούσε τη ζακέτα ενός κατά συρροή δολοφόνου που είχε αποστειρωθεί, όπως δηλωνόταν. Ο επισκέπτης έπρεπε να αναλογιστεί εάν θα την φορούσε και πώς αυτή η εμπειρία θα τον έκανε να αισθανθεί, αλλά και ποιες θα ήταν οι σκέψεις του.

Εικ. 30-31. (πάνω). Το Έκθεμα της Ζακέτας του Δολοφόνου στην Έκθεση. [Πηγή](#). (κάτω). Φωτογραφία επισκέπτη να φοράει τη ζακέτα, από κοινωνικό δίκτυο του «Μουσείου». [Πηγή](#)

Το πείραμα με το τραίνο - Ποιον θα σώσεις;

Σε αυτό το πείραμα, ο επισκέπτης κλήθηκε να πάρει τον ρόλο του οδηγού ενός τραίνου, που ακολουθώντας την καθορισμένη του διαδρομή θα σκότωνε τρεις εργάτες που εργάζονταν στις γραμμές. Ωστόσο, ο επισκέπτης μπορούσε να εκτρέψει το τραίνο και να σκοτώσει, εναλλακτικά, έναν άνθρωπο, χωρίς όμως να γνωρίζει τίποτα για αυτόν. Το υποθετικό, φιλοσοφικό, σενάριο, αποτυπώθηκε στην έκθεση μέσω Playmobil φιγούρες και ο επισκέπτης έπρεπε να αναλογιστεί ποια απόφαση θα έπαιρνε, επιλέγοντας από τις φιγούρες.

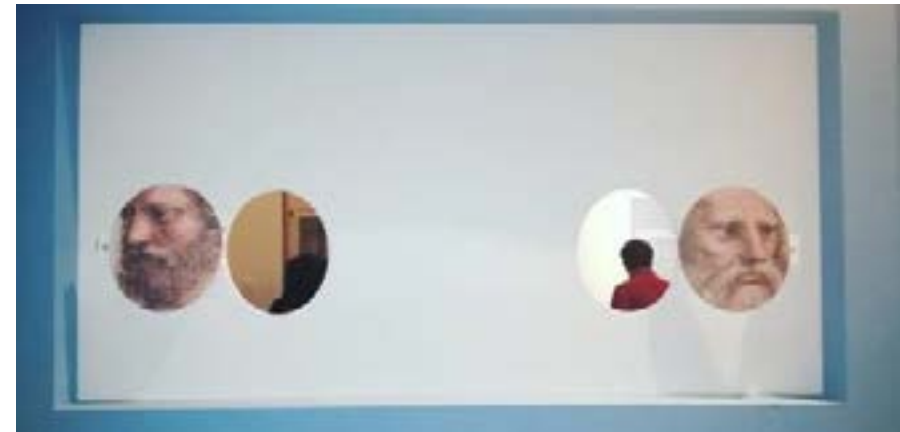
Εικ. 32. Φωτογραφία από τη σελίδα facebook του «Μουσείου». [Πηγή](#)

Η Σχολή των Αθηνών - Ποιον θα υποστηρίξεις;

Στη δεύτερη αίθουσα υπήρχε επίσης το έκθεμα «Σχολή των Αθηνών» στο οποίο οι επισκέπτες έπρεπε να αποφασίσουν αν θα «στήριζαν» τον Πλάτωνα ή τον Αριστοτέλη. Τότε μπορούσαν να βγάλουν και μια αναμνηστική φωτογραφία στη θέση του ενός ή του άλλου.

Εικ. 33. Επισκέπτες στο έκθεμα. [Πηγή](#)

Εικ. 34. Η πίσω πλευρά του εκθέματος, από τη σελίδα του «Μουσείου» στο facebook. [Πηγή](#)

Η δεύτερη αίθουσα εντάσσει και κάποια ψηφιακά εκθέματα (εικ.35). Συγκεκριμένα, σε δημοσίευμα ηλεκτρονικής εφημερίδας επισημαίνεται ότι βίντεο, επιμελημένα από το MUSE⁴³, εστιάζουν σε πληροφορίες που μας βοηθούν να κατανοήσουμε σχήματα και εργαλεία φιλοσοφικής σκέψης, οπτικοποιώντας τα ψηφιακά.

43. Επίσημη ιστοσελίδα του φορέα: Muse Factory of Projects, [εδώ](#).

Εικ. 35. Ψηφιακό έκθεμα στην Έκθεση. Η μορφή του κάνει αναφορά στην εικαστική παρέμβαση, το ανοιχτό βιβλίο, στην είσοδο της έκθεσης. [Πηγή](#)

Τα βίντεο αυτά αφορούσαν φιλοσοφικά προβλήματα που προσεγγίζονταν με διαισθητικό τρόπο, συνδυάζοντας υποβλητικές αφηγηματικές εικόνες. Μεταξύ των θεματικών τους περιλαμβάνονταν η φύση των αντιληπτικών ψευδαισθήσεων, η ηθική κατάσταση των μη ανθρώπινων ζώων, η ηθική ευθύνη για τις προκαταλήψεις και

προβλήματα που σχετίζονται με ορθολογικές αποφάσεις (Sprinacci, 2019). Επιπλέον, υπήρχε κι ένα βίντεο αφιερωμένο στη φιλοσοφική εικονογραφία.

Η Τρίτη Αίθουσα: Το Μουσείο που θα έρθει... και ο λόγος στους επισκέπτες

Στην τρίτη, μελλοντική, αίθουσα οι διοργανωτές του μουσείου «παρουσίασαν το σχέδιο για το τι πρέπει ακόμη να γίνει», μια λίστα υποχρεώσεων, μεταξύ των οποίων και η εύρεση μόνιμης στέγης. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της έκθεσης, η Τρίτη Αίθουσα προσκαλούσε τον επισκέπτη να ανοίξει πόρτες που οδηγούσαν σε τρεις διαφορετικές αίθουσες: Ιστορία της Φιλοσοφίας, Φιλοσοφία της Επιστήμης και Φιλοσοφία της Τέχνης. Ο σκοπός ήταν να δοθεί στους ενδιαφερομένους η ευκαιρία να δουν τι περιέχουν: «Το Μουσείο που θα έρθει, λοιπόν, δεν είναι, αυστηρά μιλώντας, μια έκθεση, ακόμα κι αν δείχνει πολλά ενδιαφέροντα πράγματα: είναι το προγραμματικό σκίτσο για

κάτι που σκοπεύουμε να δημιουργήσουμε».⁴⁴ Παράλληλα, σημειώνεται ότι υπήρχαν διαθέσιμα για τους επισκέπτες ανοιχτά σημειωματάρια προκειμένου «να τα γεμίσουν με τις συμβουλές, τις ιδέες και τις προτάσεις τους.» (εικ.39.)

Εικ. 36. Αφιέρωμα για ...το μέλλον: Το Μουσείο που θα έρθει. [Πηγή](#)

44. [Πηγή](#)

Εικ. 37-38. (αριστερά) Κάλεσμα του κοινού για δωρεά Lego. [Πηγή](#)⁴⁵ (δεξιά) Lego για τους επισκέπτες στην Τρίτη Αίθουσα. [Πηγή](#)

45. Το κείμενο που συνοδεύει τη φωτογραφία έχει αποδοθεί σε ελεύθερη μετάφραση στα ελληνικά: «Βοηθήστε στη δημιουργία του Μουσείου που θα Έρθει! Αναζητήστε Lego στην έκθεση της Βιβλιοθήκης και μοιραστείτε την ιδέα σας μαζί μας.

Εικ. 39. Χώρος για να καταγράψουν οι επισκέπτες τις ιδέες τους για θέματα με τα οποία πρέπει να ασχοληθεί το «Μουσείο Φιλοσοφίας που θα έρθει». Φωτογραφία του Luca Terreni.

Πρόσληψη της έκθεσης από το κοινό

Η έκθεση αποτιμάται ότι υποδέχτηκε περισσότερους από 3.000 επισκέπτες σε λιγότερο από τρεις εβδομάδες (συμπεριλαμβανομένων τριάντα τεσσάρων

σχολικών τάξεων). Πιο σημαντικό είναι ότι οι επισκέπτες έγραψαν θετικά σχόλια για την έκθεση. Ενδεικτικά, σε σημείωμα μαθητών Λυκείου, αναφορικά με τις εντυπώσεις τους, γράφτηκε: «Η φιλοσοφία ανυψώνει την ανθρώπινη σκέψη» (εικ. 40). Το σημείωμα δημοσιεύτηκε στη σελίδα κοινωνικού δικτύου της έκθεσης, όπου το συνοδευτικό στη φωτογραφία κείμενο εκ μέρους της ομάδας της έκθεσης είναι άξιο αναφοράς: «Τέτοια μηνύματα, πέρα από το να ζεσταίνουν την καρδιά μας, μας κάνουν να προβληματιστούμε. Μας κάνουν να αναλογιστούμε πόσο απαραίτητο είναι να δημιουργήσουμε έναν φυσικό χώρο στον οποίο μπορεί να υλοποιηθεί αυτό το «δικαίωμα στη φιλοσοφία». Και αυτό δεν μπορεί παρά να είναι ένας δημόσιος, ανοιχτός, ζωντανός χώρος, όπως προσπάθησε να είναι Το Μουσείο Φιλοσοφίας τις τελευταίες εβδομάδες».⁴⁶

46. Ελεύθερη μετάφραση από τα ιταλικά. [Πηγή](#)

Εικ. 40. Σημείωμα μαθητών για την έκθεση, από κοινωνικό δίκτυο του Μουσείου. [Πηγή](#)

Δράσεις για το κοινό κατά τη διάρκεια της έκθεσης

Κατά τη διάρκεια της έκθεσης οργανώθηκαν διάφορες δράσεις προκειμένου να καλλιεργηθεί ένα πεδίο διαλόγου μεταξύ ακαδημαϊκής κοινότητας και του ευρύτερου κοινού.

Το ακαδημαϊκό τέταρτο (il quarto d'ora accademico)⁴⁷

Διεθνώς, το «ακαδημαϊκό τέταρτο της ώρας» είναι ο χρόνος πριν από την έναρξη των πανεπιστημιακών μαθημάτων. Στην έκθεση χρησιμοποιήθηκε ως τίτλος συνοδευτικής δράσης για την Τρίτη Αίθουσα, με τη διεξαγωγή πολύ σύντομων εισηγήσεων -15 λεπτών- αφιερωμένων σε θέματα του Μουσείου που θα έρθει, εντάσσοντας τον επισκέπτη στο φιλοσοφικό υπόβαθρο. Πραγματοποιήθηκαν πέντε τέτοιες δράσεις.

Συζητήσεις με ειδικούς επί θεμάτων φιλοσοφίας

Οργανώθηκαν διάφορες εκδηλώσεις για το ευρύ κοινό με καλεσμένους ακαδημαϊκούς από τον τομέα της φιλοσοφίας.

47. [Πηγή](#)

Εικ. 41. Προγραμματική αφίσα για εκδήλωση-συζήτηση πάνω σε φιλοσοφικά ζητήματα. [Πηγή](#)

Δράσεις για το κοινό μετά την ολοκλήρωση της έκθεσης

Η Ομάδα του Έργου συνέχισε με διάφορες δράσεις και μετά την ολοκλήρωση της έκθεσης. Ενδεικτικά, στις 13-17 Ιανουαρίου 2020, διοργανώθηκε στην ίδια αίθουσα με την έκθεση φωτογραφικό αφιέρωμα, με υλικό του Luca Terreni.⁴⁸

Εικ. 42. Φωτογραφία από ανάρτηση. [Πηγή](#)

48. Διαθέσιμο [εδώ](#).

Εικ. 43. Φωτογραφία από ανάρτηση. [Πηγή](#)

Συνολική αποτίμηση: Καλές Πρακτικές από το «Μουσείο»

Το «Μουσείο» που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Περιβάλλον για Οπτικοποίηση της Φιλοσοφίας επιδίωξε τη διαμόρφωση ενός ανοιχτού χώρου, όπου η φιλοσοφία θα είναι ελκυστική στο ευρύ κοινό. Η ποικιλία εκθεσιακών μέσων και πρακτικών κατέστησαν την έκθεση μια πολυ-αισθητηριακή εμπειρία για τον επισκέπτη, με επίκεντρο τον

φιλοσοφικό στοχασμό διαμέσου πειραμάτων σκέψης, παιχνιδιών και ψηφιακών εκθεμάτων. Αναδείχθηκε ότι ο επισκέπτης φιλοσοφεί για διάφορα θέματα στην καθημερινότητά του, δίχως απαραίτητως να το αντιλαμβάνεται. Η έκθεση, μέσα από την ενεργή (κριτική και διαισθητική) περιήγηση, επεσήμανε τον τρόπο που ο επισκέπτης προσεγγίζει και αξιοποιεί τις γνώσεις του και λαμβάνει αποφάσεις στην καθημερινότητά του.

Συνοπτική αποτίμηση Καλών Πρακτικών:

- Η διάρθρωση του αφηγηματικού άξονα της έκθεσης από το γενικό στο ειδικό: 1) Πρώτη, εισαγωγική αίθουσα για τα φιλοσοφικά εργαλεία 2) Αίθουσα με συγκεκριμένα παραδείγματα, μέσω βιωματικών νοητικών πειραμάτων 3) Προγραμματική αίθουσα για μελλοντικά σχέδια.
- Η επιλογή των εκθεμάτων για την ανάδειξη των μηνυμάτων της έκθεσης: Αξιοποίηση καθημερινών και οικείων στο ευρύ κοινό αντικειμένων και επιλογή παιχνιδιών για

διαμεσολάβηση σύνθετων εννοιών. Εστίαση στη διαισθητική κατανόηση των θεμάτων.

- Η διατύπωση της εκθεσιακής ιδέας: εύληπτο, άμεσο και παιγνιώδες γλωσσικό και αισθητικό ύφος της έκθεσης.
- Ο ενεργός ρόλος του κοινού α) στην οπτική ταυτότητα του μουσείου (μέσω του ανοιχτού καλέσματος για τη δημιουργία λογοτύπου), β) στην εκθεσιακή αφήγηση (με τη διατύπωση ερωτήσεων και πειραμάτων σκέψης άμεσου και προσωπικού ύφους), γ) στη μελλοντική δημιουργία ενός μουσείου φιλοσοφίας (με την Τρίτη Αίθουσα και την πρόσκληση προς τους επισκέπτες να καταγράψουν τις ιδέες τους).
- Η παροχή ελεύθερης πρόσβασης και ο προγραμματισμός διευρυμένου ωραρίου αποτυπώνουν την ανοιχτή διάθεση του «Μουσείου» προς το εν δυνάμει κοινό.
- Η δυναμική στρατηγική προβολής και διάχυσης της ταυτότητας της έκθεσης σε κοινωνικά μέσα, στον τύπο και η

ύπαρξη επίσημης ιστοσελίδας. Επίσης, το γλωσσικό ύφος στις δημοσιεύσεις αυτές χαρακτηριζόταν ως άμεσο, απλό, και παιγνιώδες, μέσω χρήσης β' ενικού, ευθείων ερωτήσεων και προτροπών για σχόλια. Αυτές οι επιλογές φανερώνουν τη διάθεση για άμεση επικοινωνία με το ευρύ κοινό.

- Η σύνδεση της πανεπιστημιακής κοινότητας με το ευρύ κοινό, όπως μέσω της δράσης «Το ακαδημαϊκό τέταρτο» ή της συμμετοχής φοιτητών Φιλοσοφίας ως διαμεσολαβητών στην έκθεση. Ως καλές πρακτικές αναγνωρίζονται και τα προγράμματα του Τμήματος Φιλοσοφίας. Είναι σημαντικό ότι ένας ακαδημαϊκός χώρος διερευνά, θεωρητικά και πρακτικά, τρόπους για να επικοινωνηθεί στο ευρύ κοινό η επιστήμη της φιλοσοφίας.

Βιβλιογραφία

Dilman, I. (1998), The philosopher and the Fly Bottle. *Ratio*, 11: 102-124.

Guardo, A. (2019). *Esperimenti mentali in filosofia*. Milano-Udine: Mimesis Edizioni.

Midgley, M. (1996). *Utopias, Dolphins and Computers: Problem of Philosophical Plumbing*. London and New York: Routledge.

Spinicci, P. (2019). *Il paradosso della percezione*. Milano: Mimesis Edizioni.

Spinicci P. (Επιμ.). (2019). *Il museo della filosofia: le prime stanze*. Milano: Mimesis Edizioni.

Ιστογραφία

[Η τελευταία επίσκεψη για τους παρακάτω ενεργούς συνδέσμους αφορά στο έτος 2022]

Επίσημες ιστοσελίδες της έκθεσης

Επίσημη ιστοσελίδα, [εδώ](#) (στο κείμενο

αναφέρθηκαν όλες οι επιμέρους θεματικές και το διαθέσιμο υλικό της ιστοσελίδας, στις υποσημειώσεις του κειμένου. Για λόγους σύμπτυξης αναφέρεται εδώ μόνο η αρχική σελίδα).

Κοινωνικά δίκτυα: (οι περισσότερες εικόνες του κειμένου και στοιχεία των δημοσιεύσεων έχουν επισημανθεί και αναλυθεί στο κείμενο. Για λόγους σύμπτυξης, αναφέρονται μόνο οι δύο επίσημες-αρχικές σελίδες)

Facebook [εδώ](#).

Instagram [εδώ](#).

Επίσημες ιστοσελίδες Πανεπιστημίου του Μιλάνου και του Τμήματος Φιλοσοφίας

Η ιστοσελίδα του Τμήματος Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου του Μιλάνο [εδώ](#).

Πρωθητικό βίντεο της έκθεσης από κοινωνικό δίκτυο του πανεπιστημίου (YouTube) [εδώ](#).

Οπτικοακουστικό υλικό από την έκθεση

Βίντεο με λήψεις από την έκθεση και συνεντεύξεις από τους υπεύθυνους της ομάδας σχεδιασμού και τους φοιτητές Φιλοσοφίας, με θέση διαμεσολαβητών. Βίντεο του Francesco Gallo, επιμελημένο από τον Luca Pagani, [εδώ](#).

Επιμέρους ιστοσελίδες εμπάθουσας

Το «πρόβλημα του τρόλεϊ», [εδώ](#).

Vincenzo Agnetti «Βιβλίο ξεχασμένο από καρδιάς». Διαθέσιμο [εδώ](#).

Τι είναι τα φιλοσοφικά υδραυλικά: «Είναι η φιλοσοφία σαν την υδραυλική;». Διαθέσιμο [εδώ](#).

Ca 'Granda, Πανεπιστήμιο του Μιλάνου, Ιταλία, [εδώ](#).

DenkWelten e.V. - Γερμανικό Μουσείο Φιλοσοφίας

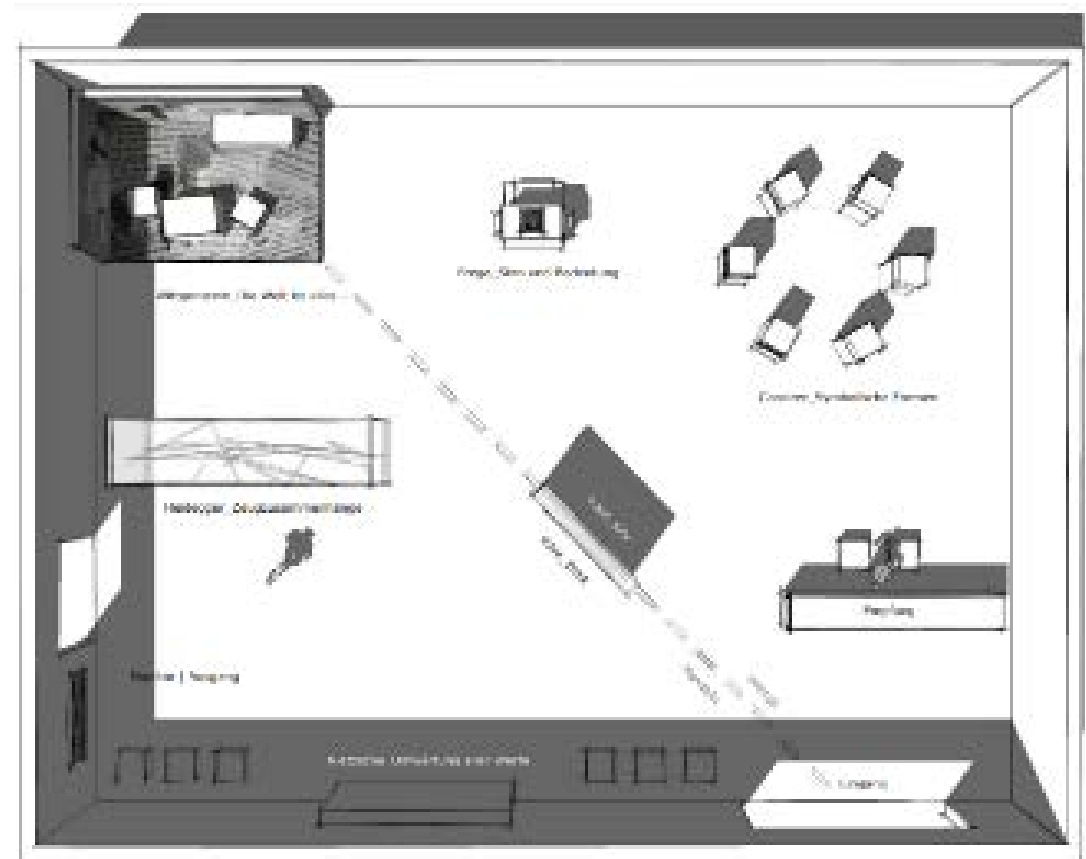
Ταυτότητα DenkWelten e.V.

Το DenkWelten e.V.¹ (Σκεπτόμενοι Κόσμοι) είναι ένας μη κερδοσκοπικός σύλλογος² με ενδιαφέρον για τη φιλοσοφία. Επιδιώκει την προώθηση και τη διδακτική της φιλοσοφικής σκέψης στο ευρύ κοινό και στοχεύει στη δημιουργία ενός μουσείου φιλοσοφικών ιδεών.

Το μουσείο δεν υφίσταται ακόμα, ελλείπει μόνιμης στέγης, ωστόσο, έχουν διενεργηθεί οι μελέτες για τη δημιουργία του (μουσειολογικό

1. Το e.V. που συνοδεύει το όνομα είναι δηλωτικό του συλλόγου. [Πηγή](#)

2. Ο σύλλογος διαθέτει καταστατικό, διοικητικό συμβούλιο και συμβουλευτική επιτροπή, με έτος ίδρυσης το 2008 και έδρα το Μάρμπουργκ. Περισσότερες πληροφορίες στην επίσημη ιστοσελίδα, [εδώ](#).

Εικ.1. Σχεδιαστική αναπαράσταση της πρώτης πιλοτικής έκθεσης «Δωμάτιο με άποψη» (Zimmer mit Einsicht), όπου αποτυπώνεται η διάταξη των εκθεμάτων και η βασική μουσειολογική προσέγγιση στον χώρο, η αντίθεση πράξης-γνώσης, η οποία αποτελεί εφαλτήριο για τη δημιουργία σχέσεων και συγκρούσεων μεταξύ των φιλοσοφικών ιδεών. [Πηγή](#)

σκεπτικό). Επίσης, σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν έντεκα εκθέματα στο πλαίσιο πιλοτικών εκθέσεων και πραγματοποιήθηκαν δράσεις και συνεργασίες με πανεπιστήμια.

Ως προς τον τρόπο υλοποίησης των εκθεμάτων επιλέγεται η βιωματική προσέγγιση, μέσω της διάδρασης, και η αισθητική απόλαυση του φιλοσοφικού στοχασμού, προσφέροντας στους επισκέπτες μια διδακτική, βιωματική και διασκεδαστική πρόσβαση και αλληλεπίδραση με τις φιλοσοφικές ιδέες. Σε φυλλάδιο της έκθεσης διαβάζουμε «Μπορώ να αγγίξω και να δοκιμάσω τη φιλοσοφία; Είναι δυνατόν;» «Μα φυσικά!»³ προς επίρρωση της παραπάνω θέσης.

Η έκθεση απευθύνεται σε όλους τους εν δυνάμει επισκέπτες που ενδιαφέρονται για τη φιλοσοφία και τον φιλοσοφικό στοχασμό από 15 χρονών και πάνω⁴. Στόχος είναι να είναι

3. Κείμενο στα γερμανικά: Philosophie zum Anfassen und Ausprobieren, geht das? Na klar!, [εδώ](#).

4. Η πληροφορία για το κοινό-στόχο εντοπίστηκε μόνο στο άρθρο [εδώ](#).

ελεύθερα προσβάσιμη, χωρίς αντίτιμο εισόδου. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα⁵ τα εκθέματα είναι έντεκα, εκ των οποίων μόνο τα εννέα έχουν παρουσιαστεί συνολικά σε πιλοτική έκθεση.

Το όλο εγχείρημα αποτελεί έμπνευση τριών αποφοίτων Φιλοσοφίας από το Μάρμπουργκ, οι οποίοι συνέλαβαν και ανέπτυξαν την ιδέα ενός μουσείου φιλοσοφίας, και όχι φιλοσόφων, στην αποθήκη ενός σπιτιού το 2008.

Μουσειολογική προσέγγιση μελλοντικού μουσείου

Δήλωση αποστολής σχετικά με το μουσείο: «ένα μουσείο φιλοσοφίας, όχι ένα μουσείο φιλοσόφων. Προορίζεται να απεικονίζει φιλοσοφικές ιδέες, με εκθέματα που εκπλήσσουν, που έχουν εγγενή καλλιτεχνική αξία και, όπου χρειάζεται, μπορούν επίσης να είναι διαδραστικά.

5. Όλα τα εκθέματα περιγράφονται αναλυτικά [εδώ](#).

Στόχος του μουσείου είναι να διευρύνει ουσιαστικά την κατανόηση της φιλοσοφίας από τον επισκέπτη. Παρουσιάζεται η ποικιλομορφία της φιλοσοφίας, ως ακαδημαϊκής πρακτικής και έχει σκοπό να ενθαρρύνει τον κριτικό προβληματισμό σχετικά με καίρια φιλοσοφικά ερωτήματα. Η καλλιτεχνική απόδοση των εκθεμάτων δημιουργεί συνάψεις με τις συχνά κρυμμένες αισθητικές ιδιότητες κάθε φιλοσοφικού στοχασμού. Χρησιμοποιώντας πρακτικά παραδείγματα, οι κόσμοι της σκέψης που εμφανίζονται έχουν σκοπό να δημιουργήσουν μια άμεση σύνδεση με τις καθημερινές εμπειρίες προκειμένου να διασαφηνίζεται η διαρκής επικαιροποίηση των φιλοσοφικών ιδεών (απόδοση κειμένου από την επίσημη ιστοσελίδα).

Το DenkWelten e.V. - Γερμανικό Μουσείο Φιλοσοφίας αποτελεί μοναδικό έργο στην προσέγγισή του, καθώς στοχεύει στην προβολή πραγματικών οπτικοποιήσεων φιλοσοφικών ιδεών, χωρίς να εστιάζει στη στείρα παράθεση πληροφοριών για τη ζωή και το έργο των φιλοσόφων. Δίνεται η δυνατότητα στους

επισκέπτες να έρθουν σε επαφή με τη φιλοσοφία, μέσω της προσέγγισής της ως ακαδημαϊκής πρακτικής, ενθαρρύνοντας τον κριτικό προβληματισμό και τον φιλοσοφικό στοχασμό. Έχει γίνει σημαντική προσπάθεια από τη συμβουλευτική επιτροπή, ώστε το όλο εγχείρημα να βασίζεται και να τροφοδοτείται συνεχώς από τις βασικές αρχές του ICOM για τα μουσεία (συλλογή, διατήρηση, έρευνα και τεκμηρίωση, έκθεση και διαμεσολάβηση), με σκοπό τη διασφάλιση και την προστασία της έννοιας του μουσείου στο πλαίσιο του έργου⁶.

Υπήρξε έντονος προβληματισμός σχετικά με το πώς μπορεί η φιλοσοφία να εκφραστεί και να αποτυπωθεί ως μουσειακό έκθεμα, δεδομένου ότι, ως πρωταρχικό και εν πολλοίς μοναδικό υλικό τεκμήριο της φιλοσοφικής σκέψης, θεωρείται η εργογραφία σημαντικών φιλοσόφων.

6. Περισσότερες πληροφορίες για τη μουσειολογική προσέγγιση στο άρθρο του Tobias Weilandt στο περιοδικό Standbein Spielbein. Museum Pedagogy Current [εδώ](#).

Το μουσείο δεν στοχεύει στην έκθεση εργογραφίας με φιλοσοφικό περιεχόμενο, αλλά στη διδακτική προσέγγιση φιλοσοφικών ιδεών που διεγείρουν τη σκέψη και ενεργοποιούν κριτικά τον επισκέπτη επάνω σε αυτές.

Σημαντική πτυχή του όλου εγχειρήματος αποτελεί η σύνδεση μεταξύ Επιστήμης και Τέχνης, η οποία πραγματώνεται μέσα από την προβολή των «αισθητικών ιδιοτήτων» κάθε φιλοσοφικού στοχασμού⁷. Επίσης, με τη χρήση σύγχρονων πρακτικών παραδειγμάτων διενεργούνται άμεσες συνάψεις μεταξύ φιλοσοφικών ιδεών και καθημερινών εμπειριών.

Τα εκθέματα συνοδεύονται από αναφορές σε πρωτογενείς πηγές, σύντομα βιογραφικά στοιχεία των φιλοσόφων και κείμενα κοινωνικοπολιτικού και ιστορικού περιεχομένου. Συμπερασματικά, οι ιδέες προβάλλονται και επεξηγούνται εντός ενός

7. Αυτές συχνά δεν αποκαλύπτονται και είναι άμεσες συνδέσεις με την καλλιτεχνική ποιότητα των εκθεμάτων. Περισσότερες πληροφορίες [εδώ](#).

διευρυμένου φιλοσοφικο-ιστορικού πλαισίου. Κάθε σταθμός στο μουσειολογικό σενάριο έχει χρονολογική και θεματική εστίαση και αναπτύσσεται γύρω από έναν σημαντικό Γερμανό φιλόσοφο.

Μέχρι να αποκτήσει το όλο εγχείρημα μόνιμη στέγη, τα εκθέματα ενοικιάζονται, είτε ως σύνολο είτε μεμονωμένα, σε φορείς που εκδηλώνουν το ενδιαφέρον τους για το περιεχόμενο της έκθεσης.

A. Μουσειολογικό σενάριο της μόνιμης έκθεσης/Εκθεσιακή αφήγηση⁸

Πρόθεση των δημιουργών του μουσείου είναι η μελλοντική έκθεση να ξεκινά σε έναν προθάλαμο όπου θα τίθεται στον επισκέπτη η θεμελιώδης ερώτηση «Τι είναι φιλοσοφία;». Για να φύγει από τον προθάλαμο και να εισέλθει στην κυρίως έκθεση θα πρέπει να επιλέξει ανάμεσα σε δύο πόρτες που αντιστοιχούν στην πρακτική και θεωρητική προσέγγιση της φιλοσοφίας, και καθορίζουν τη σειρά των εκθεμάτων στην έκθεση.

Με τον ίδιο τρόπο, διαχωρίζονται και οι φιλόσοφοι, όπου ο καθένας αντιπροσωπεύει μίαν ιδέα και παρουσιάζεται με χρονολογική σειρά, ανάλογα με την ημερομηνία δημοσίευσης του έργου του. Ο τρόπος αυτός μουσειολογικής οργάνωσης γίνεται ξεκάθαρος

8. Οι πληροφορίες σχετικά με το μουσειολογικό σενάριο υλοποίησης της μόνιμης έκθεσης παρατίθενται στην ιστοσελίδα του μουσείου [εδώ](#) και έχουν αποδοθεί σε ελεύθερη μετάφραση.

στον επισκέπτη με την ύπαρξη διαφορετικών διαδρομών μέσα στην έκθεση, οι οποίες επισημαίνονται με διαφορετικά χρώματα ή με προβολές στο πάτωμα και στην οροφή.

Ως οδηγός περιήγησης στην έκθεση θα μπορούσε να λειτουργήσει η αντιπαράθεση των έργων διαφορετικών φιλοσόφων («διαδρομή σύγκρουσης»), ορισμένες ερωτήσεις, («Τι είναι ο άνθρωπος;»), η επίδραση συγκεκριμένων φιλοσόφων στη διανόηση (“Master paths”), η ιστορία δημιουργίας των εκθεμάτων, η διάκριση με βάση τα πρόσωπα ή το θέμα κ.πλ. Η επισήμανση των διαφορετικών διαδρομών στην οροφή, χρησιμοποιώντας προβολές, έχει το πλεονέκτημα ότι δεν είναι ορατά όλα τα μονοπάτια ταυτόχρονα. Επίσης, υπήρξε η πρόταση να δίδεται σε όλους τους επισκέπτες, άμα τη εμφανίσει, ένα απλό αντικείμενο (π.χ. ένα πλατωνικό στερεό ή ένα ξύλινο μήλο), το οποίο θα συνδεόταν με μία κεντρική ερώτηση και με συγκεκριμένα εκθέματα και θα χρησίμευε παράλληλα και ως απόδειξη εισόδου στον χώρο.

Συμπερασματικά, στόχος του μουσείου, ως προς την τελική του μορφή, είναι κάθε χώρος της έκθεσης ή ομάδα εκθεμάτων να έχει αφενός χρονολογική και αφετέρου θεματική εστίαση, και να εμπνέεται από το φιλοσοφικό έργο ενός σημαντικού Γερμανού στοχαστή. Σε αυτή τη βάση, το «δωμάτιο Καντ» θα πραγματεύεται, πρωτίστως, την εποχή του Διαφωτισμού και θέματα ιδεαλισμού, χωρίς να περιορίζεται αυστηρά σε αυτά, ενώ δεν λείπουν και τα σημεία-στάσεις όπου ακούγεται η φωνή μη Γερμανών στοχαστών. Γενικά, η μόνιμη έκθεση βασίζεται στη διάκριση πράξης και γνώσης, θεωρητικής και πρακτικής φιλοσοφίας, που αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία οργανώνονται οι φιλοσοφικές ιδέες, και στην αλληλοσυμπλήρωση ή αντιπαράθεση των ιδεών επιμέρους φιλοσόφων, πράγμα που καταδεικνύει επιρροές και μαρτυρά πόσο επηρεάστηκε ο ένας από τον άλλο, επιτρέποντας έναν νοητό/άτυπο διάλογο μεταξύ τους στον οποίο εντάσσεται και ο επισκέπτης.

Εικ. 2. Νοηματικό γράφημα του μουσειολογικού σεναρίου, στο οποίο αποτυπώνεται με χρονολογική αναφορά (Jhdt.) η αντίθεση πράξη-γνώση (HANDELN-WISSEN), που αποτελεί τη βάση του μουσειολογικού σκεπτικού της μελλοντικής μόνιμης έκθεσης, πάνω στην οποία προβάλλονται οι ιδέες των φιλοσόφων να αλληλοσυμπληρώνονται ή να συγκρούονται. Γράφημα από Δελτίο Τύπου του μουσείου [εδώ](#).

Στο τέλος της έκθεσης η αρχική ερώτηση («Τι είναι φιλοσοφία;») επανέρχεται σε μια διαδραστική εγκατάσταση. Εκεί, ο κάθε επισκέπτης μπορεί να υπογράψει ψηφιακά το δικό του πορτρέτο (αυτοπροσωπογραφία μέσω φωτογράφισης) και να συμμετάσχει σε ένα ψηφιακό ψηφιδωτό που θα περιλαμβάνει τις ρήσεις ή αποσπάσματα επιφανών στοχαστών⁹, αλλά και φοιτητών και αποφοίτων Φιλοσοφίας και μελών συλλόγων που ασχολούνται με την Φιλοσοφία. Προτείνεται, επίσης, η διεξαγωγή βιντεοσυνεντεύξεων με ακαδημαϊκούς φιλοσόφους, που θα μπορούσαν να προβληθούν στο μουσείο, αλλά και σε άλλα μέσα προώθησης.

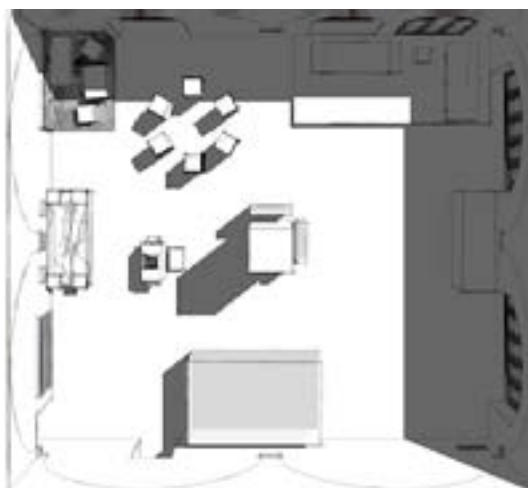
9. Θα παρατίθεται και ένα μικρό απόσπασμα της φιλοσοφικής τους σκέψης.

B. Εκθέματα

Ακολουθεί η παρουσίαση εννέα εκθεμάτων στα οποία προβάλλονται οι ιδέες των εξής Γερμανών φιλοσόφων: Κασσίρερ, Φρέγκε, Χάιντεγκερ, Καντ, Ντε λα Μετρι, Φον Ουέξκουλ, Βιτγκενστάιν, Βολφ, Άρεντ. Τα εκθέματα αναφέρονται με σαφήνεια σε συγκεκριμένες φιλοσοφικές ιδέες, ωστόσο δεν πραγματοποιήθηκαν λεπτομερείς φιλοσοφικές αναλύσεις σχετιζόμενες με την πρωτότυπη εργογραφία.

Εικ. 3. Γενική άποψη από την έκθεση «Αναθεώρηση: Φιλοσοφία με όραμα» («überdacht!philosophie mit weitblick»), η οποία έλαβε χώρα στον Πύργο του Μάρμπουργκ (μικρή αίθουσα ιπποτών). [Πηγή](#)

Εικ. 4-5. Σχεδιαστικές αναπαραστάσεις της δεύτερης πιλοτικής έκθεσης «Δωμάτιο με άποψη» (Zimmer mit Einsicht). [Πηγή](#)

Αντίθετα, γι' αυτό τον σκοπό, προσφέρεται μια φιλόξενη γωνιά ανάγνωσης με πρόσθετα λογοτεχνικά κείμενα, συναφή με τα εκθέματα (έως 10 σελίδες A5 το πολύ ανά έκθεμα).

Πρώτο έκθεμα

Ιμμάνουελ Καντ (Immanuel Kant) (1724 – 1804)¹⁰: Η οικουμενικότητα των κανόνων δράσης¹¹

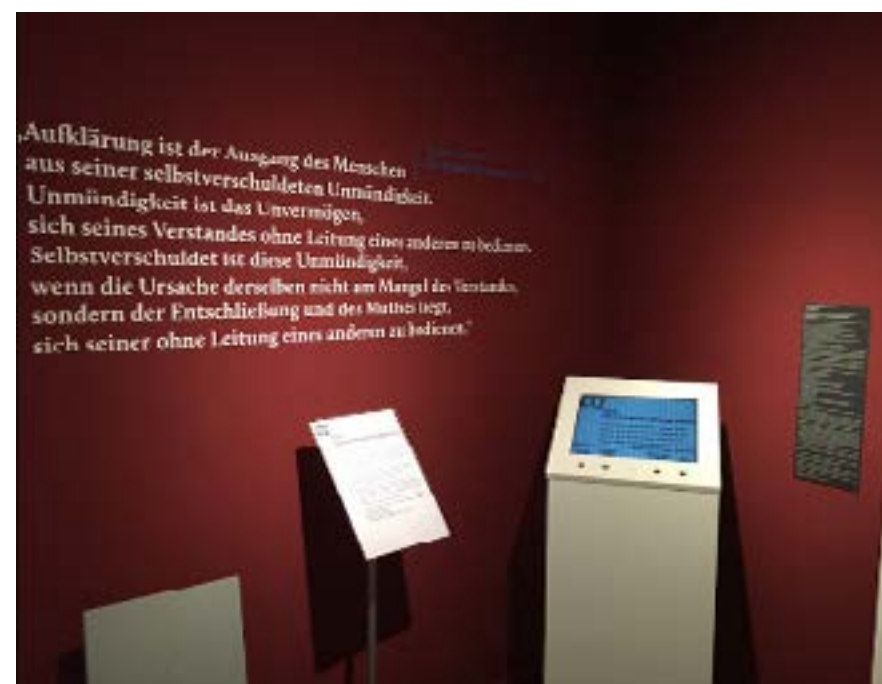
Αφορμή για το πρώτο έκθεμα στάθηκε το έργο του Καντ «Θεμέλια της μεταφυσικής των Ηθών» (1785). Η ηθική του βασίστηκε στην περίφημη «Κατηγορική Προσταγή», σύμφωνα με την οποία είναι ανάγκη να συμμορφώνεται κανείς με την καθαρή καθολικότητα του νόμου. Συγκεκριμένα, η αρχή του Καντ είναι η εξής: «Πράττε μόνο βάσει εκείνης της αρχής, δια της οποίας μπορείς ταυτόχρονα να θέλεις να καταστεί αυτή καθολικός νόμος.»¹²

10. [Πηγή](#)

11. [Πηγή](#)

12. [Πηγή](#)

Με βάση τα παραπάνω, δημιουργήθηκε το διαδραστικό έκθεμα - πολυμεσικός σταθμός με οθόνη αφής, όπου μέσω τεσσάρων κουμπιών δίνεται η δυνατότητα στον επισκέπτη να παρακολουθήσει τέσσερα διαφορετικά βίντεο με διαφορετικές αντιδράσεις ανθρώπων. Αρχικά προβάλλεται η στατική εικόνα δύο ομάδων ανθρώπων να διασχίζουν μία πλατεία, με αντίθετη κατεύθυνση, η οποία ενεργοποιείται με το πάτημα των τεσσάρων κουμπιών. Η επιλογή του κουμπιού καθορίζει τη συμπεριφορά που υιοθετούν οι ηθοποιοί που συμμετέχουν στην ταινία μικρού μήκους, για να αντιμετωπίσουν τους επερχόμενους ανθρώπους.

Εικ. 6. Γενική άποψη του τρόπου διαμόρφωσης του εκθέματος «Καντ» στο Christian-Wolff-Haus στο πλαίσιο της έκθεσης του Stadtmuseum Halle «Η κοινωνικότητα και η ελευθερία του φιλοσοφείν - Το Halle στην εποχή του Διαφωτισμού» που πραγματοποιήθηκε από το 2015 έως το 2018. [Πηγή](#)

Εικ. 7. Στιγμιότυπο από την ταινία μικρού μήκους που προβάλλεται στο έκθεμα «Καντ»

Δεύτερο έκθεμα

Γκότλομπ Φρέγκε (Gottlob Frege) (1848-1925):¹³ «Το πρωινό αστέρι είναι το βραδινό αστέρι.»¹⁴

Το δεύτερο έκθεμα νοηματοδοτείται από την ιδέα του Φρέγκε, θεμελιωτή της αναλυτικής παράδοσης στη φιλοσοφία, που υποστηρίζει ότι η φιλοσοφία πρέπει να στραφεί στην ανάλυση

13. [Πηγή](#)

14. [Πηγή](#)

της γλώσσας ως μέσου για τη διερεύνηση της δομής της σκέψης.¹⁵

Το έκθεμα αποτελεί το διόραμα της συνοικίας μιας πόλης το οποίο μπορεί να ιδωθεί από τρεις πλευρές -από τις απέναντι πλευρές και από την κορυφή-, δίνοντας την αίσθηση ότι κοιτάει κανείς τη συνοικία διαφορετικές ώρες της ημέρας. Από το άνοιγμα στα δεξιά δίνεται η άποψη της αυγής, και από το άνοιγμα στα αριστερά η άποψη του σούρουπου. Το λαμπερό αστέρι της νύχτας ή του πρωινού, ένας λαμπτήρας LED, είναι πάντα η ίδια πηγή φωτός, ενσωματωμένη σε διαχωριστικό τοίχο, όπου αποδίδεται με διαφορετικά χρώματα η μέρα και η νύχτα. Αυτό το διαπιστώνει ο επισκέπτης όταν ανεβαίνει σε βάθρο και μπορεί να δει το έκθεμα από πάνω.

15. [Πηγή](#)

Εικ. 8-9. Έκθεμα Φρέγκε «Το πρωινό αστέρι είναι το βραδινό αστέρι», όπου δίνεται η εξωτερική εικόνα του εκθέματος και απόψεις από το αριστερό και δεξί άνοιγμα των στενών πλευρών. Ο επισκέπτης βλέπει μικρογραφία συνοικίας, το σούρουπο (αριστερά) και την αυγή (δεξιά) [Πηγή](#).

Τρίτο έκθεμα

Ερνστ Κασσίρερ (Ernst Cassirer)¹⁶ (1874 – 1945): Το μήλο στο φάσμα των συμβολικών μορφών

Τι θα μπορούσε να σας πει ένας βιολόγος για ένα μήλο; Πώς προσεγγίζει την εικόνα ενός μήλου ο ιστορικός τέχνης; Σε ποιες συνάψεις μπορεί να προβεί ένας πάστορας;¹⁷ Πρόκειται για ερωτήματα που απευθύνονται μέσω της έκθεσης στον επισκέπτη, ως αφόρμηση, προκειμένου να φιλοσοφήσει πάνω στην θέση του Ερνστ Κασσίρερ¹⁸ ότι ο κόσμος μπορεί να γίνει αντιληπτός μέσα από τις καλούμενες «συμβολικές μορφές» (ρεύμα ηθικού ιδεαλισμού, φαινομενολογία της γνώσης). Όπως τα ζώα αντιλαμβάνονται τον κόσμο τους με ένστικτα και αισθητηριακή αντίληψη, οι άνθρωποι δημιουργούν ένα σύμπαν συμβολικών νοημάτων. Κάθε συμβολικό νόημα

16. [Πηγή](#)

17. [Πηγή](#)

18. [Πηγή](#)

μπορεί να γίνει κατανοητό ως μια μεμονωμένη προοπτική/άποψη για τον κόσμο, μέσα από την οποία τον ερμηνεύουμε.

Εικ. 10-15. Το DenkWelten e.V. οπτικοποιεί στις προθήκες του ορισμένες από τις συμβολικές φόρμες που επινόησε ο Κασσίρερ. Με σειρά παρουσίασης γίνεται αναφορά σε: επιστήμη, δίκαιο, θρησκεία, τεχνολογία, τέχνη και γλώσσα. [Πηγή](#)

Τέταρτο έκθεμα

Λούντβιχ Βιτγκενστάιν (Ludwig Josef Johann Wittgenstein) (1889-1951)¹⁹: Ο κόσμος αποδομείται σε γεγονότα

Στο *Tractatus Logico-Philosophicus* (Λογικο-Φιλοσοφική Πραγματεία) (1918), το μοναδικό έργο που δημοσίευσε ο Λούντβιχ Βιτγκενστάιν, εγκαινιάστηκε μια νέα κατεύθυνση στη φιλοσοφία που αφορούσε στην ανάλυση της γλώσσας και στην απεικονιστική θεωρία, σύμφωνα με την οποία ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον κόσμο σχηματίζοντας εικόνες των γεγονότων. Η βασική θέση του είναι ότι ο κόσμος μπορεί να περιγραφεί πλήρως, αντιπαραθέτοντας, με λεκτικό τρόπο, γεγονότα που υποδεικνύουν τι «συμβαίνει». Επίσης, υποστήριξε ότι η καταγραφή των πραγματικών γεγονότων είναι η βασική δραστηριότητα των επιστημόνων, θέση που εξακολουθεί να ασκεί επιρροή στην φιλοσοφική σκέψη μέχρι σήμερα.

19. [Πηγή](#)

Από την παραπάνω θέση αφορμάται και το συγκεκριμένο έκθεμα, στο οποίο απεικονίζεται ένα δωμάτιο επιπλωμένο με παράδοξο τρόπο. Πρόκειται για μια εγκατάσταση με λευκές επιφάνειες σε τοίχους και επιδαπέδιους κύβους, όπου προβάλλονται τυπωμένες δηλώσεις-σκέψεις, με μορφή φράσεων σε μη καλλιγραφική γραμματοσειρά²⁰, στις οποίες αποτυπώνονται γεγονότα. Οι φράσεις, οι οποίες ουσιαστικά περιγράφουν ένα αντικείμενο (π.χ. τραπέζι, καρέκλα), διατρέχουν περιμετρικά τους κύβους²¹ και, δεδομένου ότι δεν προβλέπεται η περίοπτη θέαση του εκθέματος, επιτυγχάνεται η απόδοση της αποσπασματικής φύσης των έργων του Βιτγκενστάιν. «Τι βλέπετε σε αυτό το δωμάτιο; Βλέπετε μια συρταριέρα, ένα τραπέζι, δύο καρέκλες και ένα βάζο; Ή απλά βλέπετε λευκά αντικείμενα με προτάσεις τυπωμένες πάνω τους;²²» αποτελούν

20. Έχει ενσωματωθεί στην οπτικοποίηση η αισθητική του ύφους γραφής του Βιτγκενστάιν. Διαθέσιμο [εδώ](#)

21. Περισσότερες πληροφορίες [εδώ](#).

22. [Πηγή](#)

περιβαλλοντικά ερεθίσματα αντιλαμβάνεται, δηλαδή σε ποια μέρη του περιβάλλοντός του μπορεί να αντιδράσει.

Στο εν λόγω έκθεμα, ως περιβάλλον νοείται ένα δέντρο μεγάλης ηλικίας, όπου ζουν και δραστηριοποιούνται διάφοροι οργανισμοί (κουκουβάγια, αγριογούρουνο, αλεπού, παιδί, εργαζόμενος στο δάσος) οι οποίοι έχουν διαφορετικές αντιλήψεις για το δέντρο ως χωροχρονικό πλαίσιο αναφοράς. Πρόκειται για ένα διαδραστικό παιχνίδι μνήμης και αντιστοίχισης, που υλοποιείται ως εφαρμογή προγράμματος σε οθόνη αφής, στο οποίο οι διαφορετικοί οργανισμοί αντιστοιχίζονται με διαφορετικά σημεία του δέντρου στα οποία ζουν και δραστηριοποιούνται.

Εικ. 18-19. «Ο αντιληπτικός κόσμος στον οποίο υπάρχει και δρα ένας οργανισμός ως υποκείμενο αποτελεί το περιβάλλον του.» Jakob von Uexküll (1864 – 1944). Γενική άποψη του εκθέματος και φωτογραφία του περιεχομένου του παιχνιδιού αντιστοίχισης από τον κατάλογο της πιλοτικής έκθεσης στην Φρανκφούρτη. [Πηγή](#)

Εικ. 20. Το δέντρο εμφανίζεται εδώ ως το περιβάλλον της κουκουβάγιας. Εκτός από δύο τρύπες/οπές στον κορμό και το γύρω περιβάλλον η εικόνα είναι θολή, καταδεικνύοντας ότι πέρα από αυτά τα δύο σημεία όλο το υπόλοιπο απλά δεν ενδιαφέρει την κουκουβάγια. [Πηγή](#)

Έκτο έκθεμα

*Μάρτιν Χάιντεγκερ (Martin Heidegger)
(1889-1976)²⁵: Έργο – Πράγμα²⁶*

Ερώτηση αφορμής του εκθέματος:
Σκέφτεστε προτού ανοίξετε τη βρύση ή
προτού βάλετε την τρίτη ταχύτητα σε ένα
αυτοκίνητο;²⁷

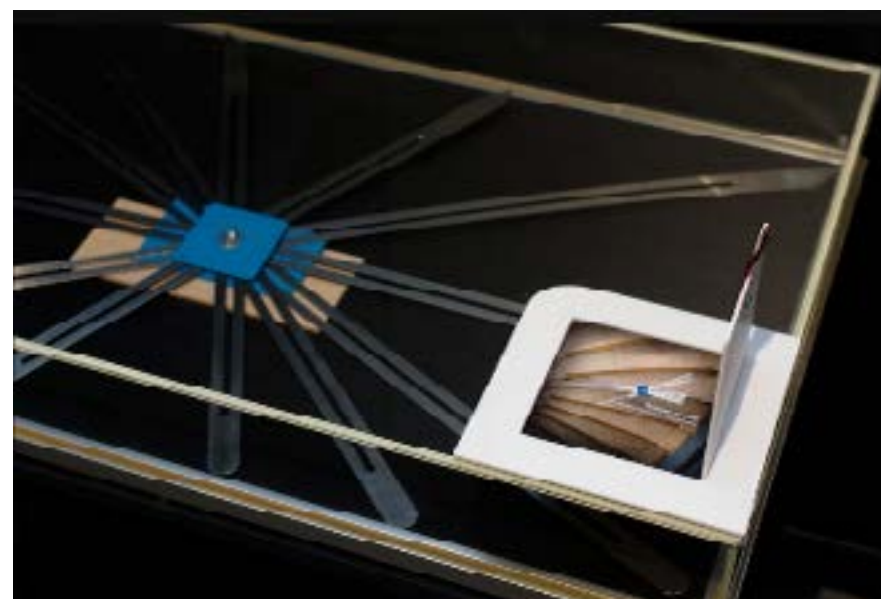
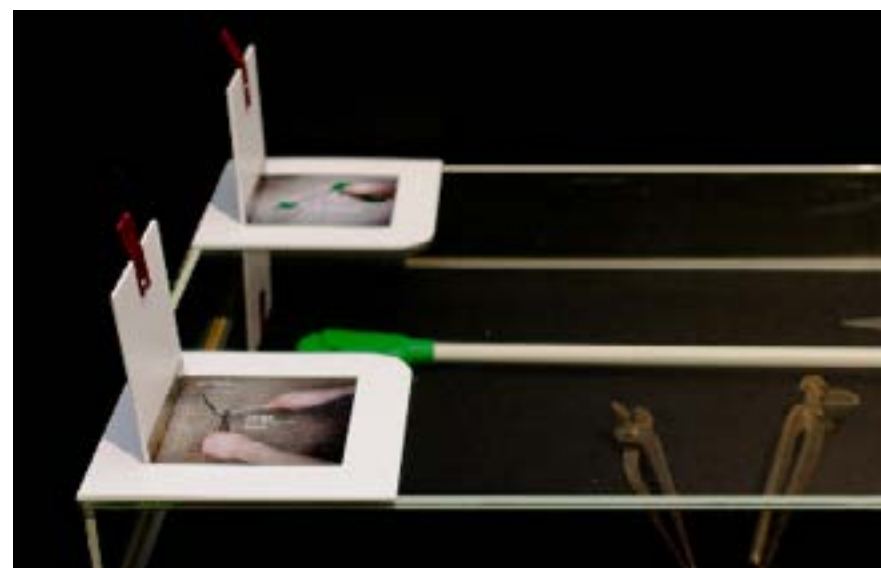
Ο Χάιντεγκερ επέκρινε την παραδοσιακή
γνωσιακή θεωρία, σύμφωνα με την οποία
συμπεριφερόμαστε σαν ειδήμονες ή σαν ξένοι
στην καθημερινότητά μας, υιοθετώντας μία
απόμακρη και παρατηρητική στάση απέναντι
στο περιβάλλον μας. Αντίθετα, ισχυρίστηκε
ότι κανείς δεν μπαίνει στη διαδικασία να
κατανοήσει πρώτα το οικείο περιβάλλον στο
οποίο δραστηριοποιείται.

25. [Πηγή](#)

26. [Πηγή](#)

27. [Πηγή](#)

Το έκθεμα «Χάιντεγκερ» στοχεύει στο να αποσαφηνίσει αυτήν την κατάσταση. Περιλαμβάνει αντικείμενα τα οποία εξετάζοντάς τα κανείς μεμονωμένα αρχικά φαίνονται περίεργα. Ωστόσο, με την προσθήκη του πλαισίου χρήσης ο σκοπός λειτουργίας τους γίνεται σαφής. Συγκεκριμένα, εδώ αξιοποιείται η δυναμική της εκθεσιακής πρακτικής της «κρυμμένης πληροφορίας». Το έκθεμα αποτελείται από ένα τραπέζι βιτρίνας και τρία αντικείμενα στον τοίχο, ο σκοπός χρήσης των οποίων δεν είναι άμεσα κατανοητός/εμφανής. Ο επισκέπτης καλείται να αλληλοεπιδράσει με το έκθεμα με φυσική, απτική διάδραση (hands-on), ώστε να αποκαλυφθεί η φωτογραφία που μαρτυρά το πλαίσιο χρήσης του αντικειμένου, καθιστώντας σαφή τον σκοπό του.

Εικ. 21-23. Απόψεις του εκθέματος «Χάιντεγκερ». Τα πλαίσια χρήσης είναι κρυμμένα.
[Πηγή](#)

Έβδομο έκθεμα

Χάνα Άρεντ (Hannah Arendt) (1906-1975)²⁸:
*Εργασία και Παραγωγή*²⁹

Ερωτήσεις αφόρμησης του εκθέματος: Υπάρχει θεμελιώδης διαφορά μεταξύ ενός μήλου και ενός πιάτου, αν και τα δύο ανήκουν στον υλικό πολιτισμό και αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής;

Στο έργο *Vita Activa*, η Χάνα Άρεντ κάνει διάκριση μεταξύ «εργασίας» και «παραγωγής». Όλα τα έμβια όντα υπόκεινται στους περιορισμούς της εργασίας, εξασφαλίζοντας τα προς το ζην, όπως τη διατροφή και την αναπαραγωγή. Οι άνθρωποι, ωστόσο, όχι μόνο πρέπει να επιβιώσουν σε ένα φυσικό περιβάλλον, αλλά δημιουργούν και τον δικό τους κόσμο. Τα πολιτιστικά τεχνουργήματα αυτού του κόσμου χαρακτηρίζονται από διάρκεια, η οποία επιτρέπει τη δημιουργία

28. [Πηγή](#)

29. [Πηγή](#)

αμοιβαίων σχέσεων (π.χ. το τραπέζι φαγητού μπορεί να χρησιμοποιηθεί από πολλές γενιές, όπως και τα βιβλία).

Εικ. 24-25. Απόψεις του εκθέματος Arendt. Με πορτοκαλί χρώμα επισημαίνονται τα προϊόντα επιβίωσης, ενώ με ασημί-γκρι τα τεχνουργήματα. [Πηγή](#)

Όγδοο έκθεμα

Ζυλιέν Οφρέ ντε Λα Μετρί (Julien Offray de La Mettrie)³⁰ (1709–1751): Ο άνθρωπος ως μηχανή³¹

Ιδέα: Ο άνθρωπος είναι απλά μια μηχανή!
Τίποτα δεν υπάρχει παρά μόνο η ύλη! Αυτό που θεωρούμε ψυχή δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα άθροισμα λειτουργιών του σώματος.

Με τις παραπάνω θέσεις, ο γαλλικής καταγωγής Ζυλιέν Οφρέ ντε Λα Μετρί δικαίως θεωρήθηκε ο «σκανδαλώδης» φιλόσοφος του Διαφωτισμού και ιδρυτής του σύγχρονου υλισμού. Στο έκθεμα προβάλλονται οι τυπικές ανθρώπινες αντιδράσεις σε συγκεκριμένα ερεθίσματα, αποτυπωμένες στην οθόνη ενός ρομπότ, και παρέχεται η δυνατότητα χρήσης τηλεχειριστηρίου για ρύθμιση των βασικών ερεθισμάτων.

30. [Πηγή](#)

31. [Πηγή](#)

Εικ. 26-27. Απόψεις του εκθέματος La Mettrie: Τηλεχειριστήριο για ρύθμιση βασικών ερεθισμάτων και πρόσωπο/κεφάλι με αντίδραση σε βίντεο. [Πηγή](#)

Ένατο έκθεμα

*Κρίστιαν Βολφ (Christian Wolff)³²
(1679–1754): Θεία χάρη και φως της λογικής³³*

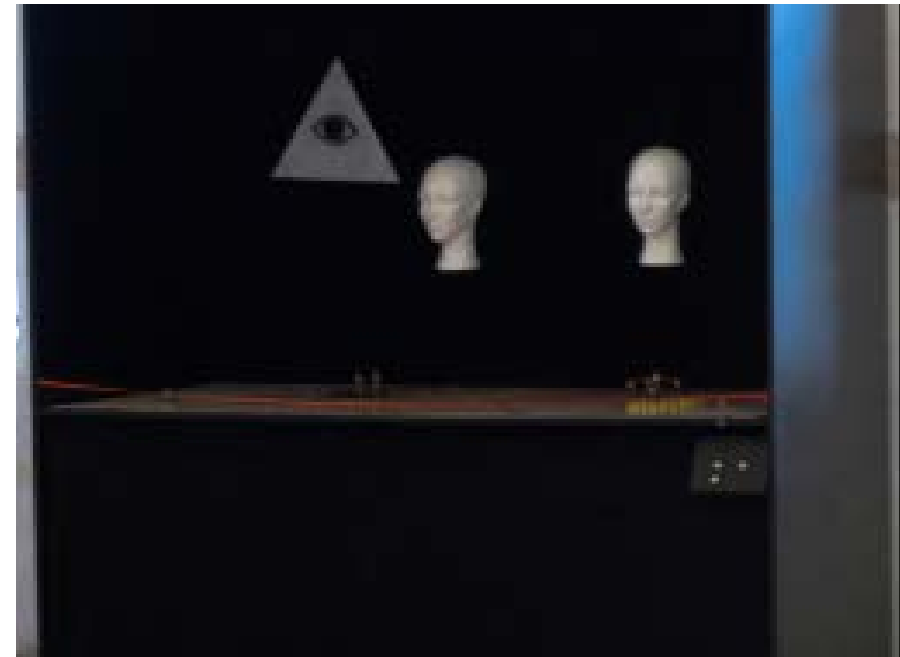
Ιδέα: Η ανθρώπινη λογική μπορεί να φτάσει στην ηθική αλήθεια με τις δικές της προσπάθειες.

Ο Βολφ ισχυρίστηκε ότι ακόμα και οι άνθρωποι που δεν είναι χριστιανοί μπορούν να συμπεριφέρονται ηθικά και να συνθέτουν μια ενάρετη κοινωνία.

Με βάση τη «μεταφορά φωτός» που συνηθιζόταν εκείνη την εποχή, το εν λόγω έκθεμα δείχνει το «θείκό φως» (θείο φωτισμό) και το «φυσικό φως» στην Πρωσία, αλλά μόνο το «φυσικό φως» στην Κίνα, αποτυπωμένα σε έναν παγκόσμιο χάρτη.

32. [Πηγή](#)

33. [Πηγή](#)

Εικ. 28-30. Απόψεις από το έκθεμα Βολφ.
Αριστερά: γενική άποψη. Δεξιά:
Λεπτομέρειες. [Πηγή](#)

ΔΡΑΣΕΙΣ/ΔΙΑΧΥΣΗ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟ

Εικ 37. Λογότυπος και όνομα μουσείου στα γερμανικά από την ιστοσελίδα του μουσείου

Όνομα και λογότυπος μουσείου

Η επιλογή του ονόματος του μουσείου DenkWelten, που μεταφράζεται στα ελληνικά ως «σκεπτόμενοι κόσμοι», δεν είναι τυχαία, αφού σχετίζεται άμεσα με την φιλοσοφία. Το ίδιο θα μπορούσε να συμβαίνει και με τον λογότυπο, που αποδίδεται σχεδιαστικά με δύο αγκύλες και μία κάθετη γραμμή στη μέση, παραπέμποντας στη διάκριση της φιλοσοφίας σε θεωρία και πράξη, η οποία αποτελεί τη βάση της μουσειολογικής προσέγγισης της μόνιμης έκθεσης, στο πλαίσιο ενός μουσείου αφιερωμένου για τις φιλοσοφικές ιδέες.

Για κάποιους ο λογότυπος θα μπορούσε να παραπέμπει στο ελληνικό «φ». Επίσης, στον λογότυπο θα μπορούσε να αποτυπώνεται η βασική αρχή ανάπτυξης της έκθεσης που προστάζει ως αναγκαία την εικονοποίηση των φιλοσοφικών ιδεών, ως σύγχρονο μέσο επικοινωνίας της φιλοσοφίας στο ευρύ κοινό, σε μια εποχή που η εικόνα αποτελεί σημαντικό μέσο μάθησης και γνώσης³⁴.

Μέσα επικοινωνίας του μουσείου και προώθησης της ταυτότητας και της δράσης του

Το μουσείο διαθέτει ιστότοπο στα γερμανικά. Διαθέσιμος [εδώ](#). καθώς και σελίδες σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Διαθέσιμες [εδώ](#) και [εδώ](#).

34. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οπτικοποίηση της φιλοσοφίας και τη σχέση της εικόνας με τη γλώσσα [εδώ](#).

Σεμινάρια/Συνέδρια/Εκδηλώσεις

Εκτός από την προετοιμασία εκθέσεων το DenkWelten διοργανώνει, επίσης, σεμινάρια για νέους, διαλέξεις και άλλες εκδηλώσεις που εξυπηρετούν τον στόχο της ενίσχυσης της φιλοσοφικής εκπαίδευσης για το ευρύ κοινό. Τέλος, δεν λείπουν οι συνεντεύξεις συντελεστών του μουσείου σε επιστημονικά περιοδικά με φιλοσοφικό περιεχόμενο³⁵.

Πρωθητικά βίντεο εκθέσεων και δράσεων του μουσείου

Παρουσίαση μουσείου [εδώ](#).

Παρουσίαση δράσεων [εδώ](#), [εδώ](#) και [εδώ](#).

35. Για παράδειγμα, η συνέντευξη που έδωσε ο Tobias Weilandt, ιδρυτικό μέλος του μουσείου DenkWelten e.V., στο περιοδικό HOHE LUFT. Περισσότερες πληροφορίες [εδώ](#).

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ/ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΕΚΘΕΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Ο φορέας DenkWelten e.V. αναγνωρίζει ότι η φιλοσοφία συχνά είναι ακατανόητη και απόκοσμη για το ευρύ κοινό και ότι ο οποιοσδήποτε φόβος επαφής μαζί της δεν οφείλεται στην έλλειψη ενδιαφέροντος του κοινού για τα φιλοσοφικά ζητήματα, αλλά στην συχνά απρόσιτη παρουσίαση των θεωριών τους. Δεδομένης της παραπάνω θέσης, αναζητήθηκαν τρόποι, ώστε να παρουσιαστούν και να επικοινωνηθούν επιλεγμένες φιλοσοφικές θεωρίες, χωρίς ωστόσο να παραποιηθούν, μέσω απλουστεύσεων που θα έθεταν σε κίνδυνο την επιστημονική αξιοπιστία του εγχειρήματος.

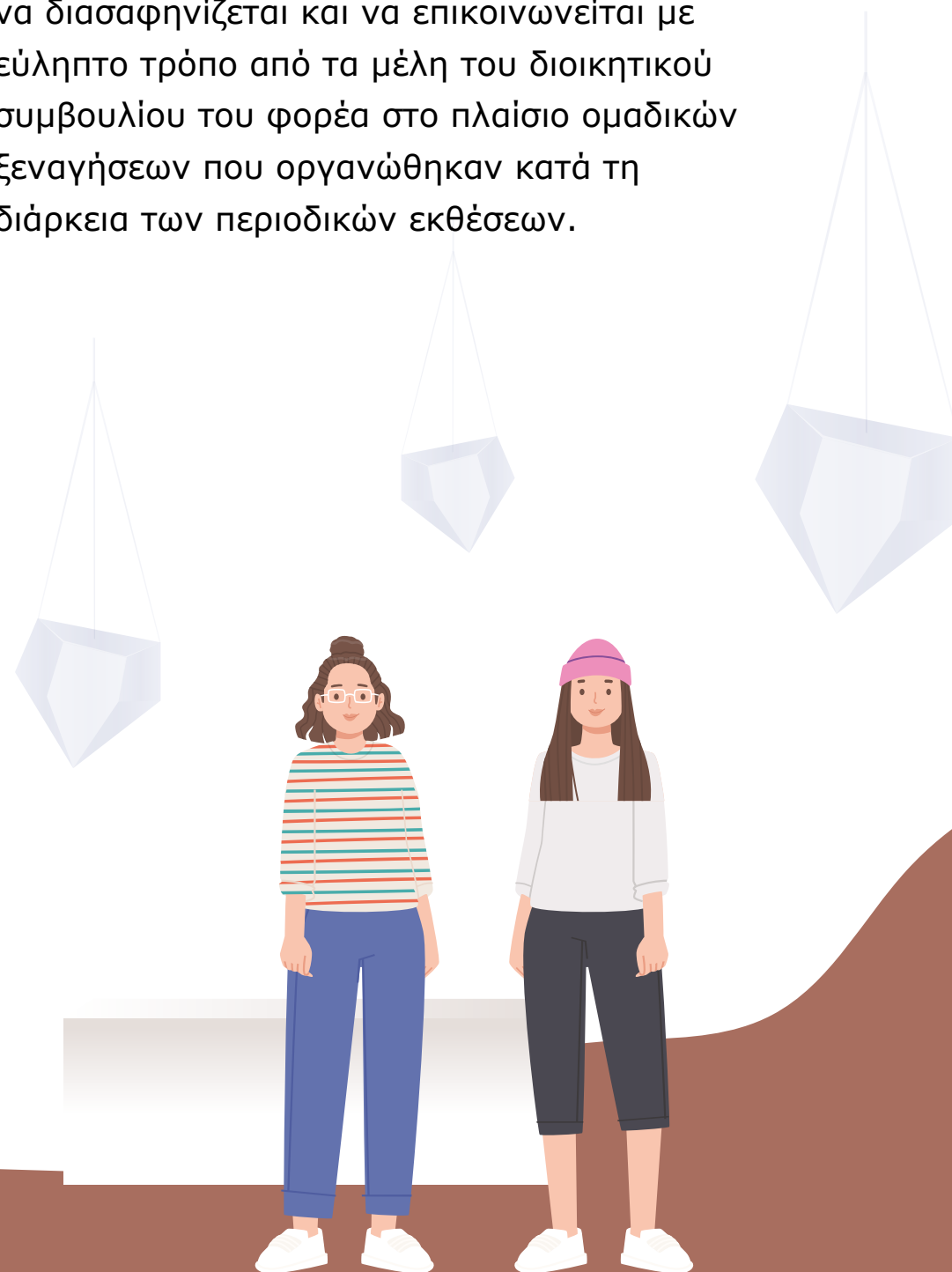
Ως εκ τούτου, η συμβολή του φορέα στην οπτικοποίηση της φιλοσοφίας και στο άνοιγμα των φιλοσοφικών ιδεών στο ευρύ κοινό είναι σημαντική. Στο πλαίσιο της ερευνητικής δραστηριότητάς του, η οποία επικοινωνείται

με παρουσιάσεις σε συνέδρια και εκδόσεις, εντατικοποιείται η συζήτηση σχετικά με την σύνδεση Τέχνης και Φιλοσοφίας και δίνεται έμφαση στην αποτύπωση των αισθητικών ιδιοτήτων των φιλοσοφικών ιδεών στον μουσειακό χώρο. Μέσω της ακαδημαϊκής τεκμηρίωσης των εκθεμάτων, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από τη συνεργασία του DenkWelten e.V. με πανεπιστημιακούς φορείς για την υλοποίηση των εκθεμάτων, εξασφαλίζεται η επιστημονική αξιοπιστία του έργου.

Το μουσείο απευθύνεται σε άτομα που ενδιαφέρονται για τις φιλοσοφικές ιδέες και τοποθετούνται ηλικιακά από 15 χρονών και πάνω. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί η έλλειψη πληροφόρησης από πλευράς του μουσείου σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης των νεαρών ηλικιών 15-18 και επικοινωνίας του περιεχομένου της έκθεσης, δεδομένης της «δυσκολίας» του θέματος.

Η νοηματική σύνδεση και η χωρική οργάνωση των φιλοσοφικών ιδεών στο εκθεσιακό

περιβάλλον βασίστηκε στη διάκριση της πράξης και της γνώσης, της θεωρητικής και πρακτικής φιλοσοφίας, διάκριση που κρίθηκε απαραίτητο να διασαφηνίζεται και να επικοινωνείται με εύληπτο τρόπο από τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του φορέα στο πλαίσιο ομαδικών ξεναγήσεων που οργανώθηκαν κατά τη διάρκεια των περιοδικών εκθέσεων.

ΙΣΤΟΓΡΑΦΙΑ

Επίσημη ιστοσελίδα του μουσείου [εδώ](#).

Όλες οι πληροφορίες για τις πιλοτικές εκθέσεις, τα εκθέματα και τις δράσεις του μουσείου συμπεριλαμβάνονται στην επίσημη ιστοσελίδα του μουσείου και αναφέρονται λεπτομερώς στις υποσημειώσεις του κειμένου.

Ιστοσελίδες στον Τύπο με πληροφοριακό υλικό για τις δράσεις του μουσείου:

<https://www.myheimat.de/marburg/kultur/philosophie-ausstellung-im-marburger-landgrafenschloss-sucht-unterstuetzer-fuer-das-rahmenprogramm-d2643777.html>

<https://www.myheimat.de/marburg/kultur/philosophische-ideenschmiede-d2640542.html>

[https://www.myheimat.de/marburg/kultur/kant-wuerfel-philosophische-filme-](https://www.myheimat.de/marburg/kultur/kant-wuerfel-philosophische-filme-und-ein-blick-in-den-bestirnten-himmel-ueber-uns-d2635460.html)

[und-ein-blick-in-den-bestirnten-himmel-ueber-uns-d2635460.html](https://www.myheimat.de/marburg/kultur/kant-wuerfel-philosophische-filme-und-ein-blick-in-den-bestirnten-himmel-ueber-uns-d2635460.html)

<https://www.myheimat.de/marburg/kultur/philosophisches-filmfest-im-landgrafenschloss-d2648329.html>

<https://www.myheimat.de/marburg/kultur/oeffentliches-blockseminar-sagen-bilder-mehr-als-tausend-worte-grenzen-und-moeglichkeiten-von-philosophievisualisierungen-im-marburger-schloss-d2653173.html>

<https://www.myheimat.de/marburg/kultur/philosophischer-blick-in-den-sternenhimmel-d2657697.html>

<https://www.myheimat.de/marburg/kultur/die-kritik-der-reinen-vernunft-in-wuerfelform-d2659798.html>

Σκοπός της φιλοσοφίας είναι η λογική διασάφηση των σκέψεων. Η φιλοσοφία δεν είναι διδασκαλία, αλλά δραστηριότητα.

Ludwig Wittgenstein στο Tractatus Logico-Philosophicus, 1978

A. Ορίζοντας τη «Φιλοσοφία για Παιδιά ή με Παιδιά»

Πώς μπορούν τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με τον φιλοσοφικό λόγο και σκέψη, με άλλα λόγια τη διαδικασία εκμάθησης του φιλοσοφείν;¹ Μπορούν έμπρακτα τα ίδια τα παιδιά να φιλοσοφούν και να καρπώνονται τα οφέλη της ψυχικής και πνευματικής αυτής διεργασίας; Κατά πόσο τα: γιατί, τι εννοούμε, πώς, δηλαδή, και αν όμως..., άρα των παιδιών κρύβουν ένα γνήσιο και πηγαίο ενδιαφέρον φιλοσοφικής διάθεσης; Σε ποιον βαθμό η έμφυτη απορία και διάθεση αμφισβήτησης της παιδικής ηλικίας μπορούν να εγγυηθούν την παραγωγή ενός αυθεντικού φιλοσοφικού στοχασμού εφαρμόζοντας μεθόδους της λογικής και της ρητορικής;

Ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1970 στις Η.Π.Α., η Φιλοσοφία διαχέεται σε πολλά σχολεία της υφηλίου και γίνεται ευχάριστη και διδακτική εμπειρία για τους μαθητές και δυναμικό εκπαιδευτικό εργαλείο στα χέρια παιδαγωγών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ως καινοτόμος για την εποχή της διδακτική προσέγγιση, με εισηγητή τον φιλόσοφο Matthew Lipman, η Φιλοσοφία για Παιδιά (ΦγΠ) [Philosophy for Children (P4C/PfC)] διατηρεί ακόμη –παρά την παλαιότητα του κινήματος– τον अपαραμίλλα μοναδικό χαρακτήρα της, έχοντας «συμφιλιώσει» τη σχέση Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, έχοντας επανεξετάσει το πλαίσιο απόκτησης και καλλιέργειας γνωστικών και κοινωνικών ικανοτήτων, και έχοντας καταφέρει με όρους ενεργούς μάθησης να καταστήσει τελικά προσιτή τη Φιλοσοφία στην παιδική ηλικία. Η προσπάθεια ενός παραδοσιακά απαιτητικού και δυσνόητου γνωστικού πεδίου έχει μάλιστα επιτευχθεί και εδραιωθεί ως μέσο δυναμικής αυτοπραγμάτωσης, όπου τα παιδιά

αναστοχάζονται σε ζητήματα τα οποία άπτονται των προσωπικών τους εμπειριών. Η μέθοδος αυτή προτείνει και ουσιαστικά συνιστά τόσο αναζήτηση απαντήσεων στα ερωτήματα που μας απασχολούν και στο νόημα της ανθρώπινης εμπειρίας, όσο και κατανόηση του εσωτερικού και εξωτερικού μας κόσμου.

Ο Lipman βασίστηκε στη θεωρία του φιλοσόφου και παιδαγωγού John Dewey, σύμφωνα με τον οποίον οι στόχοι της μάθησης πρέπει να συνδέονται με το κοινωνικό σύνολο στο οποίο αυτή εντάσσεται. Συγκεκριμένα, να προσφέρει στους μαθητές τον τρόπο σκέψης και δράσης, να τους οδηγεί σε προβληματισμό και έρευνα με τη συμβολή του εκπαιδευτικού. Ο ρόλος του δασκάλου είναι κυρίως να συντονίζει παρά να μεταδίδει τη δική του γνώση.

Ο Dewey μίλησε –και ριζοσπαστικά εισήγαγε– ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο οφείλει να εστιάζει στην κατάκτηση της γνώσης, θεμελιωμένο

στις εμπειρίες των μαθητών και την αλληλεπίδρασή τους με το κοινωνικό σύνολο, καθώς και στην καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης. Επιπρόσθετα, ο Lipman βρήκε πρόσφορο πεδίο, σε επίπεδο γνωστικής ανάπτυξης του ατόμου, στη θεωρία του ψυχολόγου Lev Vygotsky (αντιθέτως από αυτήν του Jean Piaget). Ο Vygotsky θεωρούσε πως η νοητική και γνωστική ανάπτυξη του ατόμου βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την κοινωνία στην οποία το άτομο ζει και με την οποία αλληλοεπιδρά. Πιο συγκεκριμένα, η διαδικασία μάθησης γίνεται αποτελεσματικότερη όταν οι μαθητές εργάζονται σε περιεχόμενο που έχει νόημα για τους ίδιους και επιπλέον όταν αυτοί καθοδηγούνται να κατασκευάσουν τη γνώση τους μέσα από βιωματικές εμπειρίες.

Αναφορικά με τη διάχυση του κινήματος και της διδακτικής αυτής προσέγγισης, παρατηρούμε ότι αυτή έχει πλαισιωθεί θεσμικά και από την ίδρυση εμβληματικών

ερευνητικών ινστιτούτων, περιφερειακών ενώσεων και κέντρων εκπαίδευσης. Το πρώτο ινστιτούτο, Institute for the Advancement of Philosophy for Children – IAPC και κέντρο εκπαίδευσης εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της φιλοσοφίας σε παιδιά κάθε ηλικίας, ιδρύθηκε το 1974 από τον Lipman και τη Sharp. Το 1985 ιδρύθηκε το International Council for Philosophical Inquiry with Children – ICPIC με στόχο τη διεθνή διάχυση της καινοτομίας, ενώ το 1993 το European Federation of Philosophical Inquiry with Children – SOPHIA, στο οποίο η Ελλάδα έγινε μέλος το 1994. Επιπρόσθετα, η ΦγΠ σταδιακά απέκτησε έναν ισχυρό διεθνή υπέρμαχο, την UNESCO, με την εκπαιδευτική πολιτική της τελευταίας να συνηγορεί υπέρ μιας παγκόσμιας εκπαίδευσης και κοινωνίας πολιτών. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχές της ΦγΠ προωθήθηκαν από πρωτοβουλίες του «Τμήματος Φιλοσοφίας και Ηθικής» της UNESCO (1998, 2007) υπέρ της εφαρμογής της διδακτικής μεθόδου από

την προσχολική ηλικία ως το Γυμνάσιο. Τέλος, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η ΦγΠ συνιστά σημαντικό πεδίο ακαδημαϊκής θεωρητικής και πειραματικής έρευνας στους κόλπους της Παιδαγωγικής και της Διδακτικής, της Φιλοσοφίας, της Γνωστικής Ψυχολογίας με πληθώρα παραγωγής επιστημονικών συγγραμμάτων, δημοσιεύσεων σε εξειδικευμένες περιοδικές εκδόσεις καθώς και πρακτικών οδηγιών εφαρμογής της μεθόδου.

Απόρροια κριτικής στο κίνημα υπήρξε από το ICPIC και η παραλλαγή του αρχικού ονόματος σε «Φιλοσοφία με Παιδιά» [Philosophy with Children/ PwC], όρος ο οποίος αφενός προτάσσει την αλληλεπίδραση έναντι της διαμεσολάβησης καθώς και το γεγονός ότι δεν δεσμεύεται στη χρήση δομημένου αναλυτικού προγράμματος και έτοιμου διδακτικού υλικού, αφετέρου εκφράζει δημοκρατικότερη στάση έναντι του πατερναλιστικού όρου «για παιδιά». Εκτός των δύο κυρίαρχων εναλλακτικών όρων, εμφανίζονται και οι όροι: «Φιλοσοφία

για Όλους» [Philosophy for All] και «Φιλοσοφία για τον Καθένα» [Philosophy for Everyone] ως αποκύημα, μεταξύ άλλων, και των νέων αναπαραστάσεων που θέλουν τη φιλοσοφία τρόπο διανόησης και ζωής με δυνατότητα συμμετοχής κάθε πολίτη, κατά το σωματικό πρότυπο των πλατωνικών διαλόγων. Στον παρόντα οδηγό χρησιμοποιείται ο μεικτός όρος «Φιλοσοφία για/με Παιδιά».

B. Η μέθοδος στη θεωρία της

Στο πλαίσιο του σχολικού τους βίου οι νεαρής ηλικίας μαθητές μπορούν να εφαρμόσουν τη μέθοδο «Φιλοσοφία για/με Παιδιά» ως ισότιμα μέλη κάθε φορά μιας Φιλοσοφικής Κοινότητας Έρευνας συνομηλίκων. Σκοπός είναι η διερεύνηση ερωτημάτων και η διασαφήνιση εννοιών που άπτονται της Φιλοσοφίας. Κατά την εξέταση ενός ζητήματος, ενεργοποιώντας την κριτική και δημιουργική σκέψη και αρθρώνοντας λόγο, οι συμμετέχοντες

συναντούν στην πρόκληση αυτή, και αντικατοπτρίζουν ταυτόχρονα, την εγγενή στην υπόστασή τους διάθεση έκφρασης απορίας και έρευνας για τον κόσμο – χαρακτηριστικό της παιδικής ηλικίας.

Ο επιστημονικός κλάδος της Παιδαγωγικής έχει σε μεγάλο βαθμό αξιολογήσει ως ιδιαίτερα σημαντική συνδρομή στη μάθηση τη διδακτική μεθοδολογία του εφαρμοσμένου φιλοσοφικού διαλόγου. Βασικές πτυχές λειτουργίας μιας Κοινότητας Έρευνας αποτελούν ποιότητες όπως:

- Ενεργοποίηση κριτικής και δημιουργικής σκέψης,
- Διατύπωση ερωτημάτων για αναζήτηση, ανακάλυψη, επαναδιατύπωση και συγκρότηση νοημάτων,
- Μοίρασμα εμπειριών για τη θεώρηση του κόσμου και της γνώσης,
- Επίλυση προβλημάτων,
- Διατήρηση ενεργού και διαρκούς

ενδιαφέροντος για ενδοσκόπηση (στοχασμός) και αναρώτημα (αναστοχασμός, επαναπροσδιορισμός, αυτό-διόρθωση/βελίτωση).

Οι παραπάνω πτυχές γίνονται ατομικά και συλλογικά εργαλεία προσέγγισης του εαυτού και του κόσμου, φωτίζοντας και αναδιαμορφώνοντας διαρκώς τη σκέψη του ατόμου.

Ο κοινοτικός διάλογος, τον οποίο συντονίζει και τεχνικά διευκολύνει ένας ενήλικας (εκπαιδευτικός), είναι μία αποδεδειγμένα καλή πρακτική συλλογικής μάθησης, με κύρια χαρακτηριστικά:

- α) Τον ομαδικό στοχασμό σε συγκεκριμένη κάθε φορά θεματική (ενότητα εννοιών),
- β) Την ατομική ενδοσκόπηση και έκφραση,
- γ) Την εμφανή αυτό-διορθωτική διάσταση στην προσέγγιση του εαυτού και της πραγματικότητας.

Σχετικά με τον ρόλο του ενήλικα συντονιστή και διαμεσολαβητή, στη

βιβλιογραφία έχει υπάρξει συζήτηση για την προϋπόθεση εκπαίδευσης και καλλιέργειας δεξιοτήτων από πλευράς του, για την εφαρμογή της ΦγΠ. Σε κάθε περίπτωση σαφέστατα προαπαιτείται η γνώση των κανόνων, της δομής και η προετοιμασία της στοχοθεσίας και της αφόρμησης, της προσαρμογής στο προφίλ και τις ανάγκες της σχολικής τάξης.

Σήμερα η θέση της «Φιλοσοφίας για/ με Παιδιά» στην Εκπαίδευση βρίσκεται απόλυτα ευθυγραμμισμένη με τα σύγχρονα ζητήματα της Παιδαγωγικής και της Διδακτικής στην τυπική εκπαίδευση, αλλά και όπως αυτά τα αφουγκράζεται και τα αφομοιώνει με τη σειρά του το σύγχρονο μουσείο. Αξίες όπως η ανάπτυξη «Δεξιοτήτων του 21ου αιώνα», η συμμετοχική φύση στην Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό, η πολιτειότητα (citizenship), οι ισότιμες ευκαιρίες και η συμπερίληψη στη μάθηση φανερώνουν τον επίκαιρο χαρακτήρα της ΦγΠ και συνακόλουθα ενδεχόμενες δυνατότητες χρήσης στο μουσείο.

Γ. Η μέθοδος στην πράξη της

Η τεχνική του διαλόγου χρησιμοποιήθηκε από τον Σωκράτη για τη διαπαιδαγώγηση των νέων, έναντι του μακροπερίοδου λόγου των Σοφιστών. Μετά από μακροχρόνια εγκατάλειψη του διαλόγου ως παιδαγωγικής μεθόδου, φαίνεται ότι ο διάλογος «ανακαλύφθηκε» και αξιοποιήθηκε ως εκπαιδευτικό εργαλείο, μέσο διαπαιδαγώγησης, με τον μαθητή να είναι ενεργό υποκείμενο (και όχι παθητικό ον) και στο κέντρο της παραγωγής νοημάτων. Συγκεκριμένα, πρόκειται για μία νοητικά απαιτητική διεργασία, βασισμένη στη διερεύνηση μίας φιλοσοφικής έννοιας ή αντιθετικού διπόλου ή ερωτήματος, που εξετάζονται με αφορμή ένα ακουστικό ή οπτικό έναυσμα (γνωστικής ή συναισθηματικής φύσης), την άμεση ή έμμεση αφύπνιση προβληματισμών προσαρμοσμένων στις νοητικές ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, τη διατύπωση ανοικτού τύπου ερωτήσεων, η οποία πραγματώνεται μέσω της αλληλεπίδρασης

του διαλόγου. Ως αφορμήσεις δύνανται να χρησιμοποιηθούν κείμενα (βιβλία, παραμύθια), εικόνες (φωτογραφία, σχέδιο, πίνακας ζωγραφικής, βίντεο) και γενικά κάθε πρόσφορο μέσο που ανταποκρίνεται στις μαθησιακές ανάγκες.

Η τεχνική του διαλόγου, ως πρακτική στο σχολικό περιβάλλον, χρησιμοποιείται σε κοινότητες διερεύνησης με έκδηλο συνεργατικό τρόπο. Το πλαίσιο ποικίλει: είτε ως διακριτή ενδοσχολική δραστηριότητα, εκτός όμως αναλυτικού προγράμματος διδασκαλίας, είτε ενσωματωμένη σε συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο του αναλυτικού προγράμματος, είτε διάχυτη σε όλα τα αντικείμενα. Ειδικότερα, εφαρμόζεται σε ήρεμο περιβάλλον, με τους συμμετέχοντες καθισμένους σε κυκλική ή ημικυκλική διάταξη (προϋποθέσεις ακουστικής και οπτικής/βλεμματικής επαφής). Η Κοινότητα Έρευνας, όταν λειτουργεί ως διακριτή δραστηριότητα, διαρκεί, αν όχι καθ' όλη τη σχολική χρονιά, για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ορισμένοι βασικοί κανόνες διεξαγωγής μίας διαλογικής διδασκαλίας της Φιλοσοφίας με παιδιά εστιάζουν στα ακόλουθα στοιχεία:

(α) Στην ενεργό συμμετοχή όλης της σχολικής τάξης κατόπιν παρότρυνσης και καθοδήγησης από τον εκπαιδευτικό,

(β) Στην προσεκτική ακρόαση με ταυτόχρονη προσπάθεια ερμηνείας των λεγομένων και ανταπόκριση στις σκέψεις των συμμαθητών,

(γ) Στην έλλογη καλλιέργεια προφορικού λόγου, αναπτύσσοντας λεκτικές και εκφραστικές δεξιότητες και θέτοντας υπό έλεγχο πεποιθήσεις, προκαταλήψεις, επιθυμίες,

(δ) Στην ανταπόκριση στις σκέψεις των συμμαθητών με παράθεση επιχειρημάτων,

(ε) Στην αμφισβήτηση εγκαθιδρυμένων στο άτομο απόψεων και στάσεων,

(στ) Στην κριτική αποδοχή έγκυρων

γνώσεων,

(ζ) Στη συγκρότηση ομαδικού ερευνητικού πνεύματος (αλληλεπίδραση που δομεί τη σκέψη του ενός πάνω στη σκέψη του άλλου, αλληλοβοήθεια στη εξαγωγή συμπεράσματος) με έμφαση στη συνεργασία και τη συναίνεση για τη σταδιακή αποκρυστάλλωση μίας κοινά αποδεκτής απάντησης στα ερωτήματα – διαδικασία που προϋποθέτει την αμφισβήτηση εγκαθιδρυμένων απόψεων και στάσεων καθώς και την κριτική αποδοχή έγκυρων γνώσεων.

Όταν πτυχές της Φιλοσοφίας ενσωματώνονται ως εφαρμοσμένη διδακτική μεθοδολογία για παιδιά ηλικίας από 4 ως 15 ετών, μέσα από τη διαλογική παράθεση απόψεων με επιχειρηματολογία και την ταυτόχρονη εκμάθηση διαδικασιών στοχασμού και αναστοχασμού, τότε τα οφέλη καταδεικνύονται πολλαπλά.

Σημειώνονται ορισμένα από αυτά σε επίπεδο ατομικό, κοινωνικό, πολιτειακό:

ορθολογισμός, αυτονομία της σκέψης (δημιουργική, κριτική, αλληλέγγυα), μεταγνωστικός έλεγχος εμπειρίας, που οδηγεί στη διαμόρφωση του χαρακτήρα, την οικοδόμηση προσωπικότητας και τη διαρκή εξέταση της ταυτότητας του παιδιού από το ίδιο το παιδί.

Επιπλέον, στα οφέλη για μαθητές και εκπαιδευτικούς συγκαταλέγονται:

- η κατάκτηση γλωσσικής έκφρασης/επάρκειας και χρήσης προφορικού λόγου με δυνατότητα συμμετοχής σε διάλογο,
- η δόμηση και ανάπτυξη επιχειρημάτων,
- η εύστοχη χρήση νοητικών συλλογισμών,
- η ενδυνάμωση αυτοεκτίμησης,
- η κοινωνικότητα και κοινωνική προσαρμοστικότητα, ο αλληλοσεβασμός, η ενσυναίσθηση,
- η δεκτικότητα στη διαφορετικότητα και

η συμμετοχικότητα,

- η διαμόρφωση μελλοντικών πολιτών με δημοκρατικό ήθος και αντίστοιχη στάση/συμπεριφορά.

Το τελευταίο αυτό στοιχείο νοείται ως στάδιο προετοιμασίας για τη συμμετοχή των παιδιών σε δημοκρατικούς θεσμούς (ενεργός πολιτειότητα).

Συνοψίζοντας, στα οφέλη σημειώνονται οι ακόλουθες ποιότητες για αμφότερους τους συμμετέχοντες σε προγράμματα ΦγΠ: βελτίωση επικοινωνιακών και λογικών δεξιοτήτων, ενδυνάμωση αυτοεκτίμησης, κοινωνική προσαρμοστικότητα, δημοκρατικό ήθος.

Δ. Δυνατότητες εφαρμογής στα μουσεία ως ερμηνευτικό εργαλείο

Δυνατότητες-προκλήσεις, προϋποθέσεις, αδυναμίες, συντελεστές, προσδοκώμενα αποτελέσματα, πεδία μουσειακής εφαρμογής μεθόδου, θεματολογίες

Το Μουσείο παραδοσιακά αφουγκράζεται και ενστερνίζεται θεωρίες και μεθόδους της Παιδαγωγικής για την επίτευξη της εκπαιδευτικής του αποστολής. Η δοκιμασμένη πλέον στην τυπική εκπαίδευση «Φιλοσοφία για/με Παιδιά» φαίνεται εφικτό, αυτούσια ή προσαρμοσμένη, να βρει πρόσφορο πεδίο εφαρμογής και σε μουσειακές εκθέσεις και παράλληλες σε αυτές ερμηνευτικές δράσεις μάθησης και επικοινωνίας. Η εφαρμογή της μεθοδολογίας της ΦγΠ, η αξιοποίηση τεχνικών φιλοσοφικού διαλόγου, στα μουσεία με στόχο την εισαγωγή, μελέτη/επεξεργασία, κατανόηση, παραγωγή νοημάτων, αφηγήσεων και μετα-

αφηγήσεων αναφορικά με

- (α) υλικά και άυλα πολιτισμικά τεκμήρια,
- (β) αφηρημένες έννοιες που ενυπάρχουν στα τεκμήρια,
- (γ) έννοιες, ιδέες και αξίες,

φαίνεται καταρχάς μία δυναμική προσέγγιση, αν όχι μία «φρέσκια» ιδέα. Εκτιμάται ως δυναμικό εργαλείο επικοινωνίας, μάθησης, ενδεχομένως και ψυχαγωγίας – δυνητικά μία καλή μουσειακή πρακτική.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει ξεκάθαρο ότι η ΦγΠ είναι μία προσέγγιση διδακτικής της ίδιας της φιλοσοφίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας έως μαθητές Γυμνασίου. Ωστόσο, πράττουμε ένα «άλμα» στην προσπάθεια να εξετάσουμε τη ΦγΠ στο μουσείο. Τα βασικά συστατικά της μεθοδολογίας της, και ουσιαστικά η χρήση του δομημένου διαλόγου για ατομική ενδοσκόπηση και ομαδική διερεύνηση στο πλαίσιο ερευνητικών

κοινοτήτων, θεωρούμε ότι ως στοιχεία θα μπορούσαν να αποτελέσουν εργαλείο διερεύνησης ευρύτερων θεμάτων που απασχολούν τον Άνθρωπο (μαθητή ή ενήλικα), και σε μία πρώτη ανάγνωση εκτός πεδίου Φιλοσοφίας.

Ζητούμενο σήμερα αποτελούν εμπειρίες μουσειακής επίσκεψης οι οποίες να συντίθενται από ποιότητες όπως: ενεργός μάθηση, συμμετοχικότητα, αλληλεπίδραση, άρθρωση λόγου, ανάκληση προσωπικής εμπειρίας για την παραγωγή νέων νοημάτων και πολλά άλλα όμοια στοιχεία, αφενός στο πλαίσιο μουσειακών αφηγήσεων και προσφερόμενων συνοδευτικών προγραμμάτων, αφετέρου στη γενική εικόνα/ταυτότητα των πολιτιστικών φορέων. Επιπλέον, σύγχρονη επιδίωξη και υψηλή προτεραιότητα αποτελεί το στοιχείο του εκδημοκρατισμού των μουσείων. Η δοκιμασμένη πλέον στο σχολείο διδακτική προσέγγιση «Φιλοσοφία για/με Παιδιά» φαίνεται εφικτό, αυτούσια ή προσαρμοσμένη, υπό προϋποθέσεις

να βρει πρόσφορο πεδίο εφαρμογής και στο μουσείο, δεδομένης της υιοθέτησης μεθόδων της Παιδαγωγικής για την επίτευξη της εκπαιδευτικής του αποστολής, μεταξύ άλλων.

Για παράδειγμα αναφέρονται σύγχρονα ζητήματα –και πολλά με διαχρονική ισχύ– που εντάσσονται στην αποστολή του σημερινού μουσείου ή άλλα που αποτελούν αντικείμενο εκθέσεων (φυσικών, ψηφιακών) όπως: μετανάστευση, βιώσιμη ανάπτυξη, οικονομική κρίση, ανεργία, πανδημία, διαβίου μάθηση και απόκτηση δεξιοτήτων, θρησκευτικός φονταμενταλισμός, ψηφιακή εποχή και εικονικός κόσμος, συρράξεις, και ο κατάλογος παραμένει αφενός μακρύς, αφετέρου υποκειμενικός.

Πρόταση εφαρμογής ΦγΠ στο μουσείο

Πιο συγκεκριμένα, η περίπτωση αξιοποίησης εφαρμοσμένων τεχνικών φιλοσοφικού διαλόγου, αν όχι αυτής καθαυτής της προσέγγισης ΦγΠ, στα

μουσεία με στόχο την εισαγωγή, μελέτη/επεξεργασία, κατανόηση, παραγωγή νοημάτων και αφηγήσεων και μετα-αφηγήσεων αναφορικά με έννοιες και ιδέες, που ενυπάρχουν ή όχι απαραίτητα στα πολιτισμικά τεκμήρια που συνθέτουν μία μουσειακή συλλογή ή που ερμηνεύονται μέσω ψηφιακών εφαρμογών, εκτιμάται ως δυναμικό εργαλείο επικοινωνίας, μάθησης, ενδεχομένως και ψυχαγωγίας – δυνητικά μία καλή μουσειακή πρακτική.

Η ενεργητική και στοχευμένη διερεύνηση ζητημάτων της ανθρώπινης φύσης, της ιστορίας και του πολιτισμού (άυλου ή/και υλικού) θα μπορούσε να πραγματώνεται αμφίδρομα από πλευράς (συντελεστών) μουσείου αλλά και επισκεπτών. Με «όχημα» τη μεθοδολογία της ΦγΠ, της ευελιξίας/προσαρμοστικότητας σε θεματικά πεδία διερεύνησης και των θετικότητας αποτελεσμάτων στους συμμετέχοντες, θα μπορούσε αυτή να χρησιμοποιείται για την επίτευξη των στόχων ερμηνείας, μάθησης (δια βίου μάθησης για ενήλικες)

και συναισθηματικής αλληλεπίδρασης κατά την επίσκεψη εκθέσεων και τη συμμετοχή ομογενών ομάδων ή μεικτών ηλικιακά ομάδων σε εκπαιδευτικά προγράμματα.

Δεδομένων, ωστόσο, των προϋποθέσεων εφαρμογής της συγκεκριμένης πρακτικής, όπως προκύπτει από το γνωστό και δοκιμασμένο σε περιβάλλοντα τυπικής εκπαίδευσης μοντέλο, απαιτείται ένα πλαίσιο αφενός διαχείρισης χώρου και χρόνου αφετέρου εκπαίδευσης των συντονιστών ενός φιλοσοφικού διαλόγου σε μία Κοινότητα Έρευνας, του λεγόμενου διαμεσολαβητή, συντονιστή ή διευκολυντή (facilitator) (δεδομένης της σχετικής αυτονομίας που πρέπει να αναπτυχθεί στην Κοινότητα). Εργαζόμενοι σε μουσεία, με την ειδικότητα του μουσειοπαιδαγωγού ή άλλων ειδικοτήτων που εκπονούν και εκτελούν οργανωμένες εκπαιδευτικές δράσεις, θα μπορούσαν να διεξάγουν προγράμματα εφαρμόζοντας τις συνθήκες, τους κανόνες, την αφόρμηση (έναυσμα) για διερεύνηση και διασαφήνιση εννοιών μέσω φιλοσοφικού διαλόγου.

Επιπρόσθετα, ενδιαφέρουσα εφαρμογή θα μπορούσε η αρχή της ΦγΠ να βρει στους ενήλικες εργαζόμενους στον μουσειακό χώρο: στις ομάδες σχεδιασμού μουσειακών εκθέσεων ή ψηφιακών εφαρμογών και συγκεκριμένα να χρησιμοποιείται ως εργαλείο αυτοεξέτασης και αλληλοκατανόησης των μελών της για την εξαγωγή συμπερασμάτων, την ενδεχόμενη ποικιλία αναγνώσεων ενός ζητήματος, την επιλογή θεματικών περιοχών ενδιαφέροντος και την εστίαση σε αυτές στην εκθεσιακή αφήγηση και στο περιεχόμενο των ερμηνευτικών εκθεσιακών μέσων κ.ο. Η ομάδα του σχεδιασμού, έχοντας ακολουθήσει μία δομημένη συζήτηση που θα θέτει ερωτήματα και θα απαντά με επιχειρήματα (τεκμηρίωση), έχοντας αναθεωρήσει απόψεις και κρίσεις, θα είναι ωφελημένη. Συγκεκριμένα, έχοντας βιώσει τη γόνιμη διαδικασία της διερεύνησης εννοιών, ιδεών και αξιών, προκειμένου καταρχάς να τις επεξεργαστεί στους κόλπους της και κατόπιν ποικιλοτρόπως να τις

επικοινωνήσει στην έκθεση, θα έχει τη δυνατότητα και με αυτόν τον τρόπο να αποδώσει το στίγμα της πολυφωνίας, των διαφορετικών εμπειριών (βιωμάτων), της συναισθηματικής θεώρησης και του ατομικού τρόπου σκέψης στα μουσειακά δρώμενα.

Συνεχίζοντας τον συλλογισμό μας, η εμπειρία αυτή, από πλευράς επιμελητών μίας έκθεσης, θα έφερνε την ομάδα σχεδιασμού της περισσότερο στη θέση των μελλοντικών επισκεπτών και θα κατανοούσε και βιωματικά την τρέχουσα μουσειολογική θεωρία, η οποία επιζητά την υποκειμενικότητα στις πολλαπλές αναγνώσεις, θέλει να αφήνει «χώρο» στο νόημα και στις εμπειρίες των επισκεπτών και να πρεσβεύει τον εκδημοκρατισμό της ερμηνείας και της εμπειρίας στα μουσεία. Επομένως, αναφορικά με τους επισκέπτες, ανεξαρτήτως ηλικίας, η εκθεσιακή τους εμπειρία δύναται να εμπλουτιστεί, να «χρωματιστεί» από τις αποτυπώσεις της παραπάνω διαδικασίας στο τελικό

αποτέλεσμα της έκθεσης από πλευράς της ομάδας σχεδιασμού της.

Για περαιτέρω πληροφόρηση και ανάγνωση

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία:

Αναγνώστου, Μ. (2019). Χαρισματικότητα και φιλοσοφείν. Στο 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης: Η Εκπαίδευση Δασκάλων και Καθηγητών Χαρισματικών Μαθητών στην Ελλάδα, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 21-23 Ιουνίου 2019, σσ. 77-88.

Αναγνώστου, Μ. (2020). Φιλοσοφία για παιδιά. Μελέτη περίπτωσης ενός χαρισματικού μαθητή. Στο Λάζου, Α. (Επιμ.), Φιλοσοφία, τέχνη, θεραπεία-PATH, τ. Α', σσ. 273-286.

Βορύλλα, Β. Η «Φιλοσοφία για Παιδιά» ως εργαλείο στα προγράμματα για το Περιβάλλον και την Αειφορία. Στο

Πρακτικά 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ, Βόλος 8-10 Μαΐου 2015.

Γασπαράτου, Ρ. (2007). Φιλοσοφία του κοινού νου και φιλοσοφία για παιδιά: Δύο αντικρουόμενα φιλοσοφικά εγχειρήματα. Παιδαγωγικός Λόγος 2, σσ. 141- 153.

Καστρινάκη, Α. & Ελένη Κατσαρού, Ε. (Επιμ.). (2021). Συζητάμε για την εκπαίδευση: Δυσκολίες, προκλήσεις, προοπτικές. Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Κρήτης, Νοέμβριος 2019.

Κωζικά, Ε. (2017). Φιλοσοφία για παιδιά: Ιστορικο-φιλοσοφικές προσεγγίσεις και η σύγχρονη προβληματική. (Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία). Θεσ/νίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Πίσσης, Γ. (χχ). Φιλοσοφία, παιδικότητα και παιχνίδι στον Αντόρνο. <https://www.academia.edu/>

Τζαβάρας, Γ. (2022). Φιλοσοφικός διάλογος μέσα στη σχολική τάξη. Δελτίο Εκπαιδευτικού Προβληματισμού

και Επικοινωνίας. Σχολή Ι. Μ.
Παναγιωτόπουλου, Τεύχος 66.

Χατζηστεφανίδου, Σ. (2011). Η κίνηση
«Φιλοσοφία για Παιδιά» (P4C, PfC) ως
μελέτη περίπτωσης διεθνούς διάχυσης
μιας καινοτομικής σχολικής πρακτικής. Στο
Ελληνική Φιλοσοφική Βιβλιογραφία, σσ.
1-23.

Elicor, P. (2021). I am keeping my cultural
hat on: exploring a 'culture- enabling'
philosophy for/with children practice.
childhood & philosophy, v. 17, pp. 1-17.

Féron, N. (χχ). La philosophie pour enfant.
Enjeux transdisciplinaires de la médiation
et de la recherche. (Memoire de MASTER
2). Université Jean Moulin – Lyon 3,
Faculté de Philosophie.

Georgakakis, C. (2021). Philosophy for
children and logic-based therapy. Journal
of Philosophy in Schools 8 (1), pp. 53-70.

Hirtt, N. (2014). Transmettre les savoirs
en les construisant. L' école démocratique,

n° 59, septembre, pp. 1-14.

Marsal. E. (2014). Socratic Philosophizing
with the Five Finger Model: The
Theoretical Approach of Ekkehard
Martens. ANALYTIC TEACHING AND
PHILOSOPHICAL PRAXIS, Volume 35 (1),
pp. 39-49.

Michalik, K. (2019). Teacher and learner
perspectives on philosophical discussion
– uncertainty as a challenge and
opportunity. childhood & philosophy, v. 15,
pp. 1-20.

Point, C. (2017). Faire de la démocratie
une éthique et une pédagogie.

Éthique en éducation et en formation. Les
Dossiers du GREE, no. 4, pp. 76- 91.

Topping, K., Steve Trickey, S. & Cleghorn,
P. (2021). Philosophy for children.
UNESCO International Bureau of
Education. Educational Practices Series
vol. 32, Geneva.

Επιλεγμένη ιστογραφία:

<http://impschool.gr/deltio-site/?p=1491>

<https://childrenandphilosophy.webnode.com/> <https://plato.stanford.edu/entries/children/>

Philosopher avec les enfants – Atelier
Populaire de Philosophie En Ligne
(philogalichet.fr) childhood & philosophy
[εδώ](#).

TEDxOverlake - Philosophy for Kids:
Sparking a Love of Learning [εδώ](#).

<https://www.sapere.org.uk/why-sapere-p4c/p4c-videos/>

[https://www.peramuseum.org/
learning/workshop/philosophy-for-kids-
philosophers-on-exploration/4127](https://www.peramuseum.org/learning/workshop/philosophy-for-kids-philosophers-on-exploration/4127)

<https://www.paradoxlab.org/museum>
[https://www.paradoxlab.org/online-
classes-1](https://www.paradoxlab.org/online-classes-1)

ISBN 9789603866206

9 789603 866206